

RAPORT Z WIZYTACJI

(ocena instytucjonalna)

**na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
dokonanej w dniach 21-23 stycznia 2013 r.
przez zespół oceniający Polskiej Komisji Akredytacyjnej w składzie:**

przewodnicząca: prof. UAM dr hab. Beata Mikołajczyk członek PKA

członkowie:

prof.zw. dr hab. Elżbieta Mańczak-Wohlfeld ekspert PKA

prof. zw. dr hab. Michał Błażejowski ekspert PKA

prof. nzw. dr hab. inż. Janusz Frączek ekspert PKA ds. jakości

prof. dr hab. Bożena Stawoska- Jundziłł ekspert PKA, przedstawiciel pracodawców

mgr Beata Sejdak ekspert formalno- prawny PKA

mgr Jacek Lewicki ekspert PKA, przedstawiciel uczestników studiów doktoranckich

Marta Sieradzan ekspert PKA, przedstawiciel Parlamentu Studentów RP

Informacja o wizytacji i jej przebiegu

Wizytacja Zespołu Oceniającego Polskiej Komisji Akredytacyjnej w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w związku z oceną instytucjonalną działalności Wydziału Filologicznego została przeprowadzona z inicjatywy Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Spełnienie wymogów określonych w § 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 29 września 2011 r. w sprawie warunków oceny programowej i oceny instytucjonalnej nastąpiło m.in. w wyniku otrzymania pozytywnych ocen jakości kształcenia na kierunkach: informacja naukowa i bibliotekoznawstwo (Uchwała Prezydium PKA Nr 47/2007 z dnia 25.01.2007 r.), filologia (Uchwała Prezydium PKA Nr 283/2007 z dnia 26.04.2007 r.), kulturoznawstwo (Uchwała Prezydium PKA Nr 129/2008 z dnia 13.03.2008 r.), filologia polska (Uchwała Prezydium PKA Nr 557/2009 z dnia 02.07.2009 r.), a także oceny wyróżniającej na kierunku filologia, specjalność filologia angielska (Uchwała Prezydium PKA Nr 329/2007 z dnia 17.05.2007 r.).

Członkowie Zespołu poprzedzili wizytację zapoznaniem się z Raportem Samooceny przekazanym przez Władze Uczelni oraz raportami powizytacyjnymi z dotychczasowych ocen programowych kierunków studiów prowadzonych na Wydziale. Podczas spotkania Zespołu Oceniającego w dniu poprzedzającym rozpoczęcie wizytacji dokonano ostatecznej weryfikacji harmonogramu przebiegu wizytacji oraz przydziału zadań poszczególnym ekspertom. Zespół przeprowadził także wstępną dyskusję na temat przeanalizowanej dokumentacji

Wizytacja w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach rozpoczęła się od spotkania z Władzami Uczelni oraz Wydziału, podczas którego przewodnicząca Zespołu przedstawiła cel wizyty, charakterystykę oceny instytucjonalnej, zakres spraw będących przedmiotem oceny poszczególnych członków Zespołu oraz ich rolę w dokonywanej ocenie. Dalszy przebieg wizytacji odbywał się zgodnie z ustalonym harmonogramem. Władze Uczelni i Wydziału stworzyły Zespołowi Oceniającemu PKA bardzo dobre warunki do pracy.

W trakcie wizytacji Zespół odbył spotkania z interesariuszami wewnętrznymi: studentami, doktorantami, pracownikami Wydziału: naukowo-dydaktycznymi, administracyjno-technicznymi oraz interesariuszami zewnętrznymi: pracodawcami współpracującymi z Wydziałem, oraz absolwentami Wydziału Filologicznego. Odbyły się także spotkania z Kierownikami studiów doktoranckich i podyplomowych, z osobami odpowiedzialnymi za funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, a także spotkania z Dziekanem, Prodziekanami, Przewodniczącym Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia, osobami odpowiedzialnymi za kształcenie na kierunkach studiów a także nadzorującymi badania naukowe prowadzone w ramach Wydziału, przedstawicielami Samorządu Studentów i Doktorantów. Dokonano także wizytacji bazy dydaktycznej i socjalnej wykorzystywanej w procesie kształcenia. Eksperti Zespołu Oceniającego wielokrotnie wymieniali swoje uwagi dotyczące pozyskanych informacji, czas pomiędzy wyżej wymienionymi punktami harmonogramu wykorzystywano na pracę wewnętrzną w ramach Zespołu, w szczególności na zapoznanie się oraz analizę licznie zgromadzonej dokumentacji. Wewnętrzną część pracy Zespołu Oceniającego zakończono podsumowaniem, podczas którego poszczególni członkowie Zespołu Oceniającego dokonywali oceny poszczególnych kryteriów, wzajemnie konfrontowali swoje oceny. Na tej podstawie sformułowano uwagi i zalecenia, o których Przewodnicząca Zespołu poinformowała władze Uczelni oraz Wydziału na spotkaniu podsumowującym.

Załącznik nr 1 Podstawa prawna wizytacji

Załącznik nr 2 Szczegółowy harmonogram przeprowadzonej wizytacji uwzględniający podział zadań pomiędzy członków zespołu oceniającego.

1. Strategia określona przez jednostkę¹

- 1) *Ocena zbieżności strategii działalności i rozwoju jednostki z misją i strategią Uczelni, w szczególności w zakresie zapewnienia wysokiej jakości kształcenia i prowadzonych badań naukowych, a także związku z potrzebami otoczenia społeczno-gospodarczego, w tym rynku pracy.*

Misja Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego, zatwierdzona została na posiedzeniu Rady Wydziału w dniu 15 stycznia 2013 r. i jest zgodna ze Misją Uniwersytetu Śląskiego, uchwaloną przez Senat Uczelni na posiedzeniu w dniu 20 maja 1997 r. Wydział Filologiczny posiada zatem Misję i Strategię rozwoju; oba dokumenty (jako załączniki RS: zał. I_1, zał. I_2) są udostępnione na stronie internetowej Wydziału <http://www.fil.us.edu.pl>. Założenia Strategii rozwoju Wydziału Filologicznego zostały wyprowadzone ze Strategii rozwoju Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach na lata 2012-2020 i obejmują uznane za priorytetowe dla Uczelni: 1. silne zespoły badawcze i badania naukowe na światowym poziomie, 2. innowacyjne kształcenie i nowoczesną ofertę dydaktyczną, 3. aktywne współdziałanie z otoczeniem, 4. systemowe zarządzanie. Zauważa się wyraźną spójność deklarowanej misji i strategii oraz form ich realizacji. Warto podkreślić, iż koncepcja misji i strategii ma charakter mocno zakotwiczonej w tradycji i wpływającej z niej praktyki Uczelni i jednostki, jest efektem świadomości historii i potrzeb regionu (aczkolwiek określenie jej jako „regionalnej” byłoby ogromnym uproszczeniem) – społecznych, kulturowych, także regionalnego rynku pracy.

¹ Punkty 1 – 8 wraz z podpunktami odpowiadają kryteriom określonym w statucie Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

- 2) *Ocena czy koncepcja kształcenia obejmuje wszystkie poziomy i rodzaje studiów. Ocena spójności koncepcji kształcenia i działalności naukowo-badawczej jednostki z celami określonymi w jej strategii.*

Bardzo ważnym elementem strategii rozwoju Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Śląskiego jest całościowa koncepcja kształcenia, zawarta w drugiej części dokumentu, zatytułowanej „Innowacyjne kształcenie i nowoczesna oferta dydaktyczna”. Jest ona podzielona na sześć sekcji, sumarycznie opisujących najważniejsze aspekty współtworzące cały system. Należy podkreślić, że zawarta w nich koncepcja kształcenia nie tylko kompleksowo identyfikuje i określa w sposób dosyć szczegółowy różnorakie zadania związane z wszystkimi poziomami i formami organizacyjnymi studiów (studia 1., 2. i 3. stopnia oraz studia podyplomowe), lecz także wykracza poza nie, wskazując na potrzebę odpowiedniego przygotowania i ukierunkowania samych kandydatów na studentów oraz na wagę śledzenia dynamiki rozwoju rynku pracy i konieczność dostosowania oferty dydaktycznej do jego potrzeb. Jeden z elementów strategii rozwoju Wydziału Filologicznego powiązany jest prawie wyłącznie ze studiami podyplomowymi. Wyodrębnienie tego obszaru jako konkretnego kierunku działań świadczy o wadze, jaką Wydział Filologiczny przywiązuje do tej formy studiów jako ważnego elementu swojego rozwoju. Jednostka wpisuje się w główne założenia misji i strategii deklarowane przez Uczelnię poprzez to, że: „... świadomy kulturowego miejsca, w jakim funkcjonuje, dąży do kreowania i pielęgnowania uniwersalnych wartości języka, literatury i kultury w ścisłym związku z wartościami lokalnymi.(Misja WF UŚ)”. Elementem realizacji tych założeń są działania strategiczne zmierzające do opracowania zasad organizacji i programów także na studiach podyplomowych zgodnych z KRK oraz podejmuje próby analizy popytu na usługi dydaktyczne (Strategia WF UŚ 2.1); zmierza w kierunku budowania oferty i promowania idei uczenia się przez całe życie, czego dowodem jest wzrost liczby słuchaczy studiów podyplomowych, odnotowany w ostatnich latach; uruchomienie studiów podyplomowych na zlecenie administracji samorządowej i organizacji poza samorządowych oraz innych podmiotów; aktualizacja oferty (2.2). Ponadto Wydział występuje z inicjatywą tworzenia nowych programów i dostosowywanie już istniejących, zgodnie z oczekiwaniami rynku pracy; aktywny udział pracodawców w życiu Wydziału; uruchamianie wspólnie z podmiotami gospodarczymi projektów dydaktycznych (studia podyplomowe); stwarzanie oferty w ramach programu i poza nim (warsztaty) dotyczących treści związanych z własnością intelektualną oraz rynkiem pracy. Potwierdzeniem podejmowanych inicjatyw przez środowisko akademickie jest projekt *Uniwersytet partnerem gospodarki opartej o wiedzę*. Reasumując - bardzo bogata i intensywnie rozbudowywana oferta kształcenia na wszystkich poziomach studiów zgodna jest ze strategią Wydziału i jest konsekwencją innego, bardzo ważnego elementu misji i strategii zarówno całego UŚ jak i WF – dbałości o bardzo wysoki poziom badań naukowych. Zarówno obecna oferta kształcenia jak i próby jej rozszerzenia stoją w ścisłej korelacji z prowadzonymi na Wydziale badaniami. Kształcenie i badania naukowe są z sobą ściśle powiązane.

Tak więc Wydział Filologiczny posiada i realizuje spójną koncepcję kształcenia, obejmującą studia I, II i III stopnia oraz studia podyplomowe, która jest zgodna ze szczegółowo wyartykułowanymi celami strategicznymi jednostki. Prowadzone przez jednostkę badania naukowe są w znaczącym stopniu wykorzystywane w procesie tworzenia programów studiów, a na poziomie studiów doktoranckich stanowią również bardzo istotny element kształcenia, ponieważ doktoranci uczestniczą w projektach realizowanych przez pracowników naukowych oraz sami inicjują i realizują projekty naukowe zgodne z profilem badawczym jednostek, które współtworzą.

- 3) *Ocena czy strategia oraz koncepcja kształcenia i działalność naukowo-badawcza świadczą, iż jednostka identyfikuje swoją rolę i pozycję na rynku edukacyjnym, uwzględniając znaczenie jakości kształcenia.*

Jeden z komponentów strategii jest związany z dbałością o podnoszenie jakości kształcenia także poprzez proces wprowadzania w życie nowych zasad budowania programów studiów, opartych na Krajowych Ramach Kwalifikacji. Pozostałe cele strategiczne wymienione w tej części strategii rozwoju wykraczają w bardziej już odległą przyszłość i są pochodną wspomnianej wcześniej elastyczności programowej, wpisanej w Krajowe Ramy Kwalifikacji. Istotnym elementem strategii rozwoju wydaje się być nacisk na interdyscyplinarność i współpracę międzyuczelnianą oraz międzynarodową, co jest zgodne z ogólnym kierunkiem rozwoju całego Uniwersytetu Śląskiego.

Ważnym elementem strategii rozwoju wydaje się być obszar podnoszenia jakości kształcenia w obiektywnie bardzo trudnej sytuacji niżu demograficznego. Ciekawym pomysłem Wydziału Filologicznego jest w tym kontekście postulat wspierania kształcenia na poziomie licealnym poprzez konkursy, olimpiady, zajęcia i dni otwarte, wykłady gościnne i inne formy przyczyniające się do dynamiczniejszego rozwoju potencjalnych kandydatów na studia. Z podnoszeniem jakości kształcenia ściśle jest cały System Zapewniania Jakości Kształcenia, wdrażany obecnie na Wydziale Filologicznym. Oparty jest on w dużej części na dobrych praktykach już wcześniej stosowanych oraz doświadczeniach kadry akademickiej, nie wymaga więc drastycznych zmian w podejściu do zagadnienia. Przedostatni element strategii rozwoju jest najmniej systemowy spośród wszystkich obszarów związanych ze spójną koncepcją kształcenia, dotyczy on bowiem indywidualnego podejścia do studentów, a w szczególności tych najbardziej uzdolnionych. Trudno w kwestiach wykraczających poza rozwiązania ogólnosystemowe planować jakieś konkretne działania, dobrze jednak, że ten obszar został wyodrębniony, ponieważ to właśnie wybitne jednostki mogą w przyszłości tworzyć oblicze całej instytucji i stanową niewątpliwie cenną inwestycję dla Wydziału. Zespół Oceniający uznaje to za dobrą praktykę budującą kulturę jakości na Wydziale.

- 4) *Ocena roli interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w formułowaniu i realizacji strategii jednostki, w tym budowaniu wysokiej kultury jakości kształcenia.*

Zarówno interesariusze wewnętrzni, jak i zewnętrzni uczestniczą w formułowaniu i realizacji strategii WF. Obecność i ich aktywność prezentowana jest w różnym stopniu, w zależności od poziomu i formy studiów.

W grupie interesariuszy wewnętrznych występują studenci, doktoranci, słuchacze studiów podyplomowych oraz pracownicy naukowo-dydaktyczni Wydziału. Wszyscy oni uczestniczą z różnym zaangażowaniem w budowaniu wysokiej kultury i jakości kształcenia. Najbardziej aktywni studenci uczestniczą w kształtowaniu oferty edukacyjnej, przez wyrażanie opinii w anonimowych ankietach (wzór ankiety patrz zał. Nr 1 do Raportu Samooceny). Ankieta ma postać standardową, ocenie podlegają: organizacja zajęć, komunikatywność, interaktywność, terminowość i dostępność treści zajęć, kryteriów oceny studentów oraz postawy wobec nich. Dodatkowym elementem jest pytanie otwarte, a odpowiedź na nie to wypowiedź dotycząca dobrowolnej oceny całego programu kształcenia oraz harmonogramu zajęć (na mocy Zarządzenia Rektora UŚ nr 44/2009 z dn. 4.06.2009 r.). Ważkim elementem interpretacji wyników ankiety, jest uwzględnianie faktu, czy w ankietach wypowiedzieli się studenci, którzy rzeczywiście brali udział w zajęciach. Ma to zwiększyć obiektywizm w sposobie opiniowania przez studentów. Dodatkowo, grupa studenckich interesariuszy, którzy są członkami RW, czy

też Wydziałowej Komisji ds. Jakości Kształcenia uczestniczy w opracowaniu programów kształcenia w ramach stałej współpracy Samorządu Studentów z Wydziałem.

Podobnie rzecz przedstawia się z doktorantami, aktywnie uczestniczącymi w opracowaniu programów studiów (notatka z dn. 21.01.2013 r.), ich opiniowaniu i zatwierdzaniu. Ich przedstawiciele są obecni w ciałach kolegialnych Wydziału, jak Rada Wydziału czy Wydziałowy Zespół ds. Zapewniania Jakości Kształcenia. W rozmowach doktoranci potwierdzali swój wkład i liczbę zgłaszanych postulatów, np. dotyczących organizacji kursu e-learningowego, zmian rozłożenia godzin w programie studiów (zmiany liczby godzin przypisanych na zajęciach z dydaktyki). Słuchacze studiów podyplomowych (por. Studia Podyplomowe z Zakresu Retoryki i Kreowania Wizerunku dla Prawników) objęci są na każdym zjeździe ankietą w postaci Arkusza Indywidualnej Oceny Studiów Podyplomowych i Zawodowych (Załącznik nr 5 do Raportu Samooceny). Duża częstotliwość wypełniania ankiet przez słuchaczy Studium pozwoli, po zakończonej edycji, na przesłanie w najdrobniejszych szczegółach procesu realizacji zakładanych efektów kształcenia w odniesieniu do każdego realizowanego przedmiotu i wykładowcy. Stwarza to możliwość, przy kolejnej uruchamianej edycji Studiów, że słuchacze staną się ich współtwórcami, a stworzony kierunek studiów odpowie w pełni na potrzeby środowiskowe: pracodawców i odbiorców.

W roli interesariuszy wewnętrznych występują również dyrektorzy Instytutów i kierownicy Katedr (członkowie Kierunkowych Zespołów Zapewnienia Jakości Kształcenia). To na ich wnioski dokonano modyfikacji planów i korekty programów nauczania, powołano po konsultacjach nowe specjalności (Sprawozdanie z oceny własnej na rzecz działania w zakresie zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia na WF w roku akademickim 2010/2011; zatwierdzone na RW 20.03.2012 r.).

Do grupy bardziej aktywnych interesariuszy zewnętrznych należy zaliczyć wszystkich opiniodawców praktyk zawodowych (opiekunów merytorycznych z ramienia pracodawcy). Zaliczając praktykę studentowi/słuchaczowi zobowiązani są do oceny zarówno merytorycznej przygotowania praktykanta, jak również do oceny jego psychofizycznych predyspozycji do wykonywania zawodu. W oparciu o dokonane analizy tych opinii (na WF prowadzone były np. badania nad językiem wypowiedzi opiekunów praktyk;) w pełni można wykorzystać przy budowaniu, jak i dopracowywaniu, w wyniku zmiennego rynku pracy, pożądanej sylwetki absolwenta, opracowywaniu programu praktyk uwzględniających potrzeby środowiskowe oraz resortowe. Umożliwia to również wdrażanie bloków przedmiotów otwartych na rozwijanie kompetencji zawodowych w postaci organizowanych warsztatów, otwieranie nowych specjalności. Dodatkowo powołano w jednostce stanowisko Prodziekana ds. Kontaktów z Otoczeniem, który sprawuje nadzór merytoryczny nad coraz częściej sformalizowanymi kontaktami w zakresie współpracy z instytucjami zewnętrznymi. Skutkuje to już wszczętymi pracami nad powołaniem Regionalnego Inkubatora Przedsiębiorczości, wykraczającymi poza zakres działań samego Wydziału.

Interesującą formą współuczestnictwa w kreowaniu oferty edukacyjnej Wydziału jest udział jednostki w organizowanym przetargu na zorganizowanie i poprowadzenie jednego z kierunków Studiów Podyplomowych (por. np. umowę zawartą z Krajową Radą Sądownictwa i Wyższą Szkołą Sądownictwa i Prokuratury).

Wśród członków Rady Konsultacyjnej przy powstałej Regionalnej Izbie Gospodarczej w Katowicach znajdziemy nie tylko byłych rektorów UŚ, ale i profesorów, absolwentów UŚ z których jeden pełni dodatkową funkcję przewodniczącego Stowarzyszenia Absolwentów UŚ (działającego od 2 lat). W wysiłku budowania aktywnej współpracy z otoczeniem, realizacji zadań wynikających z misji i strategii Wydziału w tworzeniu wysokiej kultury jakości kształcenia wspiera jednostkę Biuro Współpracy z Gospodarką oraz Biuro Karier UŚ. To ostatnie organizuje liczne warsztaty i spotkania z pracodawcami. Brak w działaniach BK

oferty warsztatów profilowanych pod kątem specyfiki i potrzeb studentów Wydziału Filologicznego. Powołany Śląski Klaster Multimedialny (Silesian Multimedia Cluster – umowa partnerska zawarta w dniu 15.01.2013 r.) jest organizatorem m.in. śniadań biznesowych (najbliższe spotkanie ma miejsce 20.02.2013 r.), na którym to menadżer przedstawi możliwości i korzyści wynikające z prezentacji firmy, wskazuje nowe możliwości nawiązania kontaktów i rekomendacji w branży ICT. W roli stałych partnerów, wpisujących się we wspólne działania i wpływających w niekwestionowany sposób na ostateczny wizerunek analizowanej jednostki (a widoczny również na stronach internetowych Wydziału) występują takie firmy, jak: Microsoft, IBM, Comarch – systemy informatyczne, Regionalna Izba Gospodarcza, Górnośląskie Agencje Rozwoju Rynku IA.

Kapituła Stowarzyszenie Absolwentów UŚ, integrując wszystkie środowiska regionu śląskiego, typuje i nagradza najlepszych kandydatów spośród świata polityki, biznesu, kultury i nauki i obdarowuje ich platynowym oraz złotymi Laurami Umiejętności i Kompetencji, uznając ich wkład w działania na rzecz środowiska. Praktykowane są również spotkania władz dziekańskich z członkami Stowarzyszenia w celu zaopiniowania profilu Studiów Podyplomowych przed uruchomieniem nowej lub kolejnej edycji Studiów.

Zupełnie nowatorskim rozwiązaniem jest też organizacja spotkań młodzieży studenckiej (o specjalnościach pedagogicznych) z dyrektorami śląskich szkół w celu konfrontacji wyobrażeń o pracodawcy i absolwencie wyższej uczelni. Współczesna edukacja wymaga również nowatorskiego podejścia i spojrzenia na sferę dydaktyki. Pozwala to na lepsze dostosowanie pracy Wydziału do wyzwań XXI wieku.

W przygotowaniu jest baza ekspertów UŚ. Należy mieć nadzieję, iż przedstawiciele WF licznie zasilą również jej szeregi (dotyczy to jednak działań ogólnouczelnianych).

Po analizie przedstawionej dokumentacji, jak i w wyniku przeprowadzonych spotkaniach z przedstawicielami interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych rysuje się, wprawdzie nie w takim samym stopniu zaangażowania, doniosła (coraz bardziej świadoma) ich rola w aktywnym uczestniczeniu w życiu WF. Wydział nawiązuje współpracę z otoczeniem, zarówno na płaszczyźnie nieformalnej, jak i sformalizowanej. W przypadku tej ostatniej budując swój schemat działań i narzędzia.

Tabela nr 1 Liczba osób kształcących się w Uczelni i ocenianej jednostce

Forma kształcenia	Liczba studentów				Liczba uczestników studiów doktoranckich		Liczba słuchaczy studiów podyplomowych	
	uczelni		jednostki		uczelni	jednostki	uczelni	jednostki
	I. st.	II. st. ³	I. st.	II st. ³				
studia stacjonarne	12152	8066	3609	1719	801	245	-	-
studia niestacjonarne	2602	6238	511	565	618	66	3102	533
RAZEM:	14754	14304	4120	2284	1419	311	3102	533

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, że osoby studiujące w formie stacjonarnej z uwzględnieniem uczestników studiów doktoranckich stanowią 68,97 % ogółu studentów

Uczelni. W wizytowanej jednostce studenci stacjonarni stanowią 83,19 % ogółu. Studenci Wydziału Filologicznego stanowią 22,03% ogółu studiujących w Uczelni.

Załącznik nr 3 Informacja o kierunkach studiów prowadzonych w jednostce oraz wynikach dotychczasowych ocen jakości kształcenia

Ocena końcowa 1 kryterium ogólnego: W PEŁNI

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) **Strategia działalności i rozwoju Wydziału Filologicznego UŚ jest zgodna z misją i strategią Uniwersytetu i zapewnia osiągnięcie wysokich wyników w badaniach naukowych i w dydaktyce; zakłada ona również uwzględnianie potrzeb rynku pracy.**
- 2) **Wydział prowadzi kształcenie na wszystkich trzech stopniach kształcenia, a także na studiach podyplomowych. Ogólna koncepcja i organizacja kształcenia jest spójna z zakresem działalności naukowej i badawczej Wydziału, oraz z jego strategią rozwoju.**
- 3) **Wydział identyfikuje swą rolę na rynku edukacyjnym jako ogniwa uniwersytetu nastawionego na spełnianie wiodącej roli dydaktycznej i badawczej w regionie i Polsce.**
- 4) **Interesariusze wewnętrzni uczestniczą w formułowaniu i realizacji strategii jednostki (za wyjątkiem grupy słuchaczy studiów podyplomowych), natomiast interesariusze zewnętrzni, funkcjonujący dotąd na zasadach nieformalnych, są coraz szerzej włączani w skład formalnych gremiów Wydziału.**

2. Skuteczność stosowanego wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia

- 1) *Struktura podejmowania decyzji w zarządzaniu jakością jest przejrzysta i zapewnia udział pracowników, studentów, doktorantów, słuchaczy oraz interesariuszy zewnętrznych w podejmowaniu istotnych decyzji dotyczących jakości kształcenia;*

Wewnętrzny System Zapewnienia i Doskonalenia Jakości kształcenia (SZJK) został wprowadzony na Uniwersytecie Śląskim Uchwałą Senatu nr 74 z dnia 13 listopada 2007. Zasady i procedury zapewnienia i doskonalenia jakości kształcenia na Wydziale Filologicznym wprowadzono Uchwałą Rady WF z dnia 12 stycznia 2010 roku. Natomiast ostatnie, zasadnicze zmiany w strukturze USZJK, wprowadzono Uchwałą Senatu nr 126 z dnia 24 kwietnia 2012 roku (US 126) w sprawie Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia na Uniwersytecie Śląskim. Wypada zauważyć, że okres działania nowej, sformalizowanej struktury, istotnie różnej od poprzedniej, jest krótki i liczy niespełna 10 miesięcy. Szczegółowy zapis wprowadzanych chronologicznie zmian w systemie znajduje się w Raporcie Samooceny (RS) w punkcie 3 (str. 9). Został także przedstawiony w niniejszym raporcie w punkcie 8.

W US 126 zdefiniowano w sposób dość ogólny zadania i obszary SZJK. Określono, że SZJK obejmuje między innymi (ogółem wymieniono jedenaście obszarów):

- politykę i procedury zapewnienia jakości kształcenia na Uczelni,
- analizę, doskonalenie i system weryfikacji zakładanych efektów kształcenia,
- badanie kariery zawodowej absolwentów i badanie opinii pracodawców,

- gromadzenie, analizę i publikowanie informacji dot. systemu zapewniania jakości kształcenia.

Nadzór nad USZJK sprawuje Rektor, a za jego wdrożenie i funkcjonowanie odpowiedzialny jest Pełnomocnik ds. jakości kształcenia powoływany przez Rektora. Wydziałowe systemy zapewnienia jakości kształcenia są integralną częścią SZJK. W strukturze SZJK znajdują się zespoły osadzone na trzech poziomach, utworzone według podobnych reguł:

- Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia (UZJK), w skład którego wchodzi kolejno pełnomocnicy: ds. jakości kształcenia, ds. Systemu Bolońskiego i KRK, pełnomocnicy wydziałowi oraz działający w jednostkach i organizacjach,
- Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia (WZJK), w skład którego wchodzi kolejno pełnomocnicy: ds. jakości kształcenia (powołany przez Dziekana), przewodniczący zespołów kierunkowych oraz Kierownicy Studiów Doktoranckich i Podyplomowych,
- Kierunkowy Zespół ds. Jakości Kształcenia (KZJK) powoływany przez Dziekana spośród nauczycieli akademickich zaliczonych do minimum kadrowego kierunku. Zespół ten może być w razie potrzeby uzupełniony o Pomocniczy Zespół ds. Jakości Kształcenia.

Skład wszystkich zespołów uzupełniają ponadto reprezentanci samorządu studentów i doktorantów. W strukturze SZJK znajduje się również uczelniane Biuro ds. Jakości Kształcenia, którego głównym zadaniem jest wspomaganie i koordynacja koncepcyjnych i organizacyjnych działań SZJK, w tym współpraca z Biurem Karier. Zadania wymienionych zespołów są określone w Uchwale Senatu. Z określenia zakresu kompetencji wynika, że za opracowywanie i wdrażanie wewnętrznych systemowych procedur w zakresie jakości kształcenia na WF odpowiada WZJK. WZJK stanowi ogólnowydziałowe forum, którego nadrzędnym celem jest systematyzowanie wszystkich przepisów i zasad odnoszących się do obszaru jakości kształcenia, scalenie go w spójny i kompleksowy system. Natomiast za organizację działań monitorujących ocenę osiągniętych efektów kształcenia oraz działania mające na celu doskonalenia programów kształcenia odpowiada KZJK. Corocznie przedstawiają one sprawozdania ze swojej działalności.

Dziekan WF powołał i określił (Zarządzenia od 1 do 4 z dnia 1 października 2012) składy - zespołów wydziałowych i kierunkowych. Określono także harmonogram prac WZJK. Zespół Oceniający zapoznał się ze składem WZJK i KZJK oraz wziął udział w spotkaniu z tymi zespołami, na którym eksperci PKA zostali zaznajomieni z praktyką prac tych gremiów. Uczelnia posiada stosowane dokumenty (m.in. protokoły zebrań) potwierdzające działalność wymienionych wcześniej organów. Studenci na spotkaniu z ZO potwierdzili, że biorą czynny udział w działaniach podejmowanych w ramach poszczególnych zespołów, głównie z głosem doradczym i opiniodawczym. Studenci podkreślali także, że mają świadomość podstawowych celów i funkcji systemu jakości, są również świadomi czynników, które mają znaczący wpływ na jakość kształcenia. Obok opinii pozytywnych Studenci formułowali także opinie, że brakuje sprawnego przepływu informacji pomiędzy Samorządem a szerszą społecznością studencką. Wpływa to, w dużej mierze na pomniejszenie reprezentacyjnej funkcji, jaką pełni Samorząd w poszczególnych gremiach.

Z analizy aktów prawnych i procedur obowiązujących w WF wynika, że regularny wpływ rynku pracy i pracodawców na efekty kształcenia jest określony dość ogólnie. W SZJK wskazuje się następujące formy regularnego współdziałania z pracodawcami w zapewnieniu wysokiej jakości kształcenia:

- badanie kariery zawodowej absolwentów w celu doskonalenia procesu kształcenia,
- badanie opinii pracodawców w zakresie przygotowania absolwentów do pracy zawodowej i wykorzystywanie ich w procesie tworzenia i doskonalenia programów kształcenia,

- badanie opinii słuchaczy studentów podyplomowych o prowadzonych zajęciach dydaktycznych (które Zespół Oceniający traktuje jako pośrednią formę współpracy z pracodawcami).

Należy jednak zauważyć pewne usterki w strukturze decyzyjnej systemu zapewniania jakości kształcenia:

- brak obecności interesariuszy zewnętrznych w WZJK,
- brak udokumentowanej obecności przedstawicieli pracodawców w obradach ciał kolegialnych i podejmowania decyzji z uwzględnieniem ich opinii,
- brak systemu i opisu regularnych działań w zakresie pozyskiwania opinii od pracodawców na temat jakości kształcenia i uwzględniania tych opinii w procesie kształcenia.

Te braki formalne (ZO postuluje pilne ich usunięcie) rekompensowane są w znacznym stopniu intensywnymi działaniami nieformalnymi, np. konsultacjami z pracodawcami. Mają one istotny wpływ na tworzenie i modyfikację oferty dydaktycznej.

Poza tym należy podkreślić, że na WF obserwuje się silny wpływ interesariuszy zewnętrznych na proces kształcenia. Wynika on z wdrożenia następujących elementów procesu kształcenia:

- praktyk i staży zawodowych w tym praktyk pedagogicznych odbywanych na mocy podpisanych umów z pracodawcami, pracy studentów w charakterze wolontariuszy,
- współpracy WF z Biurem Karier,
- intensywnej współpracy Uniwersytetu i WF z pracodawcami w różnym zakresie, w tym w ramach umów gospodarczych i obszarowych,
- reprezentacji pracodawców w stowarzyszeniach takich jak Stowarzyszenie Absolwentów UŚ i udział absolwentów UŚ w dużych ciałach kolegialnych (np. Rada Konsultacyjna przy Regionalnej Izbie Gospodarczej),
- zatrudnianiu pracowników WF w firmach zewnętrznych, udziału pracowników UŚ w szkoleniach zewnętrznych,
- zatrudnianiu wykładowców z firm zewnętrznych,
- organizację konferencji z udziałem pracodawców i pracowników WF.

Zespół Oceniający z zadowoleniem podkreśla, że spotkanie Zespołu z pracodawcami ujawniło bardzo szeroki zakres współpracy WF i Uniwersytetu z pracodawcami zarówno w zakresie zapewnienia dobrej jakości kształcenia jak i w zakresie prowadzenia badań naukowych. Licznie zgromadzeni pracodawcy reprezentujący zarówno duże korporacje, stowarzyszenia, firmy komputerowe jak i szkoły wyrażali zadowolenie ze współpracy z Wydziałem oraz podawali przykłady wpływu na ofertę kształcenia WF. Dowód na silną współpracę WF i Uczelni z pracodawcami stanowią także obszernie informacje podane w RS w części V i VI.

Interesariusze wewnętrzni mają silny wpływ na decyzje podejmowane w zakresie zapewnienia jakości kształcenia, co uzasadniono w dalszej części raportu.

Konkluzje:

- Struktura UZJK jest bardzo rozbudowana i obejmuje trzy poziomy. Pomimo to, przyjęty na WF model wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia odpowiada strukturze organizacyjnej wydziału na wszystkich poziomach studiów i z tego punktu widzenia jest przejrzysty. Zdaniem ZO przyjęty model systemu zapewnia także realizację wszystkich zadań systemu jakości w zakresie metod i procedur. Wypada jednak zauważyć, że liczba osób bezpośrednio zaangażowanych w tworzenie zespołów wydziałowych systemu jakości wynosi ponad 70. Powstaje zatem pytanie o możliwości efektywnego zarządzania zespołem tej wielkości, nawet biorąc pod uwagę, że WF jest wydziałem bardzo dużym. Za dobrą praktykę uznajemy wyłonienie zespołów kierunkowych, które w postaci niewielkich grup osób bezpośrednio zaangażowanych w

kształcenie na danym kierunku wypracowują odpowiednie propozycje. Są one następnie przedstawiane i dyskutowane przez całe gremium, które podejmuje decyzje o kształcie proponowanych Radzie Wydziału dokumentów. W chwili obecnej brak jest pewności, czy tak duże gremium może pracować efektywnie, dlatego Zespół Oceniający postuluje, aby w budowanych procedurach oceny i zapewnienia skuteczności wewnętrznego systemu jakości wprowadzić także elementy oceny efektywności struktury systemu.

- Zespół Oceniający postuluje, w oparciu dotychczasowe dobre praktyki Wydziału oraz bogatą, różnorodną i dobrze ocenianą współpracę z pracodawcami, sformalizowanie udziału przedstawicieli pracodawców w wydziałowym zespole zapewnienia jakości kształcenia. Można to uczynić np. poprzez utworzenie w zespole konwentu pracodawców, rady przedsiębiorców (lub podobnych). Wypada uzupełnić, że istniejące w strukturze Uniwersytetu jednostki w postaci Biura Karier oraz Biuro Współpracy z Gospodarką mają charakter głosu pośredniego (nie reprezentują bezpośrednio pracodawców) i z tego powodu mają praktycznie zbyt małe możliwości przy np. kształtowaniu programów kształcenia.

2) *wewnętrzne procedury zapewnienia jakości kształcenia mają charakter kompleksowy, przeciwdziałają powstawaniu zjawisk patologicznych i zapewniają weryfikację i ocenę efektywności wszystkich czynników wpływających na jakość kształcenia, a w szczególności umożliwiają:*

Uchwała Senatu nr 126 wprowadziła istotne zmiany strukturalne w SZJK oraz wymusiła modyfikację procedur istniejącego systemu zapewnienia jakości. Dotąd obowiązujące procedury systemu zapewnienia jakości uchwalono na WF w styczniu 2010 r. jako „Zasady i procedury zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia na Wydziale Filologicznym”. Dla uzyskania spójnego i kompletnego SZJK, na posiedzeniu w dniu 17 grudnia 2012 r. UZJK przedstawił komplet rekomendowanych procedur i zasad SZJK dla systemów wydziałowych (WSZJK). Stanowią one modyfikację i rozszerzenie procedur dotychczasowych. Termin zakończenia prac redakcyjnych nad przedstawionym dokumentem ustalono na styczeń 2013 r. Podobny harmonogram działań przyjęty został przez zespół na Wydziale Filologicznym. W dokumencie rekomendowanym opisano m.in. następujące grupy zaktualizowanych i nowych procedur:

- doskonalenie efektów kształcenia (w tym m.in. monitorowanie realizacji efektów kształcenia, ankiety zajęć, hospitacji zajęć dydaktycznych, analizy sylabusów, analizy weryfikacji efektów kształcenia, analizę prac dyplomowych),
- doskonalenie programów kształcenia (w tym m.in. analizy: programów kształcenia, poziomu satysfakcji absolwentów, karier zawodowych, zgodności efektów z potrzebami rynku pracy, badanie udziału interesariuszy zewnętrznych),
- zapewnienie jakości kadry dydaktycznej (ocena nauczycieli przez studentów, analiza doboru kadry),
- zapewnienie wsparcia studentom (w tym m.in. analizy: zasobów wsparcia dla studentów, zasobów materialnych wspierających kształcenie, organizacji procesu dydaktycznego),
- gromadzenie i udostępnianie informacji o jakości kształcenia oraz zapobieganie zjawiskom patologicznym,
- doskonalenie wydziałowego systemu jakości kształcenia.

Zadania odnoszące się ściśle do kształcenia na poszczególnych kierunkach realizowane są przez KZJK przy współpracy z WZJK. Zdaniem ZO przedstawiony dokument mógłby stanowić prototyp księgi jakości i stanowi spójny opis WSZJK wraz z mapą procedur. Szczegółowe wdrażanie systemu według dokumentu rozpoczęto na początku roku 2013. Wydział przedstawił ZO szczegółowy harmonogram działań WZJK w roku akademickim 2012/2013 zaakceptowany przez Radę Wydziału, zgodnych z rekomendowanym WSZJK.

Znaczna większość procedur została już na WF wdrożona, została bowiem wprowadzona zgodnie z dokumentem z roku 2010 lub stanowi element dobrej praktyki akademickiej. W niektórych obszarach procedury są dostosowywane do nowej struktury WSZJK. Tylko niektóre z procedur są wprowadzane na nowo.

Przedstawiony opis rekomendowanego WSZJK przewiduje kompleksowe działanie systemu na wszystkich rodzajach studiów prowadzonych na Wydziale.

Dokonując przeglądu WSZJK Zespół Oceniający analizował stan istniejący. W swojej ocenie uwzględnił fakt, że wdrażane od niedawna modyfikacje lub w niektórych przypadkach nowe rozwiązania definiują stan docelowy, który zostanie, niebawem osiągnięty – stwierdzamy bardzo intensywne działania Pracowników WF zmierzające ku temu celowi.

Wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia w WF obowiązujący od stycznia 2010 r. modyfikowany obecnie, zawiera podstawowe i niezbędne elementy – określa zasady tworzenia programów wszystkich poziomów kształcenia, zasady określania i weryfikacji efektów kształcenia, zasady postępowania w zakresie dyplomowania oraz zasady rekrutacji i oceny pracowników Uczelni, a także zasady przeprowadzania ankiet studenckich oraz hospitacji zajęć dydaktycznych, regulaminy Biura Karier oraz przepisy dotyczące pomocy materialnej i pozamaterialnej udzielanej studentom. Wydział prowadzi dokumentację podejmowanych działań.

Oceniając kompleksowość systemu stwierdzić należy, że konieczne są w tym zakresie dalsze prace. Wynika to po pierwsze z faktu, że niektóre z elementów tego systemu wymagają udoskonalenia (takie jak udział pracodawców w ciałach kolegialnych, procedury ankietyzacji i hospitacji) a system wymaga uzupełnienia o procedury badania jego efektywności. Zagadnienia te omówiono bardziej szczegółowo w dalszej części raportu.

Ponadto podkreślić można, że nie wszystkie elementy WSZJK zostały wdrożone na różnych poziomach studiów z jednakową intensywnością. Studia doktoranckie są dopiero obejmowane systemem ankietowania zajęć. Na studiach tych przeprowadzono ankietę części zajęć dla I roku. Po analizie wyników tej ankiety Rada Jakości Kształcenia na Studiach Doktoranckich uznała standardową ankietę za nieadekwatną dla zajęć na studiach doktoranckich. Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia podjął decyzję o przygotowaniu nowej, własnej ankiety. Również przedstawiciele doktorantów zgłaszali uwagi do przydatności standardowej ankiety w ocenie zajęć dla doktorantów.

W przypadku słuchaczy Studiów Podyplomowych, na podstawie przedłożonej dokumentacji i rozmów przeprowadzonych z opiekunami studiów można stwierdzić, że słuchacze mają możliwość wypowiedzania się i wpływania na jakość kształcenia (z powodów logistycznych nie doszło do spotkania ze słuchaczami Studiów z Zespołem Oceniającym). W przypadku studiów podyplomowych zamawianych przez instytucje zewnętrzne, zarówno przejrzystość i efektywność struktury decyzyjnej w obszarze zarządzania jakością, wpływ interesariuszy wewnętrznych (ankieta oceny zajęć na każdym zjeździe), jak i zewnętrznych ma charakter dobrze sprawdzającego się obecnie systemu. Trudno natomiast ocenić jej efekty końcowe z uwagi na rozpoczęcie edycji tych Studiów w roku akademickim 2012/2013. Oceny będzie można dokonać dopiero po zakończonej edycji studiów, sporządzeniu raportu podsumowującego, w momencie rozpoczęcia kolejnej edycji tych studiów. Jednostka zewnętrzna zamawiająca studia monitoruje ich realizację i przebieg, bowiem informowana jest na bieżąco o wynikach ankiet.

Natomiast w przypadku pozostałych Studiów Podyplomowych na WF nie jest stosowana ankieta oceniająca kierowana do słuchaczy. Na studiach podyplomowych Obcy Język Biznesu (j. angielski) trwają przygotowania do wdrożenia systemu ankietyzacji dla absolwentów.

Warto podkreślić, że ważnym miernikiem jakości kształcenia może być popularność studiów skutkująca uruchamianiem kolejnych edycji i zwiększeniem liczby słuchaczy w ostatnich latach (wynika to z Raportu Samooceny), która jest znaczące mimo niżu demograficznego. W przypadku studiów podyplomowych, gdzie KRK obowiązuje dopiero od niedawna, w świetle wymagań nowej Ustawy, proces budowy systemu jakości kształcenia na wszystkich uczelniach w Polsce znajduje się na etapie wstępnym. W analizowanej jednostce działa on już na poziomie Studiów Podyplomowych, choć z całą pewnością wymaga jeszcze dopracowania w szczegółach.

W konkluzji ZO postuluje dokonanie szczegółowego przeglądu WSZJK z punktu widzenia jego kompleksowości, intensyfikację działań w zakresie wdrażania procedur rekomendowanych oraz przeprowadzenie działań naprawczych w zakresie tych procedur i narzędzi, które po wdrożeniu takich działań wymagają.

a) *ocenę stopnia realizacji efektów kształcenia, zdefiniowanych dla prowadzonych przez jednostkę studiów,*

Można wyróżnić kilka obszarów systemu jakościowego odnoszącego się do stopnia realizacji efektów kształcenia. Najważniejsza ocena stopnia realizacji efektów kształcenia odbywa się w trzech obszarach: Obszar pierwszy wynika z istniejących uregulowań ustawowych i regulacji uczelnianych. System ten ma charakter wewnętrzny, ale wykorzystuje także informacje uzyskiwane z otoczenia. Weryfikacja stopnia realizacji efektów kształcenia w jednostce odbywa się w ramach tego systemu w szczególności w oparciu o następujące procedury i narzędzia, które są także komponentami WSZJK:

- oceniania studentów, czyli weryfikację efektów z zakresu wiedzy, umiejętności i kompetencji na poziomie zajęć, przedmiotów, jak i w ramach poszczególnych semestrów,
- monitorowania jakości procesu kształcenia - ankietyzacji studentów,
- monitorowania i aktualizacji programów i planów studiów,
- monitorowanie procesu dyplomowania,
- monitorowania jakości procesu kształcenia poprzez hospitację zajęć,
- przeglądu zasad i kryteriów przygotowywania i oceny prac dyplomowych,
- kompleksowej, okresowej oceny pracowników,
- oceny kształcenia przez interesariuszy zewnętrznych,
- przeprowadzania praktyk i staży dla studentów
- weryfikacji poziomu naukowego jednostki
- monitorowania i oceny efektów kształcenia na rynku pracy (badanie losów absolwentów)

Wydział wdrożył większość z tych procedur. Natomiast niektóre z narzędzi posiadają usterki, które mogą prowadzić do niepełnej oceny efektów kształcenia (jako przykład można wskazać ankietyzację zajęć). Wydział nie posiada dedykowanej procedury weryfikującej, czy w przedmiotach osiągnięte są efekty kształcenia definiowane dla potrzeb KRK.

W obszarze drugim odbywa się zewnętrzna wobec uczelni weryfikacja efektów kształcenia, nie ujęta w procedurach WSZJK. Taką funkcję pełnią oceny programowe dokonywane przez ekspertów PKA i innych komisji akredytacyjnych oraz rankingi zewnętrzne. Pośrednio poziom jakości kształcenia ilustruje ocena parametryczna jednostki (WF ma kategorię A).

W obszarze trzecim efekty kształcenia weryfikowane są w wyniku współpracy i umów krajowych i międzynarodowych. Wydział Filologiczny udokumentował (RS str. 33) bardzo bogatą współpracę w tym zakresie.

Należy podkreślić, że Wydział przygotował efekty kształcenia na studiach doktoranckich dla kompetencji obszarowych wraz z dostosowanymi do nich programami studiów.

b) udział pracodawców i innych przedstawicieli rynku pracy w określaniu i ocenie efektów kształcenia,

Można wskazać kilka form uwzględniania opinii pracodawców w określaniu i ocenie efektów kształcenia wdrożonych na WF.

Główną formą pozyskiwania informacji na temat osiągniętych efektów kształcenia przez przedstawicieli rynku pracy są opinie i oceny formułowane przez pracodawców, z którymi podpisane zostało porozumienie w sprawie studenckich praktyk zawodowych lub studenckich praktyk pedagogicznych. Działanie to ma charakter procedury opisanej ogólnie w regulaminach organizacji praktyk i regulaminie studiów.

Na stronach internetowych poszczególnych Instytutów i Katedr w sposób wyczerpujący (widać tu zróżnicowanie form wypowiedzi, a nie powszechnie przyjęty schemat komunikacji obowiązujący na Wydziale) prezentowany jest blok zajęć związanych z organizacją i przebiegiem praktyk zawodowych na wszystkich poziomach studiów, z włączeniem Studiów Podyplomowych (tam gdzie takie praktyki się pojawiają).

Opinie otrzymywane od pracodawców oraz końcowe raporty studentów po odbyciu praktyk zawodowych są analizowane przez opiekunów i koordynatorów praktyk, a wnioski z analiz przekazywane są Dyrektorowi Instytutu. Istotną częścią, pomocną w ocenie osiągniętych efektów kształcenia, jest ta część raportu z przebiegu praktyki zawodowej, którą wypełnia pracodawca, zamieszczając opinię i ocenę w ramach zaliczenia praktyki. Jest to miejsce na najbardziej wyrazistą ocenę stopnia przygotowania studenta w zderzeniu wiedzy teoretycznej z działaniami praktycznymi. Opiekunowie przygotowują roczne raporty sprawozdawcze z przebiegu sprawowanej opieki. Treść raportów jest jednak na ogół schematyczna i standardowa.

W przypadku praktyk pedagogicznych dzienniki praktyk analizowane są w katedrach, praktyki są hospitowane, a wnioski są uwzględniane w modyfikacji programu kształcenia. WF wdraża procedurę zmodyfikowaną, która przewiduje wprowadzenia nadzoru na procesem praktyk przez KZJK. Pracownicy WF potwierdzili na spotkaniu z ZO, że opisana procedura przebiega sprawnie i jest dokumentowana. Udostępniono także dokumentację w tym zakresie. Charakter rutynowych działań wpływających pośrednio na efekty kształcenia mają także prace prowadzone przez Biuro Karier oraz Biuro Współpracy z Gospodarką. Biuro Karier dostarcza informacji o rynku pracy na podstawie jego analizy, badania losów absolwentów, utrzymywaniu bazy informacji o ofertach pracy. WF nie posiada jednak jeszcze regularnych procedur uwzględniania tych informacji w procesie kształcenia.

Trzecia forma udziału pracodawców w kształtowaniu oferty dydaktycznej WF wynika wprost z faktu, że WF współpracuje z instytucjami zewnętrznymi w realizacji wielu projektów. ZO pragnie z zadowoleniem podkreślić, że liczne formy tej współpracy wskazywano na zebraniu z pracodawcami, jak też udokumentowano w RS. Pracodawcy licznie reprezentujący duże korporacje, stowarzyszenia, fundusze inwestycyjne, biblioteki, agencje, szkoły, stowarzyszenia gospodarcze wskazywali przykłady wpływania na proces kształcenia na WF, a nawet przykłady propozycji powoływania nowych specjalności.

Inicjatywy współpracy pochodzą zarówno od firm zewnętrznych jak też są wielokrotnie podejmowane przez Uniwersytet. Szczególnie należy np. podkreślić inicjatywę firm zewnętrznych, poszukujących partnerów w branży gier komputerowych, które samodzielnie przeprowadziły badania rynku pracy, a następnie zwróciły się z ofertą współpracy w ramach projektu SPRINT-WRITE. Dotyczy to konsultacji nad programem przedmiotów specjalistycznych, metodycznych i praktyk zawodowych w ramach specjalności: Projektowanie rozrywki interaktywnej oraz lokalizacja gier i oprogramowania (firmy Tabasco Interactive, Nicolas Games S.A., IBM). Na podobnych zasadach opiera się współpraca i

sprawowany patronat, nadzór merytoryczny interesariuszy zewnętrznych nad nowymi studiami podyplomowymi np.: Studia Podyplomowe Negocjacji Kryzysowych (Komenda Główna Policji, Komendy Wojewódzkie Policji w Katowicach, Wrocławiu i Krakowie, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Okręgowy Inspektorat Służby Więziennej w Katowicach, Szkoła Policji w Katowicach); Podyplomowe Studia Retoryki i Kreowania Wizerunku dla Prawników (Krajowa Szkoła Sadownictwa i Prokuratury z siedzibą w Krakowie).

W ramach własnych inicjatyw Uczelnia zwraca się do pracodawców w celu konsultacji sylwetki absolwenta (konsultacje z dyrektorami szkół w regionie w celu określenia pożądanych umiejętności / kompetencji u absolwentów kierunków filologicznych różnych specjalności. Godne podkreślenia jest, że UŚ wraz z Śląskim Towarzystwem Marketingowym i Agencją Reklam przeprowadził badania sondażowe i analizy dotyczące nowych trendów na rynku pracy. Na stronie BK znajdujemy zakładkę Badania oczekiwań. Jest to zaproszenie kierowane do firm na stałe współpracujących z UŚ, w tym WF, w celu poznania oczekiwań pracodawców wobec absolwentów i lepszego ich przygotowania do wymagań rynku pracy. Badanie jest realizowane przy pomocy ankiety internetowej (badania prowadzone w terminie od marca do maja 2011 r.). Efekt finalny, to analiza materiału i sporządzenie raportu ogólnodostępnego na stronie internetowej BK.

Czwarta formę udziału pracodawców w kształtowaniu efektów kształcenia tworzą pracownicy spoza Wydziału zatrudniani na podstawie umów cywilno-prawnych, wywodzący się ze specjalistycznych środowisk rynku pracy, związanych z prowadzonymi w Jednostce kierunkami i specjalnościami studiów. Formułowane przez nich efekty przedmiotowe odzwierciedlają często potrzeby określonych środowisk zawodowych.

Udział przedstawicieli rynku pracy w ustalaniu i ocenie efektów kształcenia jest widoczny bezpośrednio na studiach podyplomowych. Wydział ma rozbudowaną ofertę studiów podyplomowych, które realizowane są z udziałem zewnętrznych interesariuszy wymienionych w punkcie IV. 2 RS. Na studiach tych nauczyciele akademicki mają bezpośredni kontakt z przedstawicielami instytucji, dla których przygotowywane są kadry. Z kontaktów tych wynikają zmiany programów studiów podyplomowych i ich dostosowanie do rynku pracy z punktu widzenia efektów kształcenia.

- W podsumowaniu ZO stwierdza z zadowoleniem, że WF bardzo aktywnie współpracuje z przedstawicielami rynku pracy w ocenie i określaniu efektów kształcenia i stosuje dobre praktyki w tym zakresie. Władze WF inicjują działania mające na celu weryfikację efektów kształcenia z udziałem pracodawców. ZO uważa, że warto bardziej sformalizować istniejącą współpracę w kształtowaniu kultury kształcenia poprzez formalne włączenie pracodawców do struktur SZJK na Wydziale.
- Na spotkaniach z koordynatorami i opiekunami praktyk oraz w rozmowach pracowników z ZO formułowano liczne postulaty dotyczące modyfikacji procedury odbywania praktyk. Postulowano zmiany np. w sposobie rozłożenia praktyk (większej swobody) w ciągu roku akademickiego, określenia precyzyjnie ilości godzin praktyk zawodowych (a nie określania ilością 4 tygodni), dostosowania długości praktyk do realnych możliwości ich przeprowadzenia (np. liczba godzin przeznaczona na przedmiot nauki języka łacińskiego w liceum), rozważenia ograniczeń w sposobie ubiegania się o uprawnienia nauczycielskie studentów filologii (warunkiem ich nabycia jest egzamin maturalny z języka specjalizacji). Postulaty dotyczyły także braku możliwości realizacji hospitowania praktyk zawodowych (duża odległość miejsca praktyki od uczelni), zbyt dużej liczby przydzielanych osób w grupie do konkretnego opiekuna praktyk, niemierności opinii od pracodawców. ZO ma świadomość, że postulowane doskonalenie procedury realizacji praktyk zawodowych wymaga w niektórych elementach regulacji ministerialnych (a nawet porozumień pomiędzy Ministerstwem Nauki i Szkolnictwa Wyższego a Ministerstwem Edukacji Narodowej).

Jednak zespoły odpowiedzialne za jakość powinny uwzględnić postulaty udoskonalenia procedury praktyk, możliwe do realizacji w istniejącym stanie prawnym. Zagadnienie to dotyczy także wprowadzenia w systemie procedur odpowiedzialnych za badanie efektywności SZJK, w tym procedury odbywania praktyk.

c) monitorowanie losów absolwentów w celu oceny efektów kształcenia na rynku pracy,

Ustawa z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, obowiązująca od 1 października 2011 roku wprowadziła obowiązek monitorowania ścieżek karier zawodowych absolwentów przez uczelnie wyższe. Ustawodawca określił termin realizacji badań, ale nie doprecyzował metodologii przedmiotowych badań. Koncepcja metodologiczna opracowana na potrzeby tego badania w Uniwersytecie, której treść została udostępniona podczas wizytacji, odpowiada na zapisy zawarte w Ustawie. Biuro Karier, które prowadzi to badanie, zostało od bieżącego roku wyodrębniona jako samodzielna jednostka administracyjna. Do zadań biura należy prowadzenie analiz umożliwiających określenie zależności między kierunkami studiów a karierą ich absolwentów, monitorowanie i analiza rynku pracy w celu ukształtowania pożądanego profilu kształcenia; do zadań należy również opracowanie kompletnej bazy ofert pracy, staży i praktyk dla studentów i absolwentów UŚ oraz stały monitoring i rozpowszechnianie informacji na temat rynku pracy (zakres działań określa: Zarządzenie nr 140 Rektora Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 26 września 2012 r. w sprawie zmian w administracji ogólnouczelnianej). Biuro Karier od roku 2007/2008 prowadzi monitoring losów absolwentów UŚ i w tym WF. Badanie realizowane jest techniką sondażową z wykorzystaniem internetowego kwestionariusza ankiety. Formuła badania zakłada realizację 3 pomiarów dla każdego rocznika absolwentów: po 1, 3 i 5 latach od ukończenia studiów. Badaniem objęci są absolwenci wszystkich kierunków studiów I, II stopnia i jednolitych studiów magisterskich, zarówno studiów stacjonarnych jak i niestacjonarnych, począwszy od roku akademickiego 2007/2008. Absolwenci biorą udział w badaniu na podstawie deklaracji dostarczanej w momencie składania dokumentów niezbędnych do przystąpienia do obrony pracy dyplomowej lub egzaminu końcowego. Deklaracja zawiera adres e-mail, na który przesyłane jest zaproszenie do udziału w badaniu. ZO zapoznał się z wynikami badań losów zawodowych absolwentów dla WF przeprowadzonymi w roku 2009/2010. Wyniki te uporządkowano według kierunków, które ukończyli absolwenci. Zwraca uwagę fakt małej liczby respondentów (dla absolwentów, którzy ukończyli studia w roku akademickim 2009/2010 liczba respondentów wynosi 94 przy kilkukrotnie większej liczbie absolwentów).

Fakt ten został zauważony także przez Władze Uniwersytetu. Zarządzeniem 22/2012 Rektora UŚ utworzono elektroniczną bazę danych absolwentów, która służyć będzie do badania losów absolwentów, i badania jakości kształcenia (dotąd dane gromadzono w dziekanacie). Ankietyzacja przebiegać będzie od bieżącego roku akademickiego on-line w systemie USOSWeb. Przedstawiciel Biura Karier poinformował, że władze mają nadzieję znacznego zwiększenia reprezentatywności ankiet.

Interesującym rozwiązaniem, wspomagającym monitorowanie absolwentów, jest podstrona Absolwent z adresem: absolwent.us.edu.pl oraz organizowane akcje, takie, jak plebiscyt „Absolwent miesiąca” i „Absolwent z pasją”, „Promocja przez absolwenta”, Zdaniem Absolwenta. Dopelnieniem tych inicjatyw jest niewątpliwie działalność Stowarzyszenia Absolwentów UŚ (działające od 2 lat) oraz Stowarzyszenie Przyjaciół UŚ.

Grupa absolwentów, przybyła na spotkanie z członkami i ekspertami PAK-i, podkreślała wagę działań, jakie podejmuje Uczelnia (a w działaniach tych uczestniczy WF), na rzecz integracji środowiska akademickiego i absolwentów przez liczne akcje o charakterze plenerowym (np. Kino Plenerowe, Teatr na Bankowej, czy Piknik Absolwentów UŚ). Przedsięwzięcia te pozwalają na promocję Uczelni. Jest to działanie niewątpliwie

marketingowe, wykazujące na wysoką świadomość wagi relacji z otoczeniem, ale i wydarzenie towarzyskie, podtrzymujące więzi Uczelni z absolwentami, i co ważniejsze, byłych studentów, potencjalnych pracodawców z uczelnią. Pozwala to również na wymianę uwag i doświadczeń, dotyczących zarówno studiów, jak i wejścia na rynek pracy po zakończonych studiach. Liczba osób uczestniczących w tych przedsięwzięciach jest najlepszym źródłem reklamy jakości kształcenia. Również wielu pracodawców, obecnych na spotkaniu z członkami Zespołu Wizytującego podkreślało swój status absolwenta Wydziału lub UŚ.

Niebagatelne znaczenie mają również kontakty prywatne pracowników naukowo-dydaktycznych z absolwentami Wydziału na płaszczyźnie zawodowej (recenzje, organizowanie konferencji i inne akcje na rzecz regionu). Wprawdzie są to działania niesformalizowane, ale wzbogacają w informacje dotyczące oceny i krytyki programów studiów. Wszystko to pozwala w konsekwencji na modyfikację oferty edukacyjnej.

W podsumowaniu należy podkreślić, że Uniwersytet Śląski wcześniej wdrożył badania losów absolwentów i stale dokonali jego procedurę. Ze względu na fakt, że badania ankietowe stanowią istotne źródło wiedzy na temat jakości kształcenia można rekomendować, (po osiągnięciu pełnej sprawności narzędzia (dostatecznie duża baza absolwentów, reprezentatywność badań i pełne opracowanie statystyczne)) uzupełnienie procedury badawczej o pogłębioną analizę jakościową (badania grupowe) oraz objęcie badaniami pracodawców. Można postulować zmodyfikowanie procedur rekomendowanych WSZJK z punktu widzenia analizy ankiet. Przyjęte rozwiązanie jedynie poprzez coroczne sprawozdawanie przez KZJK wyników badania, może okazać się niewystarczające.

d) monitorowanie i okresowe przeglądy programów kształcenia

Jednostka prowadzi systematyczny przegląd opracowanych programów i planów studiów na poszczególnych kierunkach kształcenia. Dotychczas monitorowanie i okresowe przeglądy odbywały się zgodnie z Uchwałą Rady Wydziału z roku 2010 na poziomie Rad Instytutów lub w przypadku „kierunków licznych” przez połączone Rady Instytutów z włączeniem kierowników katedr. Propozycje zmian kierowane były przez rady instytutów do Rady Wydziału i następnie kierowano je do rozpatrzenia przez Senat. Organami opiniodawczymi były w tym procesie Komisja ds. Kształcenia na Wydziale Filologicznym, oraz Senacka Komisja ds. Kształcenia. Procedura ta znalazła także zastosowanie w uchwalaniu KRR na Wydziale. W trakcie wizytacji ZO zapoznał się ze sprawozdaniem zawierającym ocenę własną działań projakościowych w roku 2010/2011 zatwierdzonym przez Radę WF (w dniu 20.03.2012), w którym udokumentowano działanie w zakresie monitorowania programów kształcenia. Wnioski wynikające z przeglądów posłużyły istotnie do powołania nowych specjalności i programów kształcenia.

Obecnie wdrażana jest przez WF modyfikacja procedury monitorowania i przeglądów programów kształcenia. Ze względu na złożoną strukturę wydziału i złożoną obsługę studiów postanowiono część kompetencji dotyczącą programu studiów powierzyć KZJK, których skład odpowiada strukturze kadry dydaktycznej i naukowej obsługującej kierunek (członkowie KZJK są rekomendowani przez RI odpowiedzialną za kierunek).

Do okresowej weryfikacji programów studiów zobowiązane są KZJK, które – po corocznej analizie pod względem zgodności z obowiązującymi przepisami prawa, zakładanymi efektami kształcenia, kwalifikacjami wynikającymi z rynku pracy (oraz motywacji kandydatów) – przekazują wnioski RI. Te przekazywane są Dziekanowi, który zapoznaje z nimi RW w raporcie zbiorczym. Efekty wprowadzonych zmian weryfikowane są w tym samym trybie.

Jednym z głównych zadań KZJK jest również monitorowanie osiągniętych efektów kształcenia (analiza prac dyplomowych, analiza narzędzi, analiza sylabusów). W wypadku postulowanych zmian KZJK (w tym samym trybie) przekazuje uwagi RI, która po uchwaleniu

propozycji przekazuje ją RW, a ta przekazuje je Senatowi UŚ. Rolę opiniodawczą pełni Senacka Komisja ds. Kształcenia.

Rady instytutów odpowiedzialne za programy i plany w starym trybie spotykają się regularnie. Posiedzenia są protokołowane i przechowywane (ZO zapoznał się z wybranym protokołami z posiedzeń z Rad).

W opinii studentów biorących udział w spotkaniu z ZO procedura przeglądu i monitorowania programów studiów posiada braki. Jako przykłady studenci wskazali:

- małą liczbę zajęć praktycznych w porównaniu do liczby zajęć teoretycznych (dotyczy to zwłaszcza konwersatoriów na kierunkach neofilologicznych),
- zbyt małą liczbę zajęć kierunkowych na specjalnościach (podali przykłady kierunku filologii angielskiej) oraz brak niektórych przedmiotów w programach studiów (np. brak zajęć z fonetyki na kierunku filologii rosyjskiej, brak możliwości wyboru pomiędzy zajęciami z fonetyki języka angielskiego amerykańskiego i brytyjskiego).

Z kolei uczestnicy studiów podyplomowych na WF, a zwłaszcza doktoranci, ale i absolwenci powracający na studia podyplomowe na WF UŚ, deklarowali elastyczność programów oraz zauważalne zmiany w postaci korekty programów nauczania, sygnalizowane Władzom Wydziału przez nich w latach ubiegłych.

Konkluzje:

- Procedura monitorowania i przeglądu planów studiów wymaga przeglądu i wdrożenia działań naprawczych, w tym rozpoznania i uwzględnienia opinii studentów (jest to także zagadnienie z zakresu efektywności WSZJK, o którym mowa w punkcie 2.3). W szczególności rozpoznania wymagają krytyczne opinie studentów sformułowane na spotkaniu z ZO i przedstawione powyżej.
- W analizie procedury monitorowania i przeglądów programów kształcenia zespół miał wątpliwości w ustaleniu roli, którą pełni w procedurze przeglądów Wydziałowa Komisja ds. Kształcenia. Komisja ta została powołana na WF Zarządzeniem Dziekana nr 6 z dnia 29.10.2012, statutowo posiada silną rolę opiniodawczą, ma wziąć udział w kreowaniu polityki kształcenia natomiast nie występuje w rekomendowanym systemie zapewnienia jakości. Ponadto Komisja ta nie zawiera w składzie przedstawicieli Studentów ani Doktorantów. Zespół postuluje dokonanie przeglądu modyfikowanych procedur z punktu widzenia uprawnień tej Komisji.

e) *ocenę zasad oceniania studentów, doktorantów i słuchaczy oraz weryfikację efektów ich kształcenia,*

W uczelni o długoletniej tradycji uniwersyteckiej, jaką jest US sformalizowane są zasady oceny studentów i doktorantów, wymogi egzaminacyjne i zaliczeniowe, zasady przygotowywania prac dyplomowych i przeprowadzania egzaminów końcowych. Respektowana jest autonomia wykładowcy w ocenie stopnia spełnienia wymagań.

Ocenianie studentów, doktorantów oraz słuchaczy studiów podyplomowych odbywa się w oparciu o następujące regulaminy i procedury:

- ocenianie studentów stacjonarnych i niestacjonarnych odbywa się w oparciu o *Regulamin Studiów w UŚ* (ze wsparciem systemu USOS),
- ocenianie doktorantów przebiega w oparciu o *Regulamin Studiów Doktoranckich w UŚ*,
- ocenianie słuchaczy studiów podyplomowych w oparciu o Ramowy *Regulamin Studiów Podyplomowych*.

Szczegółowe wskazania do punktów regulaminów wymieniono w RS. System oceny studentów polega na planowym uzyskiwaniu zaliczeń z przedmiotów obowiązkowych oraz przedmiotów do wyboru dla właściwego semestru studiów. Nauczyciel akademicki

zobowiązany jest do przedstawienia na pierwszym spotkaniu programu zajęć wraz z listą obowiązujących lektur i przewidzianymi pomocniczymi formami weryfikacji (kolokwium, sprawdzian, referat, esej, samodzielne rozwiązanie problemu itp.) oraz zobowiązany jest do poinformowania studentów o kryteriach i zasadach zaliczenia modułu. Na WF wprowadzono zasady dyplomowania, które stanowią uszczegółowienie Regulaminu Studiów.

Obok rozwiązań formalnych nie mniej istotny jest systemu nieformalny polegający na współpracy studentów z pracownikami i doktorantami i stawianie wysokich wymagań akademickich.

Na spotkaniu ze studentami ZO zapoznał się z uwagami studentów na temat zasad oceniania. Studenci wskazywali na braki w systemie wynikające z przypadków zbyt dużej dowolności prowadzących w ocenianiu, zmiany reguł oceniania w trakcie semestru, braku standaryzacji oraz nadzoru nad tymi elementami ze strony władz Wydziału.

Zespół oceniający postuluje, że wobec sygnałów pochodzących od studentów Władze wydziału powinny obserwować z większą uwagą procedurę zaliczania, w szczególności prowadzić kontrolę obiektywizmu procesu oceniania oraz doboru metody oceny do rodzaju ocenianych treści (wiedza i umiejętności). Dobrym narzędziem mogłaby być w tym zakresie odpowiednio zmodyfikowana ankietyzacja oraz hospitacja zajęć. Ponadto zdaniem ZO system zaliczeń wymaga istotnego rozwinięcia w świetle wymagań stawianych przez KRK, co do realizacji efektów w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji.

f) ocenę jakości kadry prowadzącej i wspierającej proces kształcenia, w tym także przez studentów, doktorantów i słuchaczy, oraz realizowanej polityki kadrowej,

Jakość kadry prowadzącej zajęcia jest prowadzona zgodnie z wymogami ustawowymi, obejmuje także hospitację oraz ankietyzację przez studentów. Każdy z pracowników posiada Kartę Oceny Pracy Nauczyciela Akademickiego, która dotąd wypełniana była przez pracowników w formie papierowej. Karta ta obejmuje dorobek dydaktyczny, naukowy i organizacyjny pracowników i jest aktualizowana w odstępach corocznych. Nie rzadziej, niż co dwa lata pracownik poddawany jest „Okresowej Ocenie Pracownika” przez komisję powoływana przez Radę Wydziału. Profesorowie tytułarni oceniani są w okresach czteroletnich. Zespół Oceniający zapoznał się z przykładami wypełnionych kart oceny.

W trakcie oceny uwzględniane są: opinia bezpośredniego przełożonego (kierownika zakładu), stosunek do obowiązków w zakresie kształcenia studentów i doktorantów, postęp w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych, dorobek naukowy i dydaktyczny pracownika oraz wyniki studenckiej „ankiety oceny zajęć dydaktycznych” i wyniki hospitacji zajęć dydaktycznych (jeżeli taka została przeprowadzona). W trakcie dokonywanej oceny komisja ma obowiązek porównać dorobek naukowy nauczyciela akademickiego i reprezentowanej przez niego dziedziny nauki z programem przydzielonych mu zajęć dydaktycznych oraz wymaganiami włączenia go do minimum kadrowego kierunku.

Hospitacje zajęć prowadzone są na polecenie Dziekana lub Dyrektora Instytutu (w zmodyfikowanej procedurze pod nadzorem organizacyjnym KZJK), którzy także dokonują wyboru zajęć hospitowanych. Hospitacje mogą mieć charakter kontrolny albo charakter doskonalący. Hospitacje kontrolne prowadzone regularnie, ale w pierwszej kolejności dotyczą zajęć nisko ocenianych przez studentów w ankietach, zajęć nowo wprowadzonych do programu oraz zajęć doktorantów. Zbiorcze raporty z hospitacji są corocznie analizowane przez Dziekana lub Dyrektora Instytutu.

Studenci oceniają nauczycieli akademickich przez dobrowolne i anonimowe wypełnianie kwestionariuszy papierowych ankiet. Każdy nauczyciel akademicki jest oceniany ankietowo przez studentów przynajmniej raz w roku. Treść ankiety określa Zarządzenie Rektora Nr 44/2009.

Badanie przeprowadzają powołani w tym celu na wydziale sekretarze. Wyniki przekazywane są do wiadomości osobie podlegającej ocenie oraz dyrektorowi instytutu, który dokonuje analizy ankiet i określa zakres działań mających na celu weryfikację oceny. Osoby uzyskujące bardzo słabe oceny zobowiązane są do złożenia wyjaśnień Dziekanowi i podlegają kolejnej ankietyzacji. Wyniki analizy ankiet gromadzone są w *Karcie nauczyciela akademickiego* oraz uwzględniane są przez komisję przy dokonywaniu okresowej oceny pracownika. W ankiecie sformułowano pięć pytań dotyczących organizacji zajęć, komunikatywności, terminowości i dostępności prowadzącego, kryteriów oceny, postawy prowadzącego wobec studentów i obecności studentów na zajęciach. Zgodnie ze sprawozdaniem z ankietyzacji za rok 2010/2011 przez WF ankietyzacja objęła 230 (semestr letni) oraz 269 pracowników (semestr zimowy) z obecnością studentów na zajęciach pomiędzy 51% a 95%. Z punktu widzenia reprezentatywności ankiety jest to wynik dobry, gdy porównać go z ankietami prowadzonymi elektronicznie. Średnia ocen wszystkich pracowników w obu semestrach wynosi odpowiednio 4,44 i 4,46.

Wnioski

- W procedurze przeprowadzania hospitacji zauważono liczne usterki. Stwierdzono, że nie jest ustalany regularny plan hospitacji, brakuje ujednoliconego formularza hospitacji. Brakuje usystematyzowanej oceny. Wynik hospitacji brany jest pod uwagę przy ocenie nauczyciela akademickiego, jest omawiany przez przełożonego z hospitowanym, ale nie jest rutynowo dokumentowany w karcie oceny pracy nauczyciela akademickiego, choć nie ma wątpliwości, że jest ważnym elementem oceny pracownika. ZO postuluje korektę formalną karty oceny pracownika i włączenie do niej, jako elementu niezbędnego protokołu pohospitacyjnego lub sporządzonego na podstawie protokołów pohospitacyjnych opinii bezpośredniego przełożonego.
- Reprezentatywność ankiet studenckich należy uznać za dobrą. Jest to cenne narzędzie w ocenie efektów kształcenia i w ocenie kadry. Na spotkaniu z pracownikami formułowano jednak opinie, że ankiety jednakowo uwzględniają różne czynniki w ocenie pracownika podczas gdy ich znaczenie jest różne. Ponadto zdaniem ZO władze WF (lub uczelni) powinny rozważyć, czy nie rozszerzyć zakresu pytań o pytania dotyczące np. samooceny studentów w sprawach nabytej wiedzy i umiejętności, opinii o przedmiocie, zgodności treści z programem przedmiotu, zgodności godzin poświęconych przez studenta z przewidywaną przez punkty ECTS, samoocenie studenta osiągniętych efektów kształcenia etc. Pożyteczne mogłyby okazać się pytania o stan bazy dydaktycznej, oraz możliwość wpisywania opinii. Ankieta taka przyniosłaby znacznie więcej informacji o procesie kształcenia.
- Jak sygnalizowano proces ankietyzacji wymaga silnej modyfikacji na użytek studiów doktoranckich.
- Zespół Oceniający zauważył, że w niektórych przypadkach wyniki ankietyzacji nie są wpisywane do kart oceny pracownika, choć są prawdopodobnie uwzględniane w ocenie. Ponadto ZO uważa, że należy podjąć działania zapewniające pełniejszą informację zwrotną do studentów na temat wyników ankiet. Ze spotkania ze studentami wynika, że nie są oni informowani o wynikach ankiet i w rezultacie proces ankietyzacji nie niesie ze sobą żadnych wymiernych efektów; studenci nie potrafią jednoznacznie określić jego celu.
- Pytania formułowane w ankietach zostały opracowane na szczeblu uczelni, nie uwzględniają zatem specyfiki Wydziału. Zdaniem ZO, przy wprowadzaniu ankiet elektronicznych władze Uczelni Wydziału powinny wziąć pod uwagę gruntowną modyfikację procesu ankietyzacji.

g) ocenę poziomu naukowego jednostki,

Wydział stosuje lub podlega procedurom oceny poziomu naukowego w wielu obszarach. Po pierwsze dorobek naukowy pracowników oceniany jest na podstawie corocznych sprawozdań, które następnie włączane są do karty oceny pracy nauczyciela akademickiego i stanowią jeden z elementów branych pod uwagę w procedurze okresowej oceny pracowników.

Następnie poziom badań naukowych prowadzonych przez jednostkę weryfikowany jest zewnętrznie w drodze kategoryzacji jednostek oraz nadawania uprawnień przez komisje państwowe. Poziom badań naukowych prowadzonych przez jednostkę jest bardzo wysoki, co znajduje m.in. potwierdzenie w fakcie, że WF ma kategorię A oraz uprawnienia do nadawania stopnia doktora i doktora habilitowanego nauk humanistycznych w 4 dyscyplinach. Czynnikiem weryfikującym poziom naukowy jednostki są także raporty powizytacyjne PKA, gdzie ten aspekt był oceniany wysoko w latach ubiegłych.

Władze WF dbają o to, aby prowadzone badania dotyczyły obszarów kluczowych dla humanistyki oraz znajdowały zastosowanie w praktyce (np. prowadzone badania w zakresie logopedii, translatoologii czy komunikacji promocyjnej lub kryzysowej). Obszar badań prowadzonych na WF pokrywa się z obszarem kształcenia na poszczególnych kierunkach. Gwarantuje to przyporządkowanie wszystkich prowadzonych studiów właściwym jednostkom wydziału t.j. instytutom i katedrom. W przypadku – gdy brak własnych badaczy lub dydaktyków – tworzy się wspólne zespoły badawcze z innymi wydziałami czy kierunkami, w przypadku zaś zajęć dydaktycznych – korzysta się w ten sam sposób, na wszystkich poziomach kształcenia ze specjalistów z innych jednostek, nie tylko z własnej uczelni czy kraju. Bardziej szczegółowo prowadzone badania przedstawiono w punkcie 5 niniejszego raportu.

Czynnikiem weryfikującym poziom naukowy WF są także rezultaty bardzo szerokich działań organizacyjnych w zakresie przygotowywania zestawień publikacji naukowych, organizacji konferencji naukowych międzynarodowych i krajowych, w zakresie inicjatyw lokalnych, współpracy z ośrodkami w kraju i za granicą. Dane szczegółowe zamieszczone w częściach V i VI RS dotyczące współpracy międzynarodowej, liczby publikowanych prac w czasopiśmie, książkach i materiałach konferencyjnych, uczestnictwo w projektach naukowo-badawczych krajowych i międzynarodowych, relacji z otoczeniem dowodzą, że wydział posiada znakomitą kadrę naukową i znaczny potencjał badawczy.

W podsumowaniu, biorąc pod uwagę wymienione mechanizmy oceny poziomu naukowego oraz wynik oceny poziomu naukowego jednostki ZO uważa, że czynniki weryfikujące poziom naukowy i jego wpływ na kształcenie w jednostce działają bardzo dobrze.

h) ocenę zasobów materialnych, w tym infrastrukturę dydaktyczną i naukową, a także środki wsparcia dla studentów,

Regularne działania wspierające proces kształcenia prowadzone są na WF w wielu obszarach. Obszar pierwszy dotyczy monitorowania i przeglądu stanu bazy dydaktycznej. Przegląd ten prowadzony jest w oparciu o wytyczne sformułowane w dokumencie z roku 2010. W rekomendowanym systemie, który jest wdrażany procedura ta ma być wzbogacona o opinie studentów i doktorantów na temat infrastruktury dydaktycznej i naukowej. WF udokumentował działania w zakresie przeglądu bazy w sprawozdaniu z oceny własnej w roku akademickim 2010/2011.

Obszar drugi dotyczy regularnego wspierania studentów w procesie kształcenia. Na Wydziale powołuje się zgodnie z Regulaminem Studiów opiekuna roku spośród nauczycieli akademickich. Opiekun utrzymuje stały kontakt ze studentami i pomaga im w rozwiązywaniu bieżących problemów. W zwyczajach akademickich są także regularne konsultacje studentów z

pracownikami w ustalonych godzinach. ZO otrzymał informację o powołanych opiekunach. Opieka naukowa polega także na wspieraniu działalności kół naukowych, współuczestniczeniu i współorganizowaniu konferencji naukowych i seminariów, włączanie studentów i doktorantów w realizowanie grantów badawczych, współredagowanie prac. System opieki naukowej jest wspierany przez rektora, który nagradza najlepszych studentów i doktorantów i przyznaje stypendia.

Obszar trzeci dotyczy doktorantów i uwzględnia specyfikę tych studiów. Doktoranci, oprócz opieki promotorów, funkcjonują jako młodzi badacze i realizują praktyki zawodowe na studiach I i II stopnia. Współuczestniczą także w udokumentowany sposób w tematach badawczych, projektach, biorą udział w konferencjach. Temat ten jest szerzej omówiony w punkcie 5 raportu.

Obszar czwarty obejmuje pomoc materialną, na którą składają się stypendia dla najlepszych studentów i doktorantów, dotacje prożakościowe, stypendia socjalne, specjalne, dodatki mieszkaniowe zapomogi. Regulaminy przyznawania stypendiów są sformułowane czytelnie i dostępne na stronach internetowych. Szczegółowo systemy wsparcia naukowego, dydaktycznego i materialnego zostały omówione w Części V RS.

W podsumowaniu ZO uważa, że system opieki materialnej ma formę regularnych działań i zdaniem ZO funkcjonuje na WF dobrze, choć posiada drobne mankamenty. Jeden z nich to fakt, że stypendia otrzymuje tylko bardzo mała liczba najlepszych doktorantów, co w praktyce stawia pod znakiem zapytania skuteczność tego elementu systemu stypendialnego.

Studenci potwierdzili na spotkaniu, że pozytywnie oceniają stan bazy materialnej. Wskazali jednak, iż w ich opinii potencjał, jakim dysponuje Wydział w szczególności, jeżeli chodzi o ośrodek sosnowiecki nie jest w pełni wykorzystywany; podali przykłady braku wykorzystania kabin do tłumaczeń lub braku wykorzystania specjalistycznych sal do warsztatów i praktyk.

i) funkcjonowanie systemu informacyjnego, tj. sposobu gromadzenia, analizowania i wykorzystywania stosownych informacji w zapewnieniu jakości kształcenia,

Kompleksowe procedury zamieszczania informacji dotyczących zapewnienia jakości kształcenia są w trakcie tworzenia i wdrażania i są elementem systemu rekomendowanego. Podstawowe dokumenty dotyczące prowadzonych przez WF kierunków studiów przechowywane będą w wersji elektronicznej w Karcie kierunku. W karcie tej przechowywane będą także dane dotyczące programów kształcenia lub zmian w tych programach. Dane wprowadzane są do kart kierunku przez upoważnione przez Dziekana służby administracyjne. Podobnie dane dotyczące działalności nauczycieli akademickich przechowywane będą w Karcie nauczyciela akademickiego. Za transfer danych z obecnych systemów oraz wprowadzanie danych do systemu odpowiedzialny jest Dział Informatyczny Obsługi Toku Studiów oraz służby administracyjne upoważnione przez Dziekana. Rekomendowany system jakości kształcenia zawiera także opis procedur publikowania informacji o organizacji procesu kształcenia, publikowania informacji o SZJK, w tym publikowania corocznych raportów w internecie.

Obecnie system zapewnienia jakości dokumentowany jest w sposób mocno rozproszony. Procedura ankietyzacji obsługiwana jest papierowo. Informacje dotyczące systemów oceniania i programów studiów dostępne są na serwerach internetowych Wydziału i Uczelni. Informacje dotyczące Biura Karier i Biura Współpracy z Gospodarką dostępne są na stronie uczelnianej. Informacje dotyczące przebiegu kształcenia (zaliczenia, grupy, plany studiów) etc. dostępne są w systemie USOS/USOSWeb. System USOS jest w trakcie intensywnej rozbudowy i wdrożenie jego w pełni funkcjonalnej wersji planowany jest na przyszły rok akademicki. WF udostępnił konta testowe ZO, które umożliwiły zapoznanie ZO ze stanem funkcjonowania systemu.

Należy podkreślić, że Wydział rozpoczął budowę własnej strony dotyczącej jakości kształcenia, na której zamieszcza stopniowo nowe informacje.

W podsumowaniu należy zauważyć, że Wydział nie posiada jeszcze dedykowanego, jednolitego systemu informacyjnego dotyczącego jakości kształcenia, gdzie łatwo byłoby znaleźć całość informacji dotyczących jakości kształcenia. ZO zachęca zatem władze WF do przygotowania elektronicznego serwisu informacyjnego poświęconego procesowi kształcenia i jego jakości, zgodnego z procedurami rekomendowanymi. Wydaje się, że system taki może okazać się konieczny w przypadku postępującego procesu formalizowania procedur systemu zapewnienia jakości, wdrażania procedur rekomendowanych oraz oceny jego skuteczności, biorąc pod uwagę konieczność wdrażania programów i procedur zgodnych z KRK, oraz bardzo dużą liczbę kierunków i studentów na Wydziale.

j) publiczny dostęp do aktualnych i obiektywnie przedstawionych informacji o programach studiów, zakładanych efektach kształcenia, organizacji i procedurach toku studiów,

Na Wydziale Filologicznym i w UŚ funkcjonuje system przekazywania informacji typowy dla środowiska akademickiego w następujących formach:

- informacje bieżące dostępne są w wersji papierowej w gablotach Dziekanatu i gablotach poszczególnych Katedr i Zakładów,
- informacje o programach studiów, efektach kształcenia, organizacji i procedurach toku studiów znajdują się na stronach internetowych WF (w tym na stronach instytutów) i UŚ,
- niektóre informacje dotyczące bieżącego procesu dydaktycznego dostępne są w systemie USOS,
- strony internetowe posiadają koła naukowe i Samorząd Studencki,
- informacje ogólnouniwersyteckie dostępne są na ogólnych stronach internetowych UŚ,
- informacje dotyczące studiów dostępne są w informatorach o studiach a informacje o procedurach WSZJK także w dedykowanych broszurach (ZO zapoznał się z niektórymi z nich).

Z informacji uzyskanych na spotkaniach z zespołami i pracownikami wynika, że powyższe strony są aktualizowane regularnie. Studenci natomiast sformułowali jednostkowe zastrzeżenia, co do przypadków opóźnień w publikowaniu aktualnych planów studiów, zwłaszcza na początku semestrów. Sygnalizowali także, że nie zapoznali się z efektami kształcenia ponieważ nie są one dostępne na stronie internetowej.

Zbiór przepisów i procedur, które regulują podstawowe kwestie związane z zapobieganiem i reagowaniem na zjawiska patologiczne w toku realizacji programu kształcenia znajduje się w Regulaminie Studiów, w Kodeksie Etyki Studenta oraz w Kodeksie Etyki Doktoranta. Dokumenty te regulują zasady postępowania oraz prawa i obowiązki społeczności Wydziału wynikające z przepisów prawa oraz wewnętrznych postanowień wynikających z realizacji strategii Uniwersytetu Śląskiego oraz Wydziału.

Zapobieganie patologiom związanym z nieprzestrzeganiem praw autorskich prowadzone jest w toku realizacji programu studiów, natomiast monitoring zjawiska prowadzony jest w trakcie realizacji procedur weryfikacji efektów kształcenia, szczególnie w trakcie kontroli prac pisemnych i dyplomowych. Podejmowane działania uregulowane są także przepisami Regulaminu Dyplomowania.

Nieprawidłowości w zakresie organizacji toku studiów dyskutowane są także w trakcie konsultacji z samorządem studentów. Wydziałowa Rada Samorządu Studentów opiniuje programy kształcenia oraz harmonogramy zajęć na zasadach określonych w Prawie o szkolnictwie wyższym i w Regulaminie Studiów.

- 3) *jednostka dokonuje systematycznej oceny efektywności wewnętrznego systemu zapewniania jakości, a jej wyniki wykorzystuje do doskonalenia polityki zapewniania jakości i budowy kultury jakości kształcenia.*

Władze Wydziału i Uczelni dostrzegają konieczność zwiększania efektywności systemu jakości i prowadzą systematyczny monitoring programów studiów, systemu oceny studentów, jakości kadry naukowo-dydaktycznej, zapewniają dostęp do informacji o studiach. Dobrym przykładem rezultatów oceny efektywności systemu zapewnienia jakości kształcenia jest zespół działań podjętych przez organy statutowe US i WF w roku 2012 istotnie modyfikujących strukturę systemu jakości, porządkujących i wprowadzających nowe procedury, także w odpowiedzi na wymagania KRK. Inny przykład to Zarządzenie Rektora nr 22/2012 o wprowadzeniu bazy danych absolwentów, które ma na celu m.in. zwiększenie efektywności badania losów absolwentów prowadzanego przez Biuro Karier.

Pomimo prowadzonych działań w kierunku oceny i zwiększenia efektywności wewnętrznego systemu zapewnienia jakości nie mają one, w ocenie ZO charakteru kompleksowej oceny skutków jego działania. Wydaje się, że jedną z przyczyn braku kompleksowej oceny skutków systemu zapewniania jakości, jest brak wypracowanej metodyki monitorowania i analizy jego efektów na poziomie uniwersyteckim. ZO zauważa, że rekomendowany i wdrażany WSZJK zawiera częściowo opis działań doskonalących WSZJK opierających się na organizowaniu corocznych posiedzeń WZJK, inicjowaniu dyskusji dotyczących sprawności i skuteczności WSZJK, analizie wyników oceny podmiotów zewnętrznych (w tym PKA) oraz wprowadzaniu procedur doskonalących.

ZO PKA rekomenduje jednak władzom Wydziału i Uczelni wprowadzenie systematycznej oceny efektywności funkcjonowania systemu zapewniania jakości. Jako przykłady działań w zakresie oceny efektywności można wskazać regularne przeglądy WSZJK (przynajmniej raz w roku albo w trybie nadzwyczajnym) z punktu widzenia skuteczności systemu i następnie dokonywanie niezbędnych korekt i zmian. Danymi wejściowymi do przeglądu są m.in. informacje o problemach pozyskiwane z zgłaszanych wniosków i opinii przez studentów, z analizy efektywności procesu ankietowania, hospitacji, niezgodności, informacji od pracowników, informacji pochodzących od interesariuszy zewnętrznych, oceny kompletności i spójności dokumentacji etc.. Przeglądy mogą dotyczyć w sensie ogólnym analizy polityki jakości, oceny stopnia realizacji celów jakości, skuteczności realizowanych procesów. Mogą identyfikować potrzeby wprowadzenia metod statystycznych. Jako przykład konieczności monitorowania efektywności systemu można wskazać okoliczności wymienione w punktach f i h.

Wydział posiada akredytowane kierunki wymienione na stronie 1 RS. Dwie z akredytacji zostały przeprowadzone w roku 2008 lub w końcu 2007 na kierunkach filologii polskiej (ocena pozytywna) oraz na kierunku kulturoznawstwo (ocena pozytywna). Akredytacje na pozostałych kierunkach przeprowadzono w roku 2007 lub wcześniej. Zespół oceniający wziął pod uwagę uwagi sformułowane w raportach z wizytacji przeprowadzonych na kierunku kulturoznawstwo i filologia polska. W przypadku kierunku kulturoznawstwo sformułowano w roku 2007 opinię, że na wydziale funkcjonują w ograniczonym zakresie jedynie procedury ankietyzacji zajęć oraz hospitacji (punkt 9 str. 18 Raportu) oraz we wniosku końcowym (punkt 15 str. 22) podkreślono, że na WF brakuje WSZJK. W raporcie powizytacyjnym na kierunku filologia polska krytyczne uwagi dotyczyły złej pracy dziekanatu, braku informacji o zajęciach na stronach internetowych oraz brak wpływu ankiet na ocenę okresową nauczycieli akademickich (część III str. 24, 25 Raportu) i brak uwzględnianie specyfiki wydziału w ankietach.

Na podstawie uwag sformułowanych w powyższym raporcie należy stwierdzić, że WF intensywnie wdraża WSZJK i opinie dotyczące jego braku są już nieaktualne. WF wprowadził także procedurę ankietyzacji pracy dziekanatu (szczegóły dokumentacji tych ankiet podano w punkcie 8). Natomiast procedura ankietyzacji studentów wymaga w dalszym ciągu udoskonalenia, co szczegółowo mówiono w punkcie 2.2 niniejszego raportu.

Załącznik nr 4 Funkcjonowanie wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia

Ocena końcowa 2 kryterium ogólnego⁴ w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

Szczegółowe uwagi sformułowano w tekście dotyczącym poszczególnych punktów. W syntetycznym podsumowaniu należy stwierdzić że:

1) Struktura WSZJK jest przejrzysta i zapewnia realizację celów postawionych przed systemem. Zespoły pracowników odpowiedzialnych za jakość kształcenia są bardzo liczne. Celowe mogą być zatem działania w zakresie oceny struktury systemu z punktu widzenia jej efektywności. Wydział intensywnie współpracuje z pracodawcami w zakresie działań projakościowych w kształceniu. ZO postuluje włączenie przedstawicieli pracodawców do ciał kolegialnych systemu.

2) Wdrażany system zapewnienia jakości nie jest w chwili obecnej kompleksowy i wymaga dostosowania oraz dalszego rozszerzenia na studia doktoranckie i podyplomowe, choć widoczne są już intensywne działania włączające te rodzaje studiów do WSZJK. Ponadto Wydział powinien udoskonalić procedury hospitacji i ankietyzacji, monitorowania programów, kontynuować udoskonalanie metod badania losów absolwentów oraz opracować metody weryfikacji efektów kształcenia wprowadzonych w ramach działań związanych z KRK. Szczegółowo kwestie te omówiono w punkcie 2.2 raportu.

3) Wydział prowadzi niektóre działania w zakresie oceny efektywności i doskonalenia systemu jakości. Nie mają one jednak charakteru regularnych procedur oceny skuteczności systemu. ZO postuluje przegląd systemu z punktu widzenia oceny jego efektywności, wprowadzenie procedur oceny tej efektywności oraz uzupełnienie systemu o działania doskonalące.

3. Spójność stosowanego w jednostce opisu celów i efektów kształcenia na oferowanych studiach doktoranckich i podyplomowych oraz sprawność i wiarygodność systemu weryfikującego i potwierdzającego ich osiągnięcie.

1) Jednostka w wyniku kształcenia na studiach doktoranckich, zapewnia uzyskanie efektów kształcenia właściwych dla obszaru badawczego, którego dotyczą oraz umożliwia uzyskanie stopnia naukowego doktora,

Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora w czterech dyscyplinach naukowych (literaturoznawstwo, językoznawstwo,

kulturoznawstwo oraz bibliologia i informatologia), które zostały utworzone na mocy Zarządzenia Rektora nr 32/92 z dn. 30.10.1992 r. oraz nr 30/2006 z dn. 22.06.2006 r. Aktualne procedury związane z funkcjonowaniem studiów doktoranckich oraz systemu ECTS określa Regulamin Studiów Doktoranckich uchwalony przez Senat Uchwałą Nr 129 z dnia 24.04.2012 r. w sprawie uchwalenia Regulaminu studiów doktoranckich w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Powyższy Regulamin nie zawiera procedur dotyczących tworzenia studiów doktoranckich, z dokumentacji wynika, iż wymagania określone w § 2 i 3 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dn. 05.10.2011 r. w sprawie studiów doktoranckich oraz stypendiów doktoranckich (Dz. U. Nr 225, 1351) zostały spełnione, tj. studia utworzone zostały przez Rektora na wniosek Rady Wydziału. Warunki rekrutacji na rok akademicki 2012/2013 zostały określone Uchwałą Senatu Nr 89 z dnia 24.05.2011 r. w sprawie warunków i trybu postępowania kwalifikacyjnego na I rok studiów doktoranckich.

Zgodnie z tymi uprawnieniami realizowane są ośmiosesemestralne studia doktoranckie, zarówno w formie stacjonarnej, jak i niestacjonarnej. Całkowita liczba uczestników studiów doktoranckich na wydziale wynosi 318, przy czym większość z nich to doktoranci stacjonarni (247 osób). W porównaniu z poprzednim okresem pięcioletnim zanotowano około 20% wzrost wszystkich uczestników studiów III stopnia, zmalała jednak znacznie proporcja doktorantów niestacjonarnych. Biorąc pod uwagę dane statystyczne, należy stwierdzić, że Wydział Filologiczny posiada dosyć rozbudowany system kształcenia na III poziomie studiów.

Założone w programie studiów efekty kształcenia są realizowane w modułach zapewniających harmonijny rozwój wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych. Odpowiednia wiedza dotycząca najnowszych osiągnięć nauki w dziedzinie i obszarze prowadzonych badań jest zapewniana doktorantom na kilka sposobów. Po pierwsze, dzięki systemowi indywidualnych konsultacji z opiekunami prac doktorskich, po drugie poprzez zapewnienie doktorantom dostępu do najnowszej literatury (czasopisma elektroniczne, książki i inne zbiory oferowane przez bibliotekę) oraz przez ułatwienie im uczestnictwa w konferencjach krajowych i międzynarodowych. Wydział dba również o wykształcenie umiejętności w zakresie metodyki oraz metodologii prowadzenia badań naukowych, ponieważ w programie studiów znajdują się zajęcia prowadzone odrębnie z ukierunkowaniem na powstające dysertacje doktorskie, odpowiadające czterem dyscyplinom naukowym. Te umiejętności są także kształtowane poprzez różnego rodzaju warsztaty i konferencje, na których doktoranci mają okazję zaprezentować wyniki swoich badań i uzyskać odpowiednią informację zwrotną od innych uczestników. Jeśli zaś chodzi o kompetencje społeczne, to o ich wykształcenie mają zadbać z jednej strony łącznie prowadzone zajęcia (np. Uniwersytet jako instytucja społeczna) i warsztaty, z drugiej natomiast opieka sprawowana przez promotora pracy. Podczas spotkania z doktorantami jako czynniki najbardziej wspomagające ich rozwój wymieniano przede wszystkim dostęp do najnowszej literatury, szczególnie w formie elektronicznej, oraz możliwość uczestniczenia w wielu konferencjach i warsztatach, finansowanych ostatnio w znacznej części przez dotację celową dla młodszych pracowników nauki. Wysokość owej dotacji jest z kolei pochodną bardzo dobrych osiągnięć badawczych Wydziału, który w ostatniej parametryzacji uzyskał najwyższą kategorię (A), zapewniając tym samym dopływ środków na badania naukowe, w których aktywnie uczestniczą także doktoranci. Warto wspomnieć także o tym, że uchwałą Rady Wydziału Filologicznego ograniczona została do sześciu ilość otwartych przewodów doktorskich pod opieką jednego promotora. Jedynym elementem, który należałoby poprawić jest proporcja obronionych prac doktorskich w stosunku do liczby osób, które ukończyły studia III stopnia. Z danych statystycznych wynika, że jest ona niewielka, jednakże głównie wynika to z tego, iż w większości przypadków sam moment obrony pracy i nadanie stopnia doktora nauk humanistycznych nie następuje bezpośrednio po ukończeniu studiów doktoranckich, lecz jest

ze względu na różnego rodzaju opóźnienia i przeszkody przesunięty w czasie, najczęściej o rok lub dwa. Wynika z tego, że promotorzy sprawujący opiekę nad dysertacjami powinni nieco bardziej rygorystycznie kontrolować postępy w pisaniu pracy doktorskiej przez swoich podopiecznych. Nie dotyczy to, oczywiście, przypadków opóźnień powstałych na skutek nieterminowego nadsyłania recenzji, co jest zjawiskiem, niestety, dosyć powszechnym.

Analiza programu studiów doktoranckich prowadzi do wniosku, że moduły przedmiotów obowiązkowych oraz fakultatywnych zostały dobrane prawidłowo i zapewniają realizację założonych efektów kształcenia. Zajęcia prowadzone w ramach studiów doktoranckich zapewniają wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne w sposób ogólny i są powiązane z dyscypliną, w ramach której powstaje praca doktorska, natomiast bardziej szczegółowe i ukierunkowane efekty kształcenia są osiągane głównie dzięki opiece merytorycznej opiekuna pracy, którego zadaniem jest nie tylko monitorowanie postępów w pisaniu dysertacji, lecz także opieka nad rozwojem kwalifikacji dydaktycznych doktoranta oraz ułatwienie mu wejścia w społeczność akademicką poprzez zachętę do uczestnictwa w konferencjach naukowych, grupach dyskusyjnych, kołach naukowych i innych formach wymiany myśli i doświadczeń. Ważnym elementem jest tutaj także wykształcenie odpowiednich umiejętności w zakresie wykorzystania nowoczesnych metod i technik prowadzenia zajęć dydaktycznych, co ma zagwarantować system hospitacji, przewidujący dwie ich podstawowe formy. Z jednej strony jest to hospitacja, w trakcie której obserwowane są zajęcia prowadzone przez doktoranta, po których ma on możliwość zapoznania się z oceną i komentarzami hospitującego, z drugiej zaś strony są to tzw. hospitacje mistrzowskie, w trakcie których doktoranci mają możliwość obserwacji zajęć prowadzonych przez wybitnych dydaktyków, legitymujących się najwyższymi ocenami i powszechnym uznaniem zarówno studentów, jak i kadry naukowo-dydaktycznej. Ta druga forma wydaje się być szczególnie inspirująca, jednakże nie jest ona formalnie wpisana w program studiów. Być może ze względu na to nie jest zbyt często praktykowana, można by więc zastanowić się, czy jej wprowadzenie do programu studiów nie byłoby korzystną zmianą, przyczyniającą się do bardziej efektywnego wykształcenia umiejętności dydaktycznych u doktorantów. Oczywiście odpowiednią praktykę w prowadzeniu dydaktyki zapewniają doktorantom obowiązkowe pensja dydaktyczne, wpisane w program studiów, które w przypadku niektórych osób są dodatkowo rozszerzane o godziny realizowane w ramach umów o pracę lub godzin zleconych. Ciekawą propozycją dla wielu doktorantów jest możliwość realizacji godzin dydaktycznych w ramach Międzynarodowych Studiów Polskich Wydziału Filologicznego, co pozwala Wydziałowi na oszczędności, ponieważ likwiduje konieczność zatrudniania i opłacania lektorów zewnętrznych.

Bardzo dobrze wyglądają w Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego możliwości stwarzane doktorantom w zakresie uczestniczenia w zespołach badawczych. Są one zwykle formowane w instytutach, w których doktoranci wypełniają swoje pensum dydaktyczne. Dzięki współpracy Wydziału Filologicznego z wieloma instytucjami zagranicznymi (patrz: Raport Samooceny, Część V: Internacjonalizacja) ułatwione jest także uczestnictwo doktorantów w międzynarodowych zespołach badawczych i nawiązywanie kontaktów z pracownikami naukowymi reprezentującymi ośrodki naukowe w kraju i za granicą. Ten ostatni cel spełniają także konferencje i warsztaty organizowane dla lub nawet przez samych doktorantów. Co prawda z tych możliwości korzysta raczej mniejsza część uczestników studiów doktoranckich, jednak jest to spowodowane raczej brakiem aktywności samych doktorantów niż brakiem sposobności.

Przygotowywanie publikacji naukowych przez doktorantów wiąże się głównie z ich uczestnictwem w konferencjach naukowych, ponieważ większość publikacji stanowią artykuły napisane na podstawie wystąpień i prezentacji konferencyjnych. Ponieważ dostęp doktorantów do konferencji jest dosyć dobry, wiele jest też publikacji będących owocami ich

wystąpień. Opiekę nad tymi wystąpieniami i późniejszymi publikacjami sprawują głównie promotorzy prac doktorskich, ponieważ raportowane badania naukowe są najczęściej częścią projektu, którego finalnym efektem jest dysertacja doktorska. Rola Wydziału Filologicznego jako instytucji zapewniającej doktorantom możliwość publikacji jest więc tutaj pośrednia, jednak bardzo ważna, ponieważ bez dostępu do wystąpień konferencyjnych w wielu przypadkach doktoranci mieliby bardzo utrudniony dostęp do możliwości publikacji. Dodatkowo, dla pełniejszej informacji doktorantów o możliwości uczestniczenia w konferencjach, szkoleniach, warsztatach, seminariach otwartych, możliwościach pozyskiwania niektórych stypendiów itp., zamieszczane są adekwatne informacje na stronach studiów doktoranckich Wydziału Filologicznego oraz rozsyłane, najczęściej przez sekretariaty instytutów i katedr, e-maile do doktorantów. Wracając do publikacji, stosunkowo wysoki procent stanowią także publikacje naukowe w czasopismach naukowych lub rozdziały w monografiach, nie wspominając o książkach. Te ostatnie to zwykle skrócone wersje prac doktorskich wydawane często przy wsparciu finansowym Wydziału już po uzyskaniu przez autora stopnia doktora, lecz także monografie zbiorowe, będące pokłosiem cyklicznej lub jednorazowej współpracy realizowanej w ramach projektów międzyuczelnianych (patrz: Raport samooceny, załącznik zał III_5) Coraz częstsze są także warsztaty i seminaria ukierunkowane na pomoc merytoryczną wspomagającą doktorantów w kwestii przygotowywania publikacji naukowych, poza tym doktoranci uczestniczą często w tego typu wydarzeniach, jeśli są one częścią konferencji naukowych. Mówiąc o możliwościach publikacji naukowych nie można zapomnieć wreszcie o czasopismach naukowych, których zespoły redakcyjne rekrutują się spośród pracowników Wydziału Filologicznego (np. *Linguistica Silesiana*) oraz o periodykach naukowo-kulturalnych, jako że często zapraszają one doktorantów do składania artykułów i ogłaszania wyników swoich badań naukowych na ich łamach.

Jeśli chodzi o dobór kadry prowadzącej zajęcia na studiach doktoranckich, to wydaje się on trafny i uzasadniony. Zajęcia prowadzone są przez samodzielnych pracowników naukowych legitymujących się uznanym dorobkiem naukowym i dydaktycznym, przy czym zajęcia prowadzą w kolejnych latach inni badacze, aby studenci mogli zapoznać się z możliwie szerokim spektrum indywidualności naukowych. Pewne zajęcia są prowadzone także przez profesorów wizytujących, w których wyborze mogą uczestniczyć także sami doktoranci. Jedynie w przypadku przedmiotów kształcących umiejętności stricte praktyczne oraz pewne kompetencje społeczne dopuszcza się zatrudnienie osób niebędących samodzielnymi pracownikami nauki, jednakże posiadających wysokie kwalifikacje w zakresie nauczanego przedmiotu. Najważniejszą rolę spełniają jednak opiekunowie prac doktorskich, ponieważ to właśnie oni służą doktorantom najbardziej bezpośrednią pomocą w aspekcie przedmiotu dysertacji oraz metodologii prowadzonych badań. Promotorzy są zawsze zatwierdzani przez Radę Wydziału na podstawie dorobku naukowego z ostatnich pięciu lat, co gwarantuje dopasowanie merytoryczne do tematu pracy, nad którą sprawują opiekę. Nie zawsze rekrutują się oni spośród pracowników Wydziału Filologicznego, ponieważ czasami zainteresowania badawcze doktorantów nie pokrywają się z zainteresowaniami reprezentowanymi przez samodzielnych pracowników nauki wchodzących w skład Rady Wydziału. W takich przypadkach Wydział Filologiczny nawiązuje współpracę z promotorami zewnętrznymi, co pozwala na dużą autonomię i swobodę doktorantów w zakresie kształtowania swoich preferencji badawczych. W przypadku projektów interdyscyplinarnych możliwe jest także powoływanie dwóch promotorów, co na pewno zapewnia odpowiedni poziom merytoryczny pracy i jest kolejnym czynnikiem zwiększającym autonomię uczestników studiów III stopnia.

Sami doktoranci pozytywnie oceniają kwalifikacje kadry, w szczególności opiekunów naukowych / promotorów (spotkanie z doktorantami w dn. 21.01.2013). Wydział w ramach

programu studiów doktoranckich organizuje także tzw. seminaria otwarte i wykłady mistrzowskie prowadzone przez uznanych profesorów z innych ośrodków. Kierownik Studiów Doktoranckich przy zapraszaniu takich wykładowców, stara się rozpoznawać zainteresowanie doktorantów przy okazji nieformalnych spotkań m.in. z samorządem (spotkanie z Kierownik Studiów Doktoranckich w dn. 22.01.2013).

Reasumując, trafnie skonstruowany program studiów doktoranckich, ich organizacja oraz prowadząca zajęcia kadra gwarantują wysoki poziom oraz zapewnienie efektów kształcenia odpowiednich dla absolwenta studiów III stopnia i umożliwiających uzyskanie stopnia doktora. Dodatkowo, Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego zapewnia swoim doktorantom odpowiednie warunki dla ich rozwoju jako młodych naukowców oraz w sposób pełny i satysfakcjonujący wspiera ich karierę naukowo-dydaktyczną.

- 2) *jednostka zapewnia efekty kształcenia na studiach podyplomowych zgodne z wymaganiami organizacji zawodowych i pracodawców oraz umożliwiające nabycie uprawnień do wykonywania zawodu lub nowych umiejętności niezbędnych na rynku pracy,*

Wydział Filologiczny prowadzi obecnie osiem wyraźnie wyodrębnionych studiów podyplomowych. Procedury związane z uruchamianiem studiów podyplomowych zostały zachowane, określone w Regulaminie Studiów Podyplomowych zatwierdzonym Uchwałą Senatu nr 155 z dn. 26.06.2012 r. oraz w Uchwale Senatu nr 112 z dn. 28.02.2012 r. w sprawie wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych w zakresie tworzenia, prowadzenia i likwidacji studiów podyplomowych w Uniwersytecie Śląskim. Studia podyplomowe *Obcy Język Biznesu* utworzone zostały na podstawie Zarządzenia Rektora nr 72 z dn. 23.11.2007 r. z późn. zm.; Studia Podyplomowe *Retoryki i Kreowania Wizerunku dla Prawników* Zarządzeniem Rektora nr 7/2012 z dn. 30.01.2012 r.; Studia podyplomowe *Kwalifikacyjne Filologii Polskiej dla Absolwentów Kierunków Humanistycznych* Zarządzeniem Rektora nr 24 z dn. 26.09.1996 r. z późn. zm.; ostatnia zm. Zarządzenie Rektora nr 149 z dn. 05.10.2012 r.; Studia podyplomowe *dla Tłumaczy Języka Angielskiego*- brak dokumentu; Studia Podyplomowe *Negocjacji Kryzysowych specjalność- negocjator służb mundurowych* Zarządzeniem Rektora nr 109/2009 z dn. 09.11.2009 r.; Studia Podyplomowe *Kwalifikacyjne Logopedii i Medialnej Emisji Głosu specjalność- neurologopedia* Zarządzeniem Rektora nr 31 z dn. 15.11.1993 r. z późn. zm.; ostatnia zm. Zarządzenie Rektora nr 84 z dn. 23.07.2012 r.; Studia Podyplomowe *Kwalifikacyjne Logopedii i Medialnej Emisji Głosu specjalność- logopedia* Zarządzeniem Rektora nr 31 z dn. 15.11.1993 r. z późn. zm.; ostatnia zm. Zarządzenie Rektora nr 167 z dn. 29.10.2012 r.; Studia podyplomowe *Kwalifikacyjne Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej* Zarządzeniem Rektora nr 32/2011 z dn.26.05.2011 r.; Studia podyplomowe *Kwalifikacyjne Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego* Zarządzeniem Rektora nr 43 z dn. 09.11.1998 r. z późn. zm.; ostatnia zm. Zarządzenie Rektora nr 118 z dn. 11.09.2012 r.

W wykazie przedstawionym w Raporcie Samooceny widnieje ich nieco więcej, jest to jednak spowodowane tym, że niektóre kierunki funkcjonują w dwóch różnych lokalizacjach lub też w inny sposób współistnieją dwie różne formy organizacyjne. Ich tematyka wskazuje bardzo wyraźnie na to, że stanowią one pewne ukierunkowane uzupełnienie programów oferowanych na studiach I i II stopnia, w obszarach w sposób szczególnie odpowiadającym aktualnym potrzebom rynku pracy.

Efekty kształcenia określone w programach tych studiów są tworzone w oparciu o analizę rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem wymagań stawianych w ogłoszeniach o pracę publikowanych w mediach, konsultacji z absolwentami studiów I i II stopnia oraz z niektórymi potencjalnymi pracodawcami. Oferowane przez Wydział Filologiczny

Uniwersytetu Śląskiego studia podyplomowe koncentrują się na tych efektach kształcenia, które są jedynie w stopniu podstawowym zapewnione w ramach bardziej wszechstronnych programów studiów licencjackich i magisterskich, a których ukierunkowane pogłębienie pozwala odnaleźć się absolwentom w bardzo konkretnych sytuacjach zawodowych. Zaspokajane są dzięki temu dwa rodzaje potrzeb: z jednej strony kształcone są osoby już zatrudnione na konkretnych stanowiskach, którym brakuje jednak pewnych kwalifikacji związanych z ważnym aspektem ich działalności, a z drugiej szkoleni są wysoko wykwalifikowani specjaliści w konkretnych zawodach, gdzie obserwuje się wyraźne niedobory kadrowe. Do pierwszej kategorii należą, na przykład, Podyplomowe Studia Retoryki i Kreowania Wizerunku dla Prawników oraz Podyplomowe Studia Kwalifikacyjne Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, natomiast do drugiej Studia Podyplomowe Kwalifikacyjne Logopedii i Medialnej Emisji Głosu, Podyplomowe Studia Tłumaczy Języka Angielskiego lub Studia Podyplomowe Negocjacji Kryzysowych.

Ponadto w przypadku Studiów Podyplomowych **kwalifikacyjnych** efekty kształcenia powinny być zgodne są wymaganiami organizacji zawodowych i pracodawców. Tak jest w przypadku Studiów Podyplomowych Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, gdzie stosowany jest ujednolicony system oceny poziomu znajomości języka polskiego jako obcego, a został określony przez Państwową Komisję Poświadczenia Znajomości Języka Polskiego jako Obcego wedle Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego wraz z uwzględnieniem wymagań określonych przez MNiSW, które są jednym z kryteriów kwalifikowania lektorów do zagranicznych ośrodków akademickich.

Podobnie przedstawia się sytuacja na Podyplomowych Studiach Bibliotekoznawstwa i Informatyki, które dają przygotowanie zawodowe z zachowaniem ustaleń resortowych.

Dobór kadry do prowadzonych zajęć nie budzi zastrzeżeń. Została zachowana zasada doboru kadry pod kątem prowadzonych zajęć teoretycznych, które są realizowane przez pracowników dydaktyczno - naukowych UŚ (w tym z przewagą pracowników WF), zgodnie ze swoją specjalizacją nawiązującą do obszaru i dyscypliny prowadzonych studiów. Charakter Studiów decyduje o doborze specjalistów praktyków z WF i ze środowisk współtworzących Studia. Zasadność doboru kadry i zachowana równowaga pomiędzy teoretykami a praktykami podyktowana jest specyfiką studiów. Np. w przypadku Studiów Podyplomowych Retoryki i Kreowania Wizerunku dla Prawników zajęcia prowadzone są przez specjalistów - logopedów, psychologów, praktyków związanych z zagadnieniami komunikacji społecznej, dyplomacji, a nawet aktorstwa.

Biorąc pod uwagę powyżej przedstawione fakty, należy uznać, że jednostka zapewnia efekty kształcenia zgodne z wymaganiami pracodawców, umożliwiające nabycie uprawnień do wykonywania zawodu, a także wykształcenie poszukiwanych na rynku pracy umiejętności i kwalifikacji.

3) wewnątrzni i zewnątrzni interesariusze uczestniczą w procesie określania efektów kształcenia,

Efekty kształcenia dla studiów doktoranckich określane były przez interesariuszy wewnątrznych pracowników naukowo-dydaktycznych (profesorów będących opiekunami naukowymi doktorantów) oraz przez uczestników studiów III stopnia. Przedstawiciele doktorantów opiniowali przyjęte przez Radę Wydziału efekty kształcenia. Natomiast samorząd doktorantów aktywnie uczestniczył w opracowaniu programów studiów (spotkanie z doktorantami i Samorządem Doktorantów w dn. 21.01.2013) przekazując uwagi i postulaty Kierownik Studiów Doktoranckich (m.in. dotyczące zwiększenia wymiaru zajęć przygotowujących do dydaktyki, czy wprowadzenie kursu nt. e-learningu). Ostatecznie

projekt programu studiów został formalnie zaakceptowany przez Wydziałową Radę Samorządu Doktorantów (pismo WRSD do Dziekana z dn. 18.06.2012 - opinia pozytywna o projekcie programu studiów doktoranckich). Rada Wydziału jednogłośnie zatwierdziła program studiów doktoranckich w dn. 19.06.2012. Udział przedstawicieli doktorantów w opracowaniu efektów kształcenia był ograniczony do wyrażenia opinii natomiast udział przedstawicieli doktorantów w opracowywaniu programu studiów należy ocenić bardzo pozytywnie.

W przypadku Studiów Podyplomowych bardzo wyraźnie zaznacza się udział interesariuszy, zwłaszcza zewnętrznych w kształtowaniu oferty dydaktycznej. Doprowadziło to do utworzenia nowych kierunków Studiów na wyraźne zapotrzebowanie środowiska pracodawców, jak miało to miejsce w przypadku Podyplomowych Studiów Retoryki i Kreowania Wizerunku dla Prawników – 2 semestry (2011/2012). Zleceniodawca zatwierdzał na drodze konsultacji i akceptował plan studiów, przeprowadził rekrutację na studia podyplomowe oraz przedstawiciel KSSiP uczestniczył w egzaminie dyplomowym (Raport Samooceny, s. 22-23).

W procesie określenia efektów kształcenia, osiągnięcia ich, weryfikacji, a także oceny jakości kształcenia uczestniczą stali partnerzy rekrutujący się z terenu kraju i regionu (por. listę instytucji wymienionych w Raporcie Samooceny). Weryfikacja dokonuje się poprzez egzaminy i praktyki zawodowe, jak ma to miejsce np. w przypadku Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Filologii Polskiej dla Absolwentów Kierunków Humanistycznych. Potwierdzeniem wysokiej jakości kształcenia na tym Studium są coroczne nowe edycje od 2009/2010 r..

Charakter studiów interdyscyplinarny w sposób naturalny wymusza rozległe konsultacje środowiskowe na etapie przygotowania samej oferty, jak i potem na etapie ich realizacji (Studia Podyplomowe Kwalifikacyjne Logopedii i Medialnej Emisji Głosu w specjalnościach: logopedycznej i neurologopedycznej – uruchomionej dopiero w momencie drugiej edycji tej pierwszej specjalności). Rynek pracy zweryfikował zasadność Studium już w trakcie trwania 4 semestralnych studiów i wskazał potrzeby uruchomienia jeszcze jednej specjalności, neurologopedycznej.

Interesariuszami zewnętrznymi i partnerami w realizacji tych studiów są pracownicy Centralnego Szpitala Klinicznego im. K. Gibińskiego w Katowicach, Centrum Zdrowia w Mikołowie oraz Górnośląskiego Centrum Zdrowia dziecka im. Jana Pawła II.

W przypadku studiów Obcy Język Biznesu współtwórcami w określeniu planów i programów studiów oraz efektów kształcenia byli sami interesariusze wewnętrzni, „... którzy precyzyjnie określali swoje oczekiwania i potrzeby rynku pracy. Ich wnioski, uwagi i sugestie były brane pod uwagę przy modyfikacji programu, zwłaszcza przy definiowaniu efektów kształcenia.” (Raport..., s. 25).

W procesie oceny, w sposób wysoce zaangażowany, uczestniczą przedstawiciele prokuratury i sądownictwa (jako interesariusze zewnętrzni) i słuchacze Podyplomowych Studiów Retoryki i Kreowania Wizerunku dla Prawników przez dokonywanie oceny procesu dydaktycznego, zakładanych i osiągniętych efektów kształcenia w postaci wypełnianej ankiety, każdorazowo po zjeździe przekazywanej KSSiP (Załącznik nr 5 – Arkusz indywidualnej Oceny studiów Podyplomowych i Zawodowych).

W przypadku Podyplomowych Studiów Kwalifikacyjnych Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, praktyki zawodowe słuchacze odbywają nie tylko w jednostce realizującej studia, czyli WF UŚ, ale i w placówkach zagranicznych nauczania języka polskiego: na Ukrainie, w Rosji, Mołdawii, Kazachstanie i Czechach. W pełni pozwala to na weryfikację wiedzy i samych umiejętności słuchaczy. Dodatkowym certyfikatem jakości kształcenia i osiągniętych efektów kształcenia dla tego kierunku studiów jest stale rosnąca liczba absolwentów zatrudniana przez MNiSW do pracy za granicą.

Wewnętrzni interesariusze, czyli główni beneficjenci programów kształcenia (czytaj: słuchacze), są zaangażowani we współtworzenie i określanie efektów kształcenia zarówno w przypadku studiów podyplomowych, jak i doktoranckich. Podstawowe formy przekazywania uwag i postulatów to rozmowy i konsultacje ze studentami i słuchaczami oraz różnorakie ankiety ewaluacyjne, głównie te dotyczące oceny jakości kształcenia i stopnia zapewnienia efektów kształcenia. Na przykład, na Podyplomowych Studiach dla Tłumaczy Języka Angielskiego ankieta wśród słuchaczy przeprowadzana jest dwa razy w roku akademickim, a jej wyniki uwzględniane są w procesie przygotowania i modyfikacji sylabusów, a czasami nawet przy doborze kadry dydaktycznej.

Ankiety przeprowadzane są także od niedawna na studiach doktoranckich, gdzie doktoranci mają możliwość skomentowania zajęć prowadzonych w ramach studium oraz zgłaszania postulatów dotyczących ich formy i zawartości. Największy wpływ mają oni jednak na współtworzenie własnego, indywidualnego planu pracy i wyznaczanie kolejnych celów do osiągnięcia w ramach seminarium dyplomowego i indywidualnych konsultacji z promotorem pracy doktorskiej.

Podsumowując, struktura i sposób funkcjonowania studiów podyplomowych i studiów doktoranckich (a także studiów I i II stopnia) gwarantuje satysfakcjonujący i istotny współdziałanie interesariuszy wewnętrznych i zewnętrznych w procesie określania oraz weryfikacji efektów kształcenia.

- 4) *jednostka stosuje system ECTS, w którym liczba punktów odpowiada nakładowi pracy doktoranta i słuchacza, adekwatnemu do osiągniętych efektów kształcenia,*

Analiza dokumentacji, zawartości stron internetowych jednostek oraz rozmowy ze studentami i słuchaczami wykazały, że Wydział Filologiczny wdrożył i stosuje system ECTS, który w sposób prawidłowy określa nakład i czas pracy niezbędny do osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Zaobserwowano, co prawda, niewielkie rozbieżności pomiędzy poszczególnymi programami, polegające na przypisywaniu różnej liczby punktów ECTS bardzo podobnym przedmiotom, realizowanym w takim samym wymiarze czasowym, co było spowodowane potrzebą zaplanowania identycznej ilości punktów ECTS w każdym semestrze dla każdego programu. Zjawisko to nie osiągało jednak niepokojących rozmiarów i istnieje duża szansa, że w procesie ewolucyjnego uzgadniania i analizy siatek studiów wspomniane rozbieżności zostaną zlikwidowane.

System ECTS funkcjonuje już od wielu lat na studiach doktoranckich, jednak na niektórych kierunkach studiów podyplomowych został wprowadzony stosunkowo niedawno i wiedza słuchaczy o tym systemie nie jest jeszcze powszechna. Tak jak ma to miejsce w przypadku studiów doktoranckich, opisy efektów kształcenia oraz przypisane im punkty ECTS wraz z programem studiów i warunkami uzyskiwania zaliczeń powinny być bardziej skutecznie rozpowszechniane wśród słuchaczy.

W nowych programach studiów doktoranckich przypisano poszczególnym zajęciom punkty ECTS, także dla praktyk dydaktycznych (zarówno dla prowadzonych jak i współprowadzonych zajęć). O ile dla większości przedmiotów punkty ECTS przypisano poprawnie to wątpliwości budzi przypisanie łącznie aż 163 punktów ECTS dla seminariów doktoranckich (konsultacji z opiekunem) w całym cyklu studiów. Tak duża liczba punktów za seminaria została jednocześnie skalkulowana by dopełnić na każdym roku łączną sumę punktów ECTS studiów do 60, a dla całych studiów do 240 (tj. 4x60). Tymczasem, zgodnie z wymogami *Rozporządzenia Ministra NiSzW ws. kształcenia na studiach doktoranckich z 1.09.2011 r.* łączny wymiar zajęć całego programu studiów odpowiada 45 do 60 punktów ECTS. O ile przypisanie punktów ECTS dla większości przedmiotów można ocenić jako poprawną to należało by dokonać rewizji przypisanych punktów ECTS dla seminariów

doktoranckich, a także dla praktyk dydaktycznych. Nowe programy studiów wraz z system punktów ECTS ułatwiają bardziej zindywidualizowany dobór przedmiotów fakultatywnych oraz zaliczanie zajęć fakultatywnych w przypadku udziału doktoranta w wymianie międzynarodowej.

Istniejący system umożliwia, co prawda, indywidualizację procesu kształcenia, także w zakresie wymiany międzyuczelnianej i międzynarodowej, jednak na chwilę obecną ta możliwość nie jest na pewno w pełni wykorzystywana. O ile na studiach I i II stopnia wymiana międzynarodowa (szczególnie dzięki programowi ERASMUS) jest dosyć powszechna i rozbudowana, to w przypadku studiów doktoranckich niewystarczająco rozwinięta. Wydaje się, że większa aktywność opiekunów naukowych mogłaby doprowadzić do lepszego wykorzystania możliwości wymian stwarzanych przez stosowany przez jednostkę system ECTS.

- 5) *jednostka posiada wiarygodny, przejrzysty i powszechnie dostępny - zwłaszcza dla studentów, doktorantów i słuchaczy - system umożliwiający ocenę stopnia osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia.*

System umożliwiający ocenę stopnia osiągnięcia zakładanych celów i efektów kształcenia funkcjonuje inaczej na studiach doktoranckich, a inaczej na podyplomowych, co wiąże się ze specyfiką tych form kształcenia. W przypadku studiów podyplomowych sprawa jest nieco prostsza, ponieważ ze swej natury nastawione są one na osiągnięcie pewnych bardzo konkretnych umiejętności i kwalifikacji. W części są więc one weryfikowane w ramach realizacji sylabusów przypisanych poszczególnym modułom, a w części podczas praktyk odbywanych w instytucjach związanych z realizowanym programem. Podczas spotkań inauguracyjnych oraz na zajęciach organizacyjnych słuchacze studiów podyplomowych zapoznawani są z systemem weryfikacji osiągniętych efektów kształcenia i są informowani o wymaganiach im stawianych. Z ankiet przeprowadzanych wśród słuchaczy wynika, że na ogół są oni dobrze poinformowani o zasadach i sposobach weryfikacji efektów kształcenia i dobrze oceniają wiarygodność tego systemu. Z drugiej zaś strony praktyki zawodowe, które odbywają w ramach programu studiów, lub też praca wykonywana przez nich niezależnie od niego stwarza im możliwość oceny, czy przygotowanie otrzymywane podczas realizacji programu studiów odpowiada wymaganiom i oczekiwaniom pracodawców, oraz czy umiejętności i wiedza zdobyte na studiach podyplomowych są użyteczne w ich pracy zawodowej. Dzięki uwagom i komentarzom samych słuchaczy dokonywane są później modyfikacje w programach studiów, co pozwala na jeszcze lepsze dopasowanie zakładanych efektów kształcenia do wymagań rynku pracy.

W przypadku studiów doktoranckich system ten jest bardziej rozbudowany, ponieważ zawiera większy wachlarz elementów, takich jak planowane uzyskiwanie zaliczeń, ocena rozwoju naukowego, monitoring postępów pracy badawczej, hospitacja i ocena prowadzonych przez doktoranta zajęć. Studenci są informowani o sposobach weryfikacji efektów kształcenia na spotkaniach organizacyjnych, są one także opisane i dostępne na stronach internetowych Studium Doktoranckiego, oraz są one omawiane podczas różnego rodzaju konsultacji: indywidualnych oraz zespołowych, z udziałem przedstawicieli samorządu doktoranckiego. Duży nacisk położony jest na indywidualny kontakt doktoranta z promotorem, który umożliwia konkretną i ukierunkowaną analizę postępów doktoranta oraz ocenę stopnia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia. Z uwagi na to wydaje się, że przyjęty obecnie wymiar czasu konsultacji w ilości 3 godzin na semestr nie jest wystarczający i należałoby tę liczbę przynajmniej podwoić.

Wraz z nowym programem studiów doktoranckich wprowadzone są systematycznie nowe sylabusy dla poszczególnych zajęć. Sylabusy określają nie tylko cel przedmiotu, treści

programowe, ale także stosowne efekty kształcenia wraz z metodą ich weryfikacji, czy wymaganą literaturę. Sylabus określa także punkty ECTS w podziale na godziny kontaktowe oraz różne formy pracy własnej doktoranta (przykładowy sylabus do zajęć *Metodologia badań językoznawczych*). W przypadku poprzedniego programu studiów (przed wprowadzeniem Krajowych Ram Kwalifikacji) doktoranci byli zwyczajowo informowani o celach przedmiotu i zasadach jego zaliczenia na początku zajęć. Dostępne były też mniej sformalizowane krótkie opisy przedmiotów (spotkanie z doktorantami 21.01.2013). W ramach strony internetowej Wydziału funkcjonuje podstrona poświęcona studiom doktoranckim. Na stronie dostępne są aktualne komunikaty dla doktorantów oraz informacje dla kandydatów na studia doktoranckie. Powszechnie dostępne są informacje lub linki kierujące do stron ogólnouniwersyteckich dotyczących stypendiów projakościowych, pomocy materialnej, zasad przeprowadzania czynności w przewodzie, a także tematy prac doktorskich doktorantów Wydziału, programy i plany studiów, zasady rozliczenia roku, linki do stron samorządu doktorantów oraz kół naukowych. Osobną podstronę poświęcono jakości kształcenia na Wydziale. Na tej podstronie dostępne są dokumenty dotyczące jakości kształcenia, struktura WSZJK, harmonogram prac Wydziałowego Zespołu ds. Jakości kształcenia, a także sprawozdania z dotychczasowych badań (wnioski z ankietyzacji studiów I i II st. w ubiegłych latach). Po objęciu studiów doktoranckich ankietyzacją zajęć również wyniki tych badań mają być publikowane na stronie. Na stronach Wydziału nie są natomiast dostępne sylabusy zajęć. Ogólnie dostępność informacji nt. efektów kształcenia na studiach doktoranckich dla doktorantów należy uznać za dobrą. Sami doktoranci nie zgłaszali większych uwag co do przejrzystości systemu oceny (spotkanie z doktorantami w dn. 21.01.2013).

Podsumowując, system oceny stopnia osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia w Wydziale Filologicznym jest przejrzysty i powszechnie dostępny dla studentów, choć pewne jego elementy, opisane powyżej, wymagają drobnych modyfikacji.

Ocena końcowa 3 kryterium ogólnego⁴ W PEŁNI

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) Wydział prowadzi studia doktoranckie, które są prawidłowo zorganizowane, zapewniają wysoki poziom i możliwości rozwoju naukowo-dydaktycznego doktorantów. Rekomendowane są jednak działania zmierzające do zwiększenia procentu doktorantów uzyskujących stopień doktora.

2) Prowadzone przez Wydział studia podyplomowe w sposób rzeczywisty odpowiadają potrzebom rynku pracy i kształcą wysoko wykwalifikowanych i poszukiwanych specjalistów.

3) Zarówno wewnątrzni, jak i zewnątrzni interesariusze uczestniczą w procesie określania efektów kształcenia, ich osiągnięcia oraz weryfikacji (dotyczy głównie studiów podyplomowych). Ich zaangażowanie jest różne w zależności od rodzaju studiów. Zaleca się zintensyfikowanie prac mających na celu większe zaangażowanie interesariuszy wewnętrznych w proces określania / weryfikowania efektów kształcenia na studiach podyplomowych.

4) Studia I, II oraz III stopnia, a także studia podyplomowe, stosują system ECTS (niektóre od niedawna), prawidłowo (z wyjątkiem punktów przypisanych seminarium w ramach studiów doktoranckich) określający nakład pracy i czas potrzebny na osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia. Należy dążyć do większego wykorzystania możliwości oferowanych przez system ECTS na studiach III stopnia w zakresie wymiany międzyuczelnianej i międzynarodowej.

5) Wydział posiada i stosuje wiarygodny, przejrzysty i dostępny system umożliwiający weryfikację osiągnięcia zakładanych efektów kształcenia, wymagający modyfikacji (np. wypracowanie systemu pozyskiwania informacji od pracodawców).

4. Zasoby kadrowe, materialne i finansowe posiadane przez jednostkę dla realizacji zakładanych celów strategicznych i osiągnięcia efektów kształcenia

- 1) *Jednostka zapewnia kadre stosowną do potrzeb wynikających z prowadzonej działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej oraz prowadzi politykę kadrową umożliwiającą rozwój kwalifikacji naukowych i dydaktycznych pracowników,*

Wydział Filologiczny jest największym wydziałem Uniwersytetu Śląskiego, a jego Rada Wydziału liczy obecnie ponad 130 samodzielnych pracowników nauki. W badanym okresie nastąpił wzrost, co wynika z dużej dynamiki pomyślnie kończonych postępowań habilitacyjnych. Ogólnie, liczba nadanych stopni utrzymuje się na stałym poziomie kilku profesur tytularnych, kilkunastu habilitacji i ok. 40 doktoratów rocznie. Wydział posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora oraz doktora habilitowanego we wszystkich czterech dyscyplinach reprezentowanych przez członków Rady Wydziału. W związku z uzyskanymi uprawnieniami w ostatnich latach nastąpił znaczący wzrost liczby osób spoza uczelni przeprowadzających w Wydziale Filologicznym postępowania o nadanie stopni i tytułów. Każdego roku zdarzają się nieliczne przypadki nienadania tytułu profesora i stopnia doktora habilitowanego w wyniku negatywnej oceny na poziomie Rady Wydziału lub Centralnej Komisji ds. Stopni i Tytułów Naukowych.

Należy podkreślić, że znacznie spadł procent osób zatrudnionych w jednostce jako drugim miejscem pracy, obecnie są to jedynie pojedyncze przypadki, dla prawie wszystkich pracowników Uniwersytet Śląski jest pierwszym miejscem pracy. Jednocześnie należy zauważyć, że jednostka dba o odpowiedni poziom swojej kadry, konsekwentnie stosując system weryfikacji osiągnięć naukowych i dydaktycznych pracowników. Przeprowadzane wcześniej co cztery lata, a obecnie co dwa lata oceny pracowników pozwalają na utrzymywanie na stanowiskach adiunktów i profesorów UŚ jedynie tych pracowników, których rozwój naukowy przebiega prawidłowo i dynamicznie. Poza tym, władze Wydziału i poszczególnych instytutów oraz katedr traktują rozwój naukowy kadry priorytetowo, szczególnie pod względem finansowania prac awansowych i szybkiej ścieżki ich realizacji. Dynamiczny rozwój naukowy pracowników jest także możliwy dzięki wypracowanej przez Wydział kategorii A, co skutkuje sporymi dotacjami ministerialnymi na badania naukowe, z których korzystają wszyscy pracownicy, a w ostatnich latach szczególnie ci najmłodszy.

Nie ma zastrzeżeń co do trafności doboru kadry akademickiej w prowadzeniu na Wydziale zajęć. Wydział jest w stanie własnymi zasobami kadrowymi obsadzić prawie wszystkie realizowane zajęcia dydaktyczne, często korzystając ze współpracy z pracownikami z innych instytutów. Regularnie przeprowadzane są ankiety oceny zajęć wśród studentów (każdy pracownik jest oceniany przynajmniej raz w roku), a dydaktycy są informowani o wynikach ankiet oraz w przypadku uzyskania niskiej oceny są zobowiązani do podjęcia działań naprawczych. Zarówno studenci, jak i pracownicy obecni na spotkaniach podkreślali jednak, że stosowana obecnie ankieta oceny zajęć powinna być bardziej precyzyjna i dostosowana do specyfiki prowadzonych zajęć. Wydziałowy Zespół Zapewniania Jakości Kształcenia prowadzi obecnie prace nad zmodyfikowanym wzorcem karty oceny zajęć dydaktycznych. Ponadto przedstawiciele samorządów studenckich mają możliwość zgłaszania własnych uwag i postulatów w przypadkach wymagających szczególnej uwagi władz instytutów lub wydziału.

Stosunek liczbowy kadry do studentów również nie budzi większych zastrzeżeń, choć zdarzają się przypadki tworzenia bardzo licznych grup ćwiczeniowych (ponad 25 osób) na pierwszym roku studiów I i II stopnia. Jest to jednak efekt zapobiegliwości i ostrożności władz Wydziału, popartej doświadczeniem z lat ubiegłych, gdyż w prawie wszystkich przypadkach pierwotna liczba studentów przyjętych na studia jest większa od faktycznie je podejmujących, a następnie ulega ona dalszemu zmniejszeniu w wyniku selekcji wynikającej z weryfikacji podczas sesji egzaminacyjnej. W rezultacie rozmiary grup w kolejnych semestrach są już prawie zawsze odpowiednie.

2) *jednostka dysponuje odpowiednią infrastrukturą dydaktyczną dostosowaną do specyfiki oferowanych studiów, zapewniającą osiągnięcie zakładanych efektów kształcenia,*

Znakomita większość zajęć prowadzonych w Wydziale Filologicznym jest realizowana w dwóch budynkach: filologia polska, kulturoznawstwo i bibliologia w Katowicach, natomiast filologie obce w Sosnowcu. W specjalnych przypadkach wykorzystywane są także inne lokalizacje, na przykład sale najnowocześniejszego w kraju Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej w Katowicach, wykorzystywane głównie przez doktorantów. Budynek sosnowiecki jest bardzo nowoczesny, dostosowany do potrzeb współczesnej dydaktyki uniwersyteckiej, jest wyposażony w bezprzewodowy dostęp do Internetu, posiada obszerne sale wykładowe, pracownie komputerowe, laboratoria tłumaczeniowe wyposażone w kabiny i odpowiedni sprzęt, sale zajęciowe wyposażone w projektory multimedialne, a także sporą bazę sprzętu przenośnego do wykorzystywania na zajęciach. Dzięki licznym grantom udało się również pozyskać sprzęt specjalistyczny, wykorzystywany w badaniach naukowych oraz dydaktyce. Ze względu na sporą liczbę studentów ta bogata infrastruktura wymaga ciągłego monitoringu i rozszerzania, co jest zresztą czynione na bieżąco, sale są wyposażane w nowy sprzęt, a oprogramowanie aktualizowane i uzupełniane.

Podobnie wygląda sytuacja w części katowickiej, chociaż tutaj większe nakłady muszą być zaangażowane w odnawianie i remonty samych sal wykładowych i pozostałych pomieszczeń. W części katowickiej realizowana jest większość zajęć studiów III stopnia, w salach odpowiednio przygotowanych do tych celów. Niewątpliwie jednak konieczna jest jeszcze większa dynamika rozwoju inwestycji w sprzęt komputerowy i wyposażenie sal w siedzibie katowickiej.

Wydział posiada bardzo dobrą bazę biblioteczną. Studenci mają dostęp nie tylko do biblioteki wydziałowej i jej tradycyjnych zbiorów, ale także do Centrum Informacji Naukowej i Biblioteki Akademickiej w Katowicach, oraz do zbiorów elektronicznych Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego, a także do zasobów Biblioteki Śląskiej. Doktoranci mogą dodatkowo korzystać ze współpracy międzybibliotecznej i sprowadzać publikacje z innych ośrodków, a także mają wpływ na zakupy książek do zbiorów instytutowych po uzyskaniu akceptacji opiekuna pracy doktorskiej. Ze względu na specyfikę studiów filologicznych dostęp do zbiorów bibliecznych jest niewątpliwie jednym z najważniejszych elementów infrastruktury naukowo-dydaktycznej, a pod tym względem oceniana jednostka wypada imponująco.

Dzięki podpisaniu przez Uniwersytet Śląski umów z instytucjami zewnętrznymi (ambasada USA, IBM), studenci uzyskują także dostęp do innych źródeł informacji i narzędzi udostępnianych przez te instytucje, co także przyczynia się do polepszenia jakości infrastruktury dydaktyczno-naukowej.

Doktoranci mają odpowiedni dostęp do zasobów bibliecznych i baz danych. Mogą logować się do nich z dowolnego komputera o ile wcześniej zarejestrują swoje konto. Zasoby biblioteki Wydziałowej dobrze oceniają poloniści. Doktoranci innych dyscyplin preferują

nową bibliotekę główną wspólną dla Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego – Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka. Doktoranci doceniają dobrą dostępność zbiorów Centrum, wrzutnię do zwrotów książek 24h/dobę, darmowy skaner. Na Uniwersytecie doktoranci mają dostęp do bibliotek podobny jak pracownicy (po 10 książek w bibliotece). W większości przypadków doktoranci mogą korzystać z pomieszczeń macierzystych zakładów przy np. prowadzeniu konsultacji dla studentów. Zdaniem doktorantów infrastruktura lokalowa Wydziału jest wystarczająca (spotkanie z doktorantami w dn. 21.01.2013).

3) polityka finansowa jednostki zapewnia stabilność jej rozwoju.

Wydział Filologiczny przez cały okres podlegający ocenie był jedynym wydziałem w Uniwersytecie Śląskim z dodatnim bilansem finansowym. Należy więc bardzo wysoko ocenić politykę finansową władz Wydziału, która nie tylko zapewnia środki na utrzymanie zasobów i bieżące potrzeby, ale także pozwala na inwestycje w rozwój bazy naukowo-dydaktycznej.

Na politykę finansową składają się zarówno działania mające na celu pozyskiwanie środków, jak i rozsądne nimi gospodarowanie. Jeśli chodzi o pozyskiwanie funduszy, Wydział Filologiczny stawia na atrakcyjną ofertę dydaktyczną, rozbudowując system studiów niestacjonarnych i podyplomowych, które, pomimo niekorzystnych czynników demograficznych, cały czas stanowią spore źródło dochodów dla Wydziału. Szczególne zasługi na tym polu mają instytuty anglistyczne, od lat zapewniające Wydziałowi dopływ funduszy, z których finansuje się przede wszystkim rozbudowę infrastruktury dydaktycznej. Z drugiej strony spory nacisk kładziony jest także na aktywność naukową pracowników, dzięki której możliwe jest uzyskiwanie najwyższej kategorii w rankingu jednostek akademickich, a co za tym idzie, dobry poziom finansowania badań naukowych. Obecnie Wydział Filologiczny posiada najwyższą kategorię (A) i dzięki temu otrzymuje z ministerstwa sporą dotację na działalność statutową, co pozwala na dalszy rozwój i podnoszenie kwalifikacji pracowników. Wreszcie należy wspomnieć o coraz większym nacisku kładzionym na pozyskiwanie przez pracowników zewnętrznego finansowania w postaci grantów i projektów. Sporo pracowników wykazuje już na tym polu dużą aktywność, jednak procentowy udział środków pozyskiwanych w ten sposób z pewnością mógłby być większy.

Jeśli chodzi o działania oszczędnościowe, Wydział Filologiczny stara się racjonalnie gospodarować swoimi finansami, co przejawia się w polityce ograniczania godzin ponadwymiarowych realizowanych na studiach stacjonarnych, maksymalnego wykorzystania doktorantów w procesie dydaktycznym, łączenia małych grup, zachęcania pracowników do oszczędzania energii i papieru, oraz innych działaniach nastawionych na rozsądne gospodarowanie zasobami.

Niewystarczające wydają się natomiast nakłady finansowe na działania projakościowe podejmowane w jednostce. Obecnie zadania związane z wdrażaniem systemu zarządzania jakością i jego dokumentacją realizowane są głównie przez pracowników naukowo-dydaktycznych i administracyjnych w ramach ich obowiązków zawodowych, co powoduje dodatkowe obciążenie pracą, która nie jest w żaden sposób dodatkowo wynagradzana, za wyjątkiem doraźnych gratyfikacji w postaci nagród rektorskich dla niektórych z nich. Wielu pracowników, zarówno administracyjnych, jak i naukowo-dydaktycznych, narzekało na nadmierne obciążenie licznymi zadaniami związanymi z wprowadzaniem KRK oraz SZJK, zwiększającymi wydatnie czas pracy bez odpowiedniej motywacji finansowej. W tej sytuacji jednostka powinna wykazać większe zaangażowanie w poszukiwaniu środków zewnętrznych dla potrzeb realizacji zadań projakościowych.

Reasumując, polityka finansowa jednostki w pełni zapewnia stabilność jej działania oraz rozwoju na przyszłe lata. Jednostka wykazuje sporą elastyczność w zakresie dostosowywania się do zmieniającej się sytuacji demograficznej, gospodarczej oraz cywilizacyjnej, co dobrze rokuje na jej przyszły rozwój i kondycję.

Ocena końcowa 4 kryterium ogólnego⁴ w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

- 1) Wydział prowadzi bardzo dobrą, stabilną politykę kadrową, zapewniającą bardzo harmonijny i efektywny rozwój pracowników, stanowiących niezwykle silną bazę zarówno dla dydaktyki, jak i działalności naukowej.**
- 2) Wydział posiada bardzo dobrze wyposażone sale, pracownie i laboratoria oraz szeroki dostęp do zbiorów bibliotecznych, co zapewnia z jednej strony rozwój naukowy, a z drugiej dydaktykę na wysokim poziomie, realizowaną w komfortowych warunkach na poziomie studiów I, II, III stopnia oraz podyplomowych**
- 3) Wydział stosuje skuteczne działania zarówno w zakresie pozyskiwania źródeł finansowania, jak i racjonalnego ich wykorzystania. Rekomendowane jest zwiększenie udziału funduszy pochodzących z grantów.**

5. Badania naukowe prowadzone przez jednostkę

Badania naukowe, prowadzone przez jednostkę, mieszczą się w obszarze nauk humanistycznych. Obejmują dyscypliny: bibliologia i informatologia, językoznawstwo, kulturoznawstwo, literaturoznawstwo. Pokrywają się one ściśle z prowadzonymi kierunkami a także – z uprawnieniami w zakresie nadawania stopni i tytułów naukowych. Można zatem mówić o ich realnej spójności z realizowanym systemem kształcenia. Badania obejmują kluczowe dla współczesnej humanistyki obszary, zarówno te bardziej tradycyjne (badania historycznoliterackie i historycznojęzykowe), jak i nowsze (wielokulturowość, ponowoczesność, psychoanaliza, gender studies); dużą wagę przywiązuje się do interdyscyplinarności, w tym do dialogu pomiędzy tradycyjną filologią i literaturoznawstwem i nowymi trendami filozoficznymi. Wiele programów badawczych znajduje praktyczne zastosowanie, np. logopedia, translatoologia, komunikacja promocyjna i kryzysowa, badania akustyki mowy. Regularnie organizowane konferencje o zasięgu międzynarodowym oraz równie regularnie przygotowywane tomy zbiorowe w językach obcych dowodzą stałej i czynnej obecności Wydziału Filologicznego w życiu naukowym regionu, kraju, Europy i świata. Wyniki badań wykorzystuje się w naturalny sposób w procesie kształcenia i mają one istotny wpływ na efekty kształcenia. Dotyczy to także badań i kierunków „pozafilologicznych” (kulturoznawstwo). Istotny jest postulat interdyscyplinarności (czy wielodyscyplinarności, wieloobszarowości) i wykracanie poza obszar nauk humanistycznych. W tym przypadku – gdy brak własnych badaczy lub dydaktyków – tworzy się wspólne zespoły badawcze z innymi wydziałami czy kierunkami, w przypadku zaś zajęć dydaktycznych – korzysta się w ten sam sposób ze specjalistów z innych jednostek, nie tylko z własnej uczelni czy kraju. Przejawia się to na wszystkich poziomach kształcenia – na studiach I i II stopnia, na studiach doktoranckich i na studiach podyplomowych.

Udział w tych badaniach studentów i doktorantów uzależniony jest w dużym stopniu od przygotowania do wykonywania takich zadań młodych badaczy, od sprawowanej nad nimi przez środowisko

akademickie opieki naukowej i od środków, jakie można na ten cel przeznaczyć (a także – od stopnia ich osobistego zainteresowania).

Opieka naukowa wobec środowiska studenckiego polega na: 1) sprawowaniu pieczy nad działalnością studenckich kół naukowych 2) współuczestniczeniu i współorganizowaniu konferencji naukowych pracowników i studentów (wykaz konferencji w załączniku zal Vw_1); 3) włączaniu studentów w realizowanie grantów badawczych; 4) współredagowaniu wydawanych wspólnie tomów pokonferencyjnych; 5) recenzowaniu prac studenckich kierowanych do druku; 6) organizowaniu seminariów i badań terenowych oraz wyjazdów dydaktyczno-naukowych. Wskazania dydaktyczne i naukowe udzielane są przez wszystkich pracowników podczas cotygodniowych dyżurów; każdy z pracowników jest także dostępny przez kontakt elektroniczny (adresy mailowe są łatwo dostępne na stronach instytutów i katedr). System opieki naukowej wydatnie wspierają wyróżnienia rektora dla aktywnych studentów i doktorantów – w 2012 roku była to już IV edycja tego programu. Wnioski kandydatów opiniowane są przez prodziekanów wydziału. Studenci objęci są również stypendiami rektora (<http://bip.us.edu.pl/sites/bip.us.edu.pl/files/prawo/zal20117700reg.pdf>).

Wobec doktorantów opieka ta przebiega inaczej i uwzględnia specyfikę studiów doktoranckich oraz specyfikę prac nad przygotowaniem rozprawy doktorskiej. Bezpośrednią opiekę naukową nad doktorantem sprawuje wybrany przez niego opiekun naukowy lub promotor, którym jest pracownik samodzielny wchodzący w skład Rady Wydziału Filologicznego. Możliwe jest powołanie promotora pomocniczego, także dwóch promotorów równorzędnych, jeśli powstająca rozprawa doktorska ma charakter interdyscyplinarny. Wskazań naukowych i dydaktycznych udziela promotor/opiekun naukowy podczas seminariów doktoranckich w trybie konsultacji indywidualnych. Jest zobowiązany do pełnej opieki w zakresie programu studiów doktoranckich, zgodnie z § 17 Regulaminu studiów doktoranckich UŚ. Możliwe jest powołanie drugiego opiekuna naukowego, także spoza uczelni (§16.4). Uczestnicy studiów doktoranckich podlegają także pośrednio opiece naukowej i dydaktycznej samodzielnych pracowników i władz jednostek Wydziału (instytutów, katedr, zakładów, kierowników przedmiotów), jako że funkcjonują w ramach struktur naukowo-dydaktycznych jako młodzi badacze i dydaktycy, realizujący praktyki zawodowe na studiach pierwszego i drugiego stopnia. Nad doktorantami zagranicznymi dodatkową opiekę sprawuje Szkoła Języka i Kultury Polskiej UŚ, z siedzibą na Wydziale Filologicznym w Katowicach, udzielając im wsparcia w trudnych sytuacjach i pomagając w nawiązywaniu kontaktów naukowych.

Doktoranci współuczestniczą zatem w sposób udokumentowany w tematach badawczych, projektach, publikacjach, konferencjach wewnętrznych, ogólnopolskich i międzynarodowych organizowanych przez instytuty i katedry (obszerne wykazy uczestnictwa doktorantów do wglądu i w załącznikach do Raportu samooceny), w ramach których funkcjonują, co decyduje o współbieżności badań naukowych na Wydziale z tematyką studiów doktoranckich, kształcących młodych badaczy ku tematom i aktywności naukowej realizowanymi przez samodzielną kadre.

Indywidualne i zespołowe projekty doktorantów wspierane są z dotacji celowej na prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych i zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich. Doktoranci, poza włączeniem w tematy badawcze jednostek Wydziału, motywowani są do własnych inicjatyw naukowych, szczególnie w ramach kół doktorantów (od 2010 roku powstało ich 5, prężnie działających), pracujących merytorycznie z opiekunem naukowym, którym jest w każdym przypadku pracownik samodzielny, cieszący się autorytetem doktorantów ze względu na format naukowy i umiejętność inspirowania do badań (por. załączniki do Raportu samooceny – np. Część III Studia doktoranckie, załącznik *zal III_5*).

System opieki naukowej wspierają Nagrody Naukowe Rektora dla autorów najlepszych rozpraw doktorskich, motywujące do uzyskiwania jak najlepszych efektów badawczych (Regulamin Nagrody Rektora – Zarządzenie nr 30 z dnia 30 kwietnia 2010). Do wyłonienia kandydatów powołana jest

Komisja Wydziałowa złożona z samodzielnych pracowników będących przedstawicielami czterech dyscyplin, w obrębie których powstają dysertacje na studiach doktoranckich Wydziału Filologicznego.

O dotacje na badania naukowe, konferencje, kwerendy, publikacje doktoranci starają się aplikując do Wydziałowego Konkursu na indywidualne i zbiorowe projekty w celu pozyskania środków z dotacji celowej na prowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych i zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich (Regulamin wewnętrzny do wglądu na Wydziale Filologicznym). Do dyspozycji doktorantów (i studentów) jest umieszczona na stronie Studiów Doktoranckich *Informacja dotycząca internetowej Bazy Konferencji Naukowych* a także link *Międzynarodowe studia doktoranckie*. Funkcjonują na wszystkich szczeblach studiów koła naukowe, dostępne dla wszystkich grup interesariuszy wewnętrznych, koordynujące wieloma działaniami naukowymi na i poza Uczelnią i Wydziałem.

Miarą – a poniekąd i oceną stopnia wykorzystania tych możliwości przez pracowników, doktorantów i studentów – są dołączone do Raportu samooceny wykazy publikacji oraz konferencji, które zostały zorganizowane przez przedstawicieli tych grup, bądź w których uczestniczyli oni na terenie kraju i poza jego granicami. Porównaj: Wsparcie naukowe, dydaktyczne i materialne zapewniane przez jednostkę studentom, doktorantom i słuchaczom załącznik *zal Vw_1* Raportu samooceny, wymieniający *Konferencje i inne spotkania naukowe z udziałem studentów i doktorantów* (strony 1-37) oraz pozostałe spotkania naukowe z udziałem studentów i doktorantów organizowane na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego, panele dla tłumaczy konferencyjnych, festiwale nauki, organizowane przez poszczególne kierunki (s. 38-42). W grupie konferencji mamy konferencje krajowe, międzynarodowe i zagraniczne.

Aktywność grupy pracowników potwierdzają nie tylko wykazy osiągnięć (publikacje, konferencje) ale także raporty powizytacyjne PKA w latach ubiegłych, gdzie ten aspekt był z reguły oceniany bardzo wysoko. Ważne też jest i to, że osiągnięcia naukowe Wydziału służą m. in. do budowania wizerunku jednostki jako atrakcyjnego i wiarygodnego miejsca nauki dla studentów i doktorantów, gwarantującego wysoki poziom wykształcenia, także dla zakładów pracy, które widzą, iż jest to dobry partner do współpracy na wielu poziomach (przy czym ta współpraca opłaca się interesariuszom i nobilituje ich). Wiadomości tego typu w informatorach rekrutacyjnych, na stronach www, w publikacjach o jednostce budują pozytywny obraz nauki.

Ocena końcowa 5 kryterium ogólnego wyróżniająco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

Wydział prowadzi bardzo intensywne i szerokie badania naukowe oraz działalność publikacyjną. Organizuje wiele konferencji naukowych. Badania naukowe są w pełni zgodne z programami kształcenia oferowanymi na ocenianym Wydziale.

Kształcenie na studiach doktoranckich odbywa się w dyscyplinach, w których Wydział prowadzi badania. Dobór doktorantów i ich opiekunów naukowych już na etapie rekrutacji opiera się na zainteresowaniach naukowych. Część doktorantów włączanych jest w badania własne. Jednostka stwarza doktorantom odpowiednie warunki do prowadzenia badań naukowych. Na Wydziale funkcjonuje obecnie 28 studenckich kół naukowych. Ten ruch traktowany jest przez Uczelnię jako istotne wsparcie prac nastawionych na podnoszenie jakości kształcenia oraz na upodmiotowienie studenckich działań naukowych. Oferta pomocy ze strony Uczelni (opieka merytoryczna, organizacyjna, finansowa - także poprzez system nagród) jest bardzo duża, ponadto może się zintensyfikować m. in. poprzez polepszenie warunków lokalowych.

6. Uczestniczenie jednostki w krajowej i międzynarodowej wymianie studentów, doktorantów, pracowników naukowych i dydaktycznych oraz współpraca z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami akademickimi, a także z przedsiębiorstwami i instytucjami

1) Studenci, doktoranci i pracownicy jednostki uczestniczą w programach międzynarodowych,

Wpływ i jakość współpracy krajowej oraz międzynarodowej z ośrodkami akademickimi na prowadzone kształcenie i działalność naukowo-badawczą należy ocenić bardzo wysoko. W latach 2007-2012 Wydział Filologiczny realizował współpracę międzynarodową w zakresie badań naukowych i w zakresie dydaktyki. Istotnym obszarem tej współpracy była wymiana naukowo-dydaktyczna pracowników (ponad 200 partnerów instytucjonalnych) oraz wspólne projekty badawcze. Oprócz tego należy wskazać liczne staże naukowe, stypendia i wyjazdy zagraniczne oraz przyjazdy studentów, doktorantów i pracowników naukowych w ramach innych strukturalnych i ramowych programów europejskich (np. DAAD, CEEPUS, Fundacja Kościuszkowska, Fundacja Fulbrighta), umów bilateralnych i kontaktów indywidualnych oraz finansowanych przez rząd RP i rządy innych państw (np. Francja, Niemcy, Kanada, Ukraina, Włochy, Chiny). Istotną rolę pełni w tym zakresie również udział w naukowych konferencjach międzynarodowych i zagranicznych oraz popularyzacja wiedzy. Brały w tym aktywny udział wszystkie instytuty i katedry Wydziału, specjalizując się niekiedy w poszczególnych zadaniach. Są to np. liczne wystąpienia konferencyjne pracowników neofilologii (IFS, IFW, IJA, IKiLA, IFG), rozbudowany program kontaktów indywidualnych i bilateralnych ze stałymi partnerami (IFG, KLP), współpraca naukowa oraz udział w radach naukowych i programowych czasopism zagranicznych i międzynarodowych (IKiLA, IJRiT), rozbudowany system stypendiów dla studentów i doktorantów oraz młodych pracowników naukowych (INoLP, IFK), innowacyjne działania w zakresie sieci naukowych (INoK, IJA, IJRiT, IKiLA), badania bazujące na współfinansowaniu przez rządy innych państw (IBiIN, IJRiT, IFS), wreszcie badania recepcji i badania komparatystyczne oraz innowacyjne projekty z zakresu glottodydaktyki, nauczania i kształcenia studentów (KMSP, IJP, KDJiLP, IJA, IFS, IJRiT). W zakresie dydaktyki do spektakularnych działań należy zaliczyć zadania podejmowane przez IJRiT, dotyczące sposobów upowszechniania wiedzy oraz organizacji dydaktyki z zakresu nauczania języków obcych, współuczestnictwo w tworzeniu programów edukacyjnych (IJA, KDJiLP, IJP, KMSP), a wreszcie udział w dydaktyce Podyplomowego Studium Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego przy Szkole Języka i Kultury Polskiej (IJP, INoLP, INoK, KMSP), powołanie semestralnych kursów dla cudzoziemców (KMSP), udział w egzaminach i w dydaktyce kursu przygotowawczego dla kandydatów na studia w Polsce (IJP, INoLP, INoK, KMSP, KLP, KDJiLP) i umiędzynarodowienie studiów z zakresu filologii polskiej (INoLP, IJP, KMSP).

Udział doktorantów w programach międzynarodowych w dużej mierze zależy od tematyki badań i jednostki Wydziału. Pojedyncze osoby uczestniczą w programach badawczych bądź stażach w uczelniach francuskich, niemieckich, rosyjskich. Po jednej osobie uczestniczy w stażach w Chinach i Kanadzie; 2 doktorantów w granie Lingua –Europodnies (na podst. sprawozdań instytutów). Doktoranci w niewielkim stopniu uczestniczą w programie Erasmus, gdyż jest on mało dla nich atrakcyjny (na co oczywiście Wydział nie ma wpływu). Co więcej, część doktorantów korzystała z programu podczas studiów I lub II stopnia. Natomiast doktoranci często biorą udział w międzynarodowych konferencjach naukowych (spotkanie z doktorantami w dn. 21.01.2013). W ostatnich latach przeprowadzono na Wydziale kilka przewodów z jednostkami z Francji, Niemiec i Hiszpanii (spotkanie z

Kierownik Studiów Doktoranckich w dn. 22.01.2013). Biorąc pod uwagę charakter prowadzonych na Wydziale badań oraz dużą liczbę uczestników studiów III stopnia, udział doktorantów we współpracy międzynarodowej należy ocenić pozytywnie.

2) jednostka podejmuje działania mające na celu internacjonalizację procesu kształcenia, w tym w zakresie określania efektów i realizacji programu kształcenia,

Wszelakie formy działalności międzynarodowej Wydziału: badawczej (w ramach projektów sformalizowanych i indywidualnych działań), naukowej, aktywności konferencyjnej i dydaktycznej są bardzo często działaniami łączącymi aktywność pracowników naukowych, doktorantów, słuchaczy studiów podyplomowych i studentów. Przykładem tego typu działalności, która przekłada się na wyniki dydaktyczne w postaci uatrakcyjnienia programów nauczania (poprzez nowe i nowoczesne treści oraz system ważnych i rozwijających praktyk), są wyjazdowe szkoły języka polskiego jako obcego/drugiego i wyjazdowe warsztaty dla nauczycieli ze szkół polskich/polonijnych i z polskim językiem nauczania organizowanych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej. Biorą w nich udział pracownicy, studenci i doktoranci wszystkich jednostek Wydziału Filologicznego. W wyjazdach dydaktycznych tego typu (ok. 30-35 rocznie: Rosja, głównie Syberia, Kazachstan, Kirgistan, Gruzja, Mołdawia, Ukraina, Białoruś, Włochy, Węgry, USA, Kanada, Wielka Brytania) najczęściej bierze udział doświadczony pracownik dydaktyczny mający wieloletnie doświadczenie w kształceniu cudzoziemców oraz zajmujący się tym doktorant bądź słuchacz podyplomowych studiów, dla którego jest to dodatkowa praktyka. Korzyści z tego typu szkół i warsztatów są dwustronne: Wydział Filologiczny spełnia misję wobec kilkuset tysięcy (czy nawet kilkumilionowej) rzeszy Polaków za granicą, dla których kształcenie polonistyczne jest pożądaną, aczkolwiek trudno osiągalną potrzebą, z drugiej strony poszerza możliwości wykorzystania zawodowego nabywanych na polonistycznych (czy szerzej filologicznych) studiach w Polsce kompetencji i umiejętności. Praktyki w pracy z cudzoziemcami oferowane są również studentom filologii obcych – w ramach letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej (jako tłumacze, tutorzy, opiekunowie grup studenckich) oraz w ciągu roku akademickiego jako nauczyciele języków obcych, które są przedmiotem ich studiów (daje im to dodatkowe doświadczenia w pracy z grupami różnorodnymi narodowościowo i językowo) oraz jako uczestnicy zajęć i grup tandemowych. Działania te spowodowały też wzbogacenie programów studiów polonistycznych o przedmioty z zakresu kształcenia polonistycznego cudzoziemców, edukację interkulturową, analizę tekstów kultury polskich na tle innych kultur itp. Zajęcia te są tym wartościowsze, iż uczestniczą w nich studenci obcokrajowcy (40-60 rocznie), którzy biorą w nich udział wraz ze studentami Polakami. Zajęcia są też kilkakrotnie w ciągu roku prowadzone przez wykładowców zagranicznych, przyjeżdżających w ramach programu Erasmus, w ramach umów bilateralnych, na konferencje międzynarodowe czy wreszcie jako profesorowie wizytujący. Dzięki temu studia filologiczne zyskują wymiar studiów przygotowujących coraz lepiej do uczestnictwa we współczesnym świecie, którego cechą charakterystyczną są migracje akademickie, zawodowe czy nawet matrymonialne.

Niebagatelnie pozytywnym efektem internacjonalizacji badawczo-dydaktycznej Wydziału jest też powstawanie szeregu podręczników i materiałów dydaktycznych używanych w wielu ośrodkach w Polsce i za granicą. Należą do nich: seria podręczników „Sztuka i rzemiosło”, używana na studiach podyplomowych nauczania języka polskiego jako obcego w całej Polsce, podręczniki do nauczania języka polskiego jako obcego napisane przez pracowników Wydziału (pisane przez polonistów, tłumaczenia wykonywane przez neofilologów Wydziału i osoby współpracujące z Wydziałem z różnych placówek zagranicznych) używane na całym świecie, zestawy fonetyczno-fonologiczne itd. Dzięki swojej wiedzy i doświadczeniu dydaktycznemu i naukowemu pracownicy Wydziału współpracujący ze Szkołą i Katedrą Międzynarodowych Studiów Polskich uczestniczą nie tylko w procesie dydaktycznym za granicą, ale też w systemie zdobywania stopni i tytułów naukowych w jednostkach poza granicami kraju. Wyrazem zainteresowania internacjonalizacją i włączeniem jej w tok dydaktyczny jest również to, że na Wydziale pracuje dwoje pełnomocników związanych z

umiędzynarodowieniem nauki i dydaktyki – pełnomocnik ds. studentów zagranicznych oraz pełnomocnik ds. międzynarodowych studiów polskich.

Podstawową formą umiędzynarodowienia procesu kształcenia na studiach doktoranckich są wspomniane wyjazdy konferencyjne oraz udział doktorantów w międzynarodowych projektach badawczych. Dodatkową formą są wykłady gościnne prowadzone także przez profesorów z zagranicznych ośrodków. Na studiach doktoranckie przyjmowani są także cudzoziemcy, choć jest ich stosunkowo niewielu.

3) jednostka współpracuje z krajowymi i zagranicznymi ośrodkami akademickimi,

Współpraca krajowa oraz międzynarodowa z ośrodkami akademickimi ma istotny wpływ na prowadzone kształcenie i działalność naukowo-badawczą i powinna być oceniona wysoko. W latach 2007-2012 Wydział Filologiczny realizował współpracę międzynarodową w zakresie badań naukowych i w zakresie dydaktyki. Istotnym obszarem tej współpracy była wymiana naukowo-dydaktyczna pracowników (ponad 200 partnerów instytucjonalnych) oraz wspólne projekty badawcze. Oprócz tego należy wskazać liczne staże naukowe, stypendia i wyjazdy zagraniczne oraz przyjazdy studentów, doktorantów i pracowników naukowych w ramach innych strukturalnych i ramowych programów europejskich (np. DAAD, CEEPUS, Fundacja Kościuszkowska, Fundacja Fulbrighta), umów bilateralnych i kontaktów indywidualnych oraz finansowanych przez rząd RP i rządy innych państw (np. Francja, Niemcy, Kanada, Ukraina, Włochy, Chiny). Istotną rolę pełni w tym zakresie również udział w naukowych konferencjach międzynarodowych i zagranicznych oraz popularyzacja wiedzy. Brały w tym aktywny udział wszystkie instytuty i katedry Wydziału, specjalizując się niekiedy w poszczególnych zadaniach. Są to np. liczne wystąpienia konferencyjne pracowników neofilologii (IFS, IFW, IJA, IKiLA, IFG), rozbudowany program kontaktów indywidualnych i bilateralnych ze stałymi partnerami (IFG, KLP), współpraca naukowa oraz udział w radach naukowych i programowych czasopism zagranicznych i międzynarodowych (IKiLA, IJRiT), rozbudowany system stypendiów dla studentów i doktorantów oraz młodych pracowników naukowych (INoLP, IFK), innowacyjne działania w zakresie sieci naukowych (INoK, IJA, IJRiT IKiLA), badania bazujące na współfinansowaniu przez rządy innych państw (IBiIN, IJRiT, IFS), wreszcie badania recepcji i badania komparatystyczne oraz innowacyjne projekty z zakresu glottodydaktyki, nauczania i kształcenia studentów (KMSP, IJP, KDJiLP, IJA, IFS, IJRiT). W zakresie dydaktyki do spektakularnych działań należy zaliczyć zadania podejmowane przez IJRiT, dotyczące sposobów upowszechniania wiedzy oraz organizacji dydaktyki z zakresu nauczania języków obcych, współuczestnictwo w tworzeniu programów edukacyjnych (IJA, KDJiLP, IJP, KMSP), a wreszcie udział w dydaktyce Podyplomowego Studium Nauczania Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego przy Szkole Języka i Kultury Polskiej (IJP, INoLP, INoK, KMSP), powołanie semestralnych kursów dla cudzoziemców (KMSP), udział w egzaminach i w dydaktyce kursu przygotowawczego dla kandydatów na studia w Polsce (IJP, INoLP, INoK, KMSP, KLP, KDJiLP) i umiędzynarodowienie studiów z zakresu filologii polskiej (INoLP, IJP, KMSP).

Wszelakie formy działalności międzynarodowej Wydziału: badawczej (w ramach projektów sformalizowanych i indywidualnych działań), naukowej, aktywności konferencyjnej i dydaktycznej są bardzo często działaniami łączącymi aktywność pracowników naukowych, doktorantów, słuchaczy studiów podyplomowych i studentów. Przykładem tego typu działalności, która przekłada się na wyniki dydaktyczne w postaci uatrakcyjnienia programów nauczania (poprzez nowe i nowoczesne treści oraz system ważnych i rozwijających praktyk), są wyjazdowe szkoły języka polskiego jako obcego/drugiego i wyjazdowe warsztaty dla nauczycieli ze szkół polskich/polonijnych i z polskim językiem nauczania organizowanych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej. Biorą w nich udział pracownicy, studenci i doktoranci wszystkich jednostek Wydziału Filologicznego. W wyjazdach dydaktycznych tego typu (ok. 30-35 rocznie: Rosja, głównie Syberia, Kazachstan, Kirgistan, Gruzja, Mołdawia, Ukraina, Białoruś, Włochy, Węgry, USA, Kanada, Wielka Brytania) najczęściej bierze udział doświadczony pracownik dydaktyczny mający wieloletnie doświadczenie w kształceniu cudzoziemców oraz zajmujący się tym

doktorant bądź słuchacz podyplomowych studiów, dla którego jest to dodatkowa praktyka. Korzyści z tego typu szkół i warsztatów są dwustronne: Wydział Filologiczny spełnia misję wobec kilkuset tysięcy (czy nawet kilkumilionowej) rzeszy Polaków za granicą, dla których kształcenie polonistyczne jest pożądaną, aczkolwiek trudno osiągalną potrzebą, z drugiej strony poszerza możliwości wykorzystania zawodowego nabywanych na polonistycznych (czy szerzej filologicznych) studiach w Polsce kompetencji i umiejętności. Praktyki w pracy z cudzoziemcami oferowane są również studentom filologii obcych – w ramach letniej szkoły języka, literatury i kultury polskiej (jako tłumacze, tutorzy, opiekunowie grup studenckich) oraz w ciągu roku akademickiego jako nauczyciele języków obcych, które są przedmiotem ich studiów (daje im to dodatkowe doświadczenia w pracy z grupami różnorodnymi narodowościowo i językowo) oraz jako uczestnicy zajęć i grup tandemowych. Działania te spowodowały też wzbogacenie programów studiów polonistycznych o przedmioty z zakresu kształcenia polonistycznego cudzoziemców, edukację interkulturową, analizę tekstów kultury polskich na tle innych kultur itp. Zajęcia te są tym wartościowsze, iż uczestniczą w nich studenci obcokrajowcy (40-60 rocznie), którzy biorą w nich udział wraz ze studentami Polakami. Zajęcia są też kilkakrotnie w ciągu roku prowadzone przez wykładowców zagranicznych, przyjeżdżających w ramach programu Erasmus, w ramach umów bilateralnych, na konferencje międzynarodowe czy wreszcie jako profesorowie wizytujący. Dzięki temu studia filologiczne zyskują wymiar studiów przygotowujących coraz lepiej do uczestnictwa we współczesnym świecie, którego cechą charakterystyczną są migracje akademickie, zawodowe.

4) *jednostka współpracuje z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w celu osiągnięcia właściwych efektów kształcenia.*

W strategii Wydziału znajdujemy zapis o kształtowaniu pozytywnych relacji z otoczeniem (zadanie 3.2) oraz o stałej współpracy z instytucjami o zasięgu regionalnym, krajowym i międzynarodowym (zadanie 3.3).

W ramach prac eksperckich pracownicy służą swoim doświadczeniem, świadcząc usługi w ramach członkostwa w różnych stowarzyszeniach (np. członkostwo w Radzie Konsultacyjnej Regionalnej Izby Gospodarczej w Katowicach), radach naukowych (Śląska Republika Uczonych we Wrocławiu, w Instytucie Badań Regionalnych w Katowicach; licznych czasopismach, mediach; kapitułach; komisjach (np. prestiżowy udział w pracach i działaniach Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, w PAN - rozliczne komisje, np. Komitet Językoznawstwa - Wydział Nauk Społecznych); poradniach językowych. Obecność w tych gremiach ma charakter ciągły (np. jako trenerzy – egzaminatorzy w Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Jaworznie); stała wymiana doświadczeń naukowych – Międzyuczelniane Konsorcjum Naukowe „Analiza Dyskursu”; w Narodowym Centrum Nauki, czy Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. To tylko zarys rozlicznie utrzymywanych kontaktów. Nie wspominam tu placówek akademickich – pełna ich lista wraz z opisem i rodzajem współpracy znajduje się w Raporcie (s. 43-51) i opisach samych projektów. Znajdziemy tam udział zarówno w grantach krajowych i zagranicznych (m.in. grant z Unii Europejskiej dotyczący powstania Encyklopedii Logopedycznej).

Interesującym rodzajem współpracy jest przejmowanie patronatów nad szkołami regionu i tworzenie szkół i klas patronackich (zawarte porozumienia i umowy m.in. na patronat nad Letnią Szkołą S Nap-U, której celem jest zbliżenie uniwersytetu i szkoły). W ramach takich poczynań jest objęcie szczególną opieką młodzieży wybitnie uzdolnionej: organizowanie wykładów, warsztatów, młodzieżowych spotkań naukowych, udział w Festiwalu Nauki – są to działania integrujących młodzież z WF już na etapie edukacji szkolnej. Tutaj mieszczą się także rozliczne inicjatywy pracowników jednostki, zaangażowanych w prace nad upowszechnianiem wiedzy o znacznie szerszym zasięgu lokalnym, jak formy promocji i popularyzowania nauki na festiwalach (Festiwal Kultur Świata. Okno na Świat), konkursach poprawnej polszczyzny, ortograficznych (Eurodyktando), wystawach (np. Napraw sobie

Miasto – wspólnie zorganizowana z Fundacją Napraw sobie Miasto z Katowic i Muzeum Miasta w Katowicach), warsztatach (np. w ramach działań Małej Akademii Architektury – MAA), kursach (kurs z architektury i urbanistyki polskiej), konsultacjach będących częścią szerszego dyskurs społecznego związanego z procesem rewitalizacji miasta (przygotowanie do dialogu społeczeństwa z władzami, socjologami, urbanistami, architektami – budowanie płaszczyzny wspólnego języka). A wszystko to w ramach szerszej akcji przygotowujących Katowice do konkursu na Europejską Stolicę Kultury w 2016 roku.

Nie należy pomijać profesjonalnych ekspertyz językowych dla administracji (w tym też o zasięgu międzynarodowym – Parlament Europejski i ogólnopolskiej) oraz samorządów lokalnych, mediów, ośrodków kultury (badanie mniejszości językowych Śląska), gospodarki (w tym również dużej i drobnej przedsiębiorczości). Ciekawą propozycją RIG w Katowicach dla Uniwersytetu było zaproszenie do wzięcia udziału, jako partner w Europejskim Kongresie Małych i Średnich Przedsiębiorstw (6-7.10.2011 r.). Dowodzi to w pełni, że proces budowania płaszczyzny integracji, języka porozumienia, pomiędzy światem nauki a biznesem został zainicjowany, dowodem tego jest miano: Uczelnia przyjazna pracodawcom. Pełna lista porozumień o współpracy i inicjatyw w ramach projektu Władze Wydziału przedstawiły w Raporcie Samooceny.

Nie da się precyzyjnie określić zasięgu i wartości licznych przedsięwzięć o wymiarze kulturalnym, w którym uczestniczą studenci i pracownicy WF oraz, mieszkańcy miasta, a nawet regionu. Integrująca środowiskowo akcją niewątpliwie jest Kino Plenerowe, Teatr na Bankowej, Festiwal Nauki.

Ocena końcowa 6 kryterium ogólnego wyróżniająco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia *kryteriów szczegółowych*

1) Udział studentów, doktorantów, pracowników w realizacji programów międzynarodowych w ramach obszarów, dziedzin i dyscyplin związanych z prowadzonymi studiami zasługuje na wyróżnienie. Udział doktorantów w wymianie międzynarodowej związany jest przede wszystkim z charakterem prowadzonych badań w poszczególnych Zakładach, grupach badawczych itd.

2) Warunek internacjonalizacji badań naukowych i procesu kształcenia jest spełniony w stopniu wyróżniającym. Widoczny jest wpływ na określenie, modyfikację i osiąganie efektów kształcenia oraz realizację procesu kształcenia W programie studiów w ramach wykładów gościnnych pojawiają się wykładowcy zagraniczni zapraszani przez Wydział. Zapewniona jest możliwość udziału w studiach doktoranckich cudzoziemców.

3) Współpraca krajowa oraz międzynarodowa z ośrodkami akademickimi ma istotny wpływ na prowadzone kształcenie i działalność naukowo-badawczą. Realizowana jest w bardzo szerokiej ofercie. Wyraźne jest sprzężenie zwrotne – każde działanie ma wpływ na modyfikowanie dalszych prac na tym polu, wyraźnie widać też wpływ na kształcenie studentów;

4) Podobnie wysoko należy ocenić zakres i wyniki współpracy jednostki z otoczeniem społeczno-gospodarczym i jej wpływ na osiągnięte efekty kształcenia.

7. Wsparcie naukowe, dydaktyczne i materialne zapewniane przez jednostkę studentom i doktorantom w procesie uzyskiwania efektów uczenia się

- 1) *Jednostka ma wdrożony system opieki naukowej, dydaktycznej i materialnej, uwzględniający także potrzeby osób niepełnosprawnych,*

System opieki materialnej:

- studia I i II stopnia:

System opieki materialnej opiera swoje funkcjonowanie na „Regulaminie ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla studentów Uniwersytetu Śląskiego”. Akt pozostaje w zgodzie z przepisami powszechnie obowiązującymi.

Na Wydziale nie funkcjonuje obecnie Komisja Stypendialna, w związku z tym świadczenia pomocy materialnej przyznawane są odpowiednio przez Dziekana (stypendium socjalne, specjalne i zapomoga) lub Rektora (stypendium rektora dla najlepszych studentów). Przewidziany został stosowny tryb instancyjny - od decyzji podjętej przez Dziekana studentowi przysługuje prawo odwołania do Rektora w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji, za pośrednictwem Dziekana, od decyzji Rektora studentowi przysługuje wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy, złożony w terminie 14 dni od dnia otrzymania decyzji. Regulamin przewiduje możliwość powołania Komisji Stypendialnych, regulacje związane z ich tworzeniem, organizacją i kompetencjami pozostają w pełni zgodne z przepisami powszechnie obowiązującymi. Pomimo braku formalnego powołania Komisji, Samorząd Studencki, tworzy roboczy zespół, działający jako gremium doradcze przy Dziekanie. Zadaniem studentów jest przede wszystkim sprecyzowanie zasad uznawania i punktowania osiągnięć sportowych artystycznych i naukowych na podstawie których studenci uzyskują stypendia, przy uwzględnieniu specyfiki kierunków studiów prowadzonych na Wydziale.

Decyzje wydawane w przedmiocie przyznawania świadczeń pomocy materialnej, zawierają wszystkie elementy niezbędne dla decyzji administracyjnej wymagane przepisami Kodeksu postępowania administracyjnego.

W opinii studentów system opieki materialnej działa sprawnie. Studenci są zaznajomieni z zasadami przyznawania poszczególnych świadczeń, Regulamin oraz wszelkie wymagane dokumenty i wnioski dostępne są na stronie internetowej Wydziału. Studenci wiedzą gdzie mogą się odwołać w przypadku negatywnie rozpatrzonego wniosku. Zasady przyznawania stypendiów są dla studentów w większości jasne. Świadczenia wypłacane są regularnie w terminie. Studenci nie zgłaszali w związku z tym żadnych uwag.

- studia III stopnia

Pomoc ze środków z Funduszu Pomocy Materialnej doktorantów jest rozdzielana przy udziale samorządu doktorantów. Pomoc o charakterze socjalnym obejmuje stypendium socjalne (na semestr zimowy r.a. 2012/13 ustalono 4 progi dochodowe i stawki od 400 zł do 900 zł), mieszkaniowe, zapomogę i stypendium dla osób z niepełnosprawnością (350 - 550 zł). Natomiast stypendium dla najlepszych doktorantów otrzymuje 7% doktorantów, a kwotę na r.a. 2012/13 ustalono na wysokim poziomie 770 zł (pismo prorektora ds. kształcenia z dn. 29.10.2012 w związku z decyzją Rektora [w porozumieniu z URSD]). Zgodnie z *Regulaminem ustalania wysokości, przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej dla doktorantów Uniwersytetu Śląskiego* (zał. 2 do Zarządzenia Rektora UŚ z dn. 3.08.2012) ogólne kryteria do stypendium dla najlepszych doktorantów to: średnia ocen min. 5,0; postępy w pracy naukowej, postępy w przygotowaniu rozprawy, zaangażowanie dydaktyczne. Szczegółowe kryteria przyznawania stypendium dla najlepszych doktorantów na Wydziale określa natomiast Dziekan w porozumieniu z Wydziałową Radą Samorządu Doktorantów. Na Wydziale Filologicznym dla I r. przyjęto 30 pkt uzyskanych w procesie rekrutacji (tj. maximum), dla wyższych lat: zaliczenie roku w terminie tj. do 30 września, średnią ocen (progi 4,5-4,9 oraz 5,0), publikacje (z podziałem na typ, miejsce, język); redakcje i przekłady, referaty na konferencjach, granty własne i udział w grantach, uzyskane

prestżowe stypendia, organizacje konferencji naukowych, działalność w kole naukowym, działalność w samorządzie, inną aktywność na rzecz Wydziału, dydaktykę (z podziałem na samodzielnie prowadzą, współprowadzenie itp.), postępy w pracy nad rozprawą (punkty za wszczęty przewód, za złożenie pracy, ocena wystawiona przez promotora) (*Kryteria przyznawania stypendium dla najlepszych doktorantów studiów doktoranckich Wydziału Filologicznego w roku akademickim 2012/2013* – zaakceptowane przez WRSD). Natomiast wzory wniosków są ujednolicone dla całego Uniwersytetu. W praktyce na latach II-IV stypendia otrzymują osoby które uzyskały ponad 70 pkt. czyli te które mogą pochwalić się naprawdę sporym dorobkiem (listy rankingowe na r.a. 2012/13). Decyzje o przyznaniu bądź odmowie przyznania stypendium dla najlepszych są zgodne z przepisami Kodeksu postępowania administracyjnego (przykładowe decyzje).

Niestety na Wydziale w zasadzie nie przyznaje się stypendiów doktoranckich. Przed laty stypendia były, jednak na Wydziale postanowiono przyjmować więcej osób na studia stacjonarne, a mniej na niestacjonarne.

Przyznawanie zwiększeń stypendium doktoranckiego ze środków projakościowych na podstawie normy art. 200a Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym w Uniwersytecie reguluje *Regulamin przyznawania stypendiów doktoranckich i zwiększenia stypendium z dotacji projakościowej w Uniwersytecie Śląskim* (zał. do zarządzenia nr 117 Rektora z dn. 28.12.2011). Podobnie jak w przypadku stypendiów rektora dla najlepszych doktorantów zasady na Uczelni są dość ogólne, a szczegółowe kryteria ustalają jednostki. Na wizytowanym Wydziale obowiązują *Kryteria przyznawania zwiększenia stypendium doktoranckiego z dotacji podmiotowej na dofinansowanie zadań projakościowych dla doktorantów studiów doktoranckich Wydziału Filologicznego w roku akademickim 2012/2013*, zaakceptowane przez WRSD i zatwierdzone przez Radę Wydziału w dn. 24.04.2012. Co ważne kryteria opracowała komisja doktorancka przy dużym zaangażowaniu samorządu doktorantów (protokół zebrania Wydziałowej Komisji Stypendialnej z dn. 2.04.2012; spotkanie z samorządem doktorantów w dn. 21.01.2013). Dla I r. decyduje wynik rekrutacji, a w przypadku gdyby więcej osób miało taki sam wynik i przekroczono by 30% dodatkowym kryterium jest wynik studiów magisterskich. Dla wyższych lat przyjęto kryteria zbliżone do kryteriów do stypendium dla najlepszych doktorantów tj. zaliczenie roku w terminie tj. do 30 września, średnią ocen, publikacje (z podziałem na typ, miejsce, język); redakcje i przekłady, referaty na konferencjach, granty własne i udział w grantach, uzyskane prestiżowe stypendia, organizacje konferencji naukowych, działalność w kole naukowym, działalność w samorządzie, inną aktywność na rzecz Wydziału, dydaktykę (z podziałem na samodzielnie prowadzą, współprowadzenie itp.), postępy w pracy nad rozprawą. W przypadku równego wyniku kilku osób kryterium dodatkowym są otwarty przewód, a dalej kto uzyskał więcej punktów za granty i koła naukowe oraz organizację konferencji i wygłoszone referaty na konferencjach. Ze względu na fakt, że zwiększenia przydzielane są dla 30% doktorantów na poszczególnych latach, zdecydowano się zmodyfikować nieznacznie kryteria stosowane przy stypendiach dla najlepszych doktorantów (spotkanie z samorządem doktorantów w dn. 21.01.2013 i Kierownik Studiów Doktoranckich w dn. 22.01.2013). Doktorant wskazany przez samorząd wydziałowy został powołany do komisji doktoranckiej, a skład komisji poszerzono o pracowników samodzielnych z poszczególnych instytutów (pismo prorektora ds. nauki i współpracy międzynarodowej z dn. 23.03.2012 w związku z pismem prodziekana WF UŚ ds. rozwoju i promocji z dn. 22.02.2012). Co ważne doktorant w Komisji pełnił funkcje sekretarza i wysoko ocenił zarówno transparentność i rzetelność tworzenia list rankingowych jak i współpracę w ramach Komisji (spotkanie z samorządem doktorantów w dn. 21.01.2013). Listy rankingowe przyjęte przez komisję (protokoły z dn. 9.07.2012 oraz 8.11.2012) posłużyły do wydania decyzji. Decyzje zawierają poprawną podstawę prawną i stosowne pouczenie (wybrane decyzje negatywne i pozytywne).

Wydział w parametryzacji uzyskał kategorię A i w ramach środków przyznanych przez MNiSzW na działalność polegającą na prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych pracowników oraz uczestników studiów doktoranckich także ci ostatni uzyskali wsparcie. Wniosek w trybie konkursowym oparto na wniosku o Badania Własne, wymagana jest opinia przełożonego, a w przypadku doktorantów Kierownika Studiów Doktoranckich. Komisję konkursową tworzą *ex officio* prodziekan ds. nauki i współpracy międzynarodowej, dyrektorzy instytutów i samodzielnych katedr (bądź osoby przez nich wyznaczone), Kierownik Studiów Doktoranckich, a także dwoje przedstawicieli młodszych pracowników nauki oraz jeden przedstawiciel doktorantów. W ramach konkursu priorytet mają: publikacje i udział w monografiach lub czasopismach już dofinansowanych przez Wydział, organizacje konferencji, czynny udział w konferencjach, a dalej kwerendy naukowe, zakupy książek i materiałów (*Regulamin Wydziałowego Konkursu na indywidualne i zbiorowe projekty w celu pozyskania środków z „dotacji celowej naprowadzenie badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich finansowanych w wewnętrznym trybie konkursowym”* zwanej dalej Dotacją). Na wniosek, m.in. doktorantów, rozszerzono katalog finansowanych zadań o „inne typy badań służące uzyskaniu stopnia naukowego”. W 2012 r. przyznano kwoty od 250 zł na udział w konferencji krajowej po 6 tys., zł na wydanie publikacji, były też realizowane zakupy drobnego sprzętu. Co warto podkreślić kwoty dla doktorantów i pracowników ze względu na ich status nie różnicowano. Natomiast doktoranci mieli proporcjonalnie więcej tańszych wyjazdów na konferencje krajowe (Listy rozdysponowania środków za 2012 r.). Doktoranci z dużym uznaniem przyjęli konkurs i licznie oraz skutecznie biorą w nim udział (spotkanie z doktorantami w dn. 21.01.2013). Udział doktorantów w środkach z dotacji projektowej należy ocenić bardzo wysoko.

Opieka naukowo- dydaktyczna:

- studia I i II stopnia:

Poziom opieki naukowo-dydaktycznej w opinii studentów nie jest wysoki, Zespół Oceniający w części podziela tę opinię. Eksperti PKA zdają sobie sprawę, że studenci przytaczali na wiele zdarzeń jednostkowych, ich ilość jednak rzutuje na ocenę ogólną. Na Wydziale Filologicznym z pewnością istnieją procedury umożliwiające dobrą opiekę naukowo-dydaktyczną nad studentami. Procedury te są jednak licznie zdaniem studentów łamane. Zaleca się władzom WF większość dbałość o ten aspekt kontaktu – nauczyciel akademicki – student. Studenci wskazali, że w wielu przypadkach forma prowadzonych zajęć nie jest dopasowana do treści merytorycznych na nich prezentowanych. Przykładem mogą być zajęcia z kompozycji tekstu, które przeprowadzane są w formie konwersacji bądź opierają się na ćwiczeniach ze słuchu. Bardzo często zajęcia przybierają formę wykładu, w którym studenci nie mają możliwości brać czynnego udziału. Często prowadzący zarządzają prowadzenie zajęcia w formie prezentacji studenckich. Formy tego typu są w opinii studentów ciekawym rozwiązaniem, aczkolwiek zdarza się, że większość lub nawet każde zajęcia z danego przedmiotu prowadzone są w taki sposób, co wpływa w opinii studentów na poziom przekazywanej wiedzy i realnie obniża jakość kształcenia. Największym problemem w ich przekonaniu pozostaje jednak brak wystarczającej liczby zajęć praktycznych, oraz treści o takim charakterze, dzięki którym studenci mieliby możliwość rozwijać realne umiejętności i kompetencje zawodowe. Studenci wskazali również na niski poziom zajęć prowadzonych przez doktorantów, w przekonaniu studentów zajęcia tę są im przydzielane „z urzędu”, często zupełnie niezgodnie z ich zainteresowaniami naukowymi. Studenci odczuwają, że prowadzący w takich przypadkach są nieprzygotowani, nie posiadają szerszej wiedzy na dany temat. Problem ten pojawia się szczególnie na kierunku filologia angielska i filologia

germańska. Studenci praktycznie wszystkich kierunków zwrócili uwagę na dość niski poziom i małą liczbę zajęć odbywających się w formie konwersatoriów.

Prowadzący w większości dostępni są na wyznaczonych przez siebie dyżurach. Studenci mają szeroki dostęp do poszczególnych prowadzących, szczególnie drogą mailową, jak i telefoniczną.

Dla studentów dość znaczny problem stanowi siatka zajęć dydaktycznych (plan zajęć). Często zdarza się, że przerwy pomiędzy zajęciami sięgają kilku godzin. Studenci studiów stacjonarnych wskazali, że często zajęcia odbywają się w późnych godzinach wieczornych, co stanowi dla nich utrudnienie, nie pozwala na właściwą koncentrację uwagi.

Studenci wskazali ponadto, że prowadzący często spóźniają się na zajęcia, nie rzadko zdarza się, że zajęcia kończą się przed planowanym czasem (zajęcia w niektórych przypadkach trwają ok 25 -30 minut).

Studenci nie wyrazi większych zastrzeżeń, co do pracy punktów administracyjnych związanych z obsługą procesu kształcenia.

- studia III stopnia

Za opiekę naukową zgodnie z *Regulaminem studiów doktoranckich w Uniwersytecie Śląskim* odpowiadają opiekunowie naukowci / promotorzy. W przypadku badań interdyscyplinarnych dopuszcza się powołanie drugiego opiekuna niezatrudnionego w uczelni. Jednak ze względu na fakt, że większość tematów rozpraw mieści w obrębie danej dyscypliny nie korzysta się z tego zbyt często (Kierownik Studiów Doktoranckich przytoczyła dwa przykłady wspólnych przewodów z innymi Wydziałami m.in. z pogranicza z biologią o roślinach w literaturze). Już na etapie rekrutacji wymagana jest zgoda samodzielnego pracownika na sprawowanie opieki naukowej, co jest dobrą praktyką. Warto podkreślić, że każdy promotor oraz każdy promotor pomocniczy może sprawować opiekę nad nie więcej niż sześcioma otwartymi przewodami (wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału z dn. 19.06.2012). Na Wydziale nie obowiązuje wzór sprawozdania rocznego, natomiast doktoranci wykazują w nich udział w konferencjach, publikacje, współpracę z innymi ośrodkami, postępy w przygotowaniu rozprawy, czy praktyki dydaktyczne. Każde sprawozdanie przed złożeniem u Kierownik Studiów Doktoranckich musi być zaakceptowane przez opiekuna/promotora (przykładowe sprawozdania doktorantów różnych lat). Warto wskazać, że na Wydziale zaczęto powoływać pierwszych promotorów pomocniczych. Zdaniem Kierownik Studiów Doktoranckich przy niektórych tematach rozpraw są oni bardzo potrzebni i skutecznie wspierają doktorantów. Doktoranci przy niektórych tematach rozpraw dotychczas i tak współpracowali z młodszymi pracownikami nauki, więc instytucja promotora pomocniczego uznana jest za naturalną. W zakresie opieki dydaktycznej doktoranci mają w zasadzie przydzielane tylko zajęcia w obrębie swoich zainteresowań. Na Wydziale system hospitacji zajęć dydaktycznych jest dopiero opracowywany. Dotychczas nie było ani wzoru zasad ich przeprowadzania ani harmonogramu (spotkanie z doktorantami w dn. 21.01.2013).

Opieka nad studentami z niepełnosprawnościami.

Na Uczelni działa jako jednostka centralna Biuro ds. osób niepełnosprawnych. W bardzo dużej mierze identyfikuje ona problemy studentów, będących jej beneficjentami. Dysponuje danymi statystycznymi dającymi ogłęd na to, ilu studentów i z jakimi niepełnosprawnościami studiuje na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego z rozbiciem na ośrodek katowicki i sosnowiecki. Z przedstawionych danych wynika, że średnio na Wydziale studiuje ok 75 osób takich osób, z przeważającym odsetkiem studentów z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym. Biuro dla lepszej identyfikacji swoich beneficjentów i ich potrzeb, wprowadziło karty informacyjne dołączane do wniosku o stypendium socjalne – w których studenci podają podstawowe dane potrzebne w tym zakresie. Zwrotność wskazanych kart

szacuje się w granicach ok 35 %. Biuro dysponuje szeroką ofertą różnego rodzaju pomocy dla studentów. Osoby niepełnosprawne mogą skorzystać lub wypożyczyć na dłuższy okres specjalny sprzęt biurowy, taki jak skanery, notebooki, aparaty powiększające, specjalne programy komputerowe. Istnieje również możliwość skorzystania z pomocy asystenta osoby niepełnosprawnej, Student ma możliwości samodzielnie wskazać konkretnego wybranego przez siebie asystenta. Osoby takie pomagają studentowi w czynnościach związanych z procesem kształcenia. Ich praca podlega systematycznej ocenie – student może zażądać zmiany asystenta. Jak zostało jednak wskazane, sytuacje takie miały miejsce wyjątkowo i należą do rzadkości.

Szczególnie istotne wydają się działania podejmowane przez Biuro w celu, poszerzenia świadomości i umiejętności obcowania i współpracy z osobami niepełnosprawnymi. Biuro organizuje kursy przeznaczone dla pracowników naukowych z zakresu języka migowego oraz obsługi studenta niepełnosprawnego. W ogólnodostępnym kalendarzu akademickim znalazły się cenne wskazówki odnośnie tego, jak zachowywać się w stosunku do studentów z niepełnosprawnościami tak, aby nie czuli się oni skrępowani.

Biuro dba nie tylko o wsparcie dla studentów w zakresie procesu kształcenia. Jednostka stara się również ułatwić studentom niepełnosprawnym udział w życiu kulturalnym i artystycznym Uczelni i Wydziału. Podczas Juwenaliów, wśród publiczności wyznaczane zostają specjalne miejsca sektorowe, dla studentów niepełnosprawnych. Podobnie w przypadku organizowania bali studenckich, zwraca się uwagę, aby odbywały się one w obiektach odpowiednio przystosowanych architektonicznie.

Należy wskazać, że Biuro jest nie tylko jednostką wspomagającą studentów z niepełnosprawnościami, ale również stanowi miejsce ich integracji i aktywizacji w życiu studenckim. Studenci niepełnosprawni we własnym zakresie i z własnej inicjatywy zorganizowali akcję „Kulawy Mikołaj”, w ramach której zbierali prezenty dla potrzebujących dzieci. Akcja miała na celu pokazać, że studenci niepełnosprawni to nie tylko beneficjenci pomocy udzielanej przez Uczelnię, ale osoby które same mogą i chcą pomagać innym.

2) jednostka ma efektywny system rozpatrywania skarg i rozwiązywania sytuacji konfliktowych,

Wydział Filologiczny posiada usankcjonowany tradycją akademicką system zapobiegania i rozwiązywania sytuacjom patologicznym. Studenci mogą w takich przypadkach interweniować poprzez Samorząd Studencki lub bezpośrednio u opiekunów lat czy też prodziekana ds. studenckich. Korzystają ze swych praw raczej wstrzemięźliwie.

Z opinii przedstawionych przez studentów podczas spotkania, wynika, że do sytuacji konfliktowych na Wydziale dochodzi stosunkowo często. Najczęściej dotyczą one braku porozumienia między studentami, a poszczególnymi prowadzącymi zajęcia, w zakresie postawy w stosunku do studentów, sposobu prowadzenia zajęć, formy zaliczenia przedmiotu. W większości przypadków, konflikty te nie są rozwiązywane – w ocenie studentów - należycie. W dużej mierze wynika to z biernej postawy studentów którzy w niektórych przypadkach po prostu nie podejmowali stosownych kroków mających na celu rozwiązanie konkretnego konfliktu (problem w ogóle nie był zgłaszany ani do Samorządu, ani do Władz Wydziału). Studenci wskazali jednak, że w przypadkach kiedy decydowali się poruszyć daną kwestię np. u Władz Dziekańskich, najczęściej działanie takie nie przynosiło żadnych wymiernych skutków.

Przykładem takiej sytuacji jest problem studentów filologii angielskiej ze specjalnością tłumaczeniową z językiem chińskim. Duża liczba zajęć na wskazanej specjalności odbywa się z pracownikami dydaktycznymi przyjeżdżającymi z Chin. Osoby te, pomimo swojego doskonałego przygotowania merytorycznego nie respektowały przepisów wewnętrznych

obowiązujących na uczelni, a regulujących proces kształcenia. Osoby te wprowadzały własne zasady prowadzenia i zaliczania zajęć, co bardzo dezorganizowało pracę studentów. Po zgłoszeniu swoich uwag i prośbie o interwencję studenci twierdzą, że Władzom Wydziału nie udało się dotąd rozwiązać tego problemu. Studenci wskazali również na problemy związane ze współpracą z prodziekan ds. studenckich (część sosnowiecka). W ich opinii, osoba pełniąca tę funkcję nie wykazuje się wolą współpracy ze studentami, wydaje się nie rozumieć problemów, z jakimi się oni spotykają. Szczególnie istotnym problemem stała się kwestia zasad przyznawania Indywidualnej Organizacji Studiów. Pomimo jasno sprecyzowanych reguł jej przyznania, Władze Dziekańskie ograniczają możliwość jej uzyskania dla studentów studiów I stopnia. Studenci wskazali, że odmowa uzasadniona jest tym, że studenci I roku powinni skupić się przede wszystkim na poszerzaniu wiedzy, a pracę zawodową rozpocząć powinni dopiero na dalszych etapach procesu kształcenia. Uzasadnienie takie nie znajduje żadnej podstawy w przepisach wewnętrznie obowiązujących na Uczelni i pozostaje w pełni uznaniowe. Wskazać należy, że może być szczególnie krzywdzące dla studentów, którzy są zmuszeni podjąć pracę zawodową ze względu na swoją sytuację materialną. Zespół Oceniający zaleca zmianę stanowiska władz WF w stosunku do IOS, choćby i z tego względu, iż dobie obecnej korzystne jest łączenia praktyki zawodowej z wiedzą akademicką.

Formalne mechanizmy rozwiązywania sporów na Studiach Doktoranckich mają ograniczony charakter, ale przyjęta nieformalna praktyka z kluczową rolą Kierownik Studiów Doktoranckich w tym zakresie wydaje się w pełni wystarczająca. Tym bardziej, że według doktorantów sytuacji wymagających interwencji Kierownik jest bardzo niewiele (spotkanie z samorządem doktorantów w dn. 21.01.2013)

3. jednostka wspiera działalność samorządu oraz organizacji zrzeszających studentów lub doktorantów i współpracuje z nimi; organy jednostki, podejmują aktywne działania mające na celu szerokie włączanie studentów oraz doktorantów i ich przedstawicieli do prac organów jednostki, komisji statutowych i doraźnych, zwłaszcza koncentrujących swoje prace wokół procesu dydaktycznego i spraw dotyczących studentów i doktorantów.

W Uczelni Samorząd Studencki funkcjonuje w oparciu o dwupoziomą strukturę: ogólnouczelnianą oraz wydziałową. Na wizytowanym Wydziale działa Rada Samorządu Studentów, w skład której wchodzi przedstawiciele poszczególnych kierunków studiów prowadzonych na Wydziale, zarówno w Katowicach, jak i w Sosnowcu. Z racji na rozczłonkowanie Wydziału, Samorząd dysponuje dwoma siedzibami, odpowiednio w Katowicach i Sosnowcu. Siedziby wyposażone zostały w odpowiedni sprzęt biurowy: komputery, drukarki, telefony. Studenci otrzymują również stosowne materiały biurowe potrzebne do pracy. Samorząd działa w oparciu o budżet ustalany dwa razy do roku na podstawie przedstawionego przez nich preliminarza kosztów. Wskazane środki finansowe pochodzą z funduszu centralnego, przekazanego do dyspozycji Uczelnianej Radzie Samorządu Studentów. Studenci zwrócili uwagę, że w przypadku braku środków budżetowych, mogą liczyć na doraźną pomoc finansową ze strony Władz Wydziału. Studenci wskazują, że zakres i poziom pomocy materialnej zapewnianej przez Uczelnię spełnia ich oczekiwania i zaspakaja większość potrzeb.

Samorząd wskazał na bardzo dobrą współpracę z Władzami Wydziału. Studenci podkreślali, że są często włączani w procesy decyzyjne przeprowadzane na Wydziale, dotyczące zarówno kwestii merytorycznych (plany studiów, harmonogramy zajęć), jak również dotyczących spraw nie związanych pośrednio w procesem kształcenia (wykorzystanie infrastruktury Wydziału na bazę gastronomiczną, palarnię) Władze Wydziału, starają się we wszystkich tych kwestiach konsultować swoje decyzje ze studentami.

Samorząd na początku roku akademickiego przeprowadza spotkanie informacyjne o charakterze adaptacyjnym, dla studentów pierwszego roku. Studenci prezentują strukturę organizacyjną i kompetencyjną Uczelni i Wydziału, prezentują procedury związane z

procesem kształcenia. Podczas spotkania, studenci wskazali jednak, że w większości nie widzieli o takich szkoleniach, z związku z czym ich wiedza odnośnie funkcjonowania Uczelni jest znacznie ograniczona.

Samorząd stara się również promować swoją działalność wśród szerszego grona studentów – mając na celu zainteresowanie społeczności studenckiej działalnością na rzecz Uczelni. Samorząd organizuje akcje społeczne np. zbiórkę słodyczy i zabawek dla dzieci z domu dziecka. W ramach integracji organizowany jest Bal Filologa, otrzęsiny oraz Juwenalia Zagłębiowskie i Śląskie. Samorząd współpracuje z licznymi kołami naukowymi, działającymi na Wydziale w zakresie organizacji Festiwalu Nauk. Co roku organizowany jest również Konkurs Indeksów, kończący się uroczystą Galą wręczenia nagród laureatom.

Studenci zostali powołani w skład Rady Wydziału Filologicznego, ich reprezentacja spełnia ustawowy wymóg określony w ustawie - Prawo o szkolnictwie wyższym. Przedstawiciele studentów, wchodzi również w skład poszczególnych rad instytutów działających na Wydziale. Studenci ci są delegowani do poszczególnych struktur przez Wydziałową Radę Samorządu Studentów. Studenci, jak zostało wskazane powyżej, wchodzi również w skład Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia oraz Kierunkowych Zespołów ds. Jakości Kształcenia. Studenci biorą czynny udział w pracach wskazanych wyżej gremiów.

Na uczelni obowiązuje Zarządzenie Rektora w sprawie rejestrowania uczelnianych organizacji studenckich i doktoranckich oraz zasad ich dofinansowania. Wskazany akt precyzuje tryb postępowania rejestracyjnego, treści jakie musi zawierać regulamin każdej z organizacji, nakłada na organizację obowiązek informowania o zmianach regulaminowych. Pozwala to uporządkować wszelkie kwestie związane z funkcjonowaniem takich organizacji w ramach Uczelni.

Pomimo że Samorząd Studentów, podejmuje wiele przedsięwzięć i stara się na dużą skalę uczestniczyć w życiu Wydziału jak i całej Uczelni, wskazać należy na pewne problemy związane z komunikacją pomiędzy nim a całą społecznością studencką. Studenci w dużej mierze nie wiedzą o akcjach organizowanych przez Samorząd, nie korzystają z pomocy jaką Samorząd im oferuje. Podobnie przedstawiciele Samorządu nie identyfikują problemów z jakimi spotykają się studenci w procesie kształcenia. Kwestia ta staje się szczególnie ważna, z racji tego, że studenci podczas spotkania wskazali wiele zastrzeżeń i skarg związanych zarówno z programem kształcenia na poszczególnych kierunkach, jak również kadrami naukowo-dydaktyczną.

Samorząd Doktorantów na Uniwersytecie Śląskim właściwie funkcjonuje od ok. 3 lat, zaś na Wydziale od 2 lat i dopiero wypracowuje zasady współpracy z władzami Uczelni i Wydziału. Samorząd działa w oparciu o *Regulamin Samorządu Doktorantów Uniwersytetu Śląskiego* uchwalony przez URSD w dn. 12.01.2011, a zatwierdzony Uchwałą nr 78 Senatu Uniwersytetu Śląskiego z dn. 18.01.2011 w sprawie stwierdzenia zgodności Regulaminu Samorządu Doktorantów ze Statutem UŚ. Pomimo krótkiego doświadczenia reprezentacja doktorantów wykazuje się dużą aktywnością. W Radzie Wydziału doktoranci mają 2 przedstawicieli, po 1 w Radach Instytutów; dwie osoby z Wydziału zasiadają w Uczelnianym Samorządzie, a jedna w Senacie (pismo WRSD do Kierownik Studiów Doktoranckich z dn. 27.11.2012 dot. Wyników wyborów do Wydziałowej Rady Samorządu Doktorantów 2012/2013; spotkanie z Samorządem Doktorantów w dn. 21.01.2013). Doktoranci są reprezentowani w Wydziałowym Zespole ds. Jakości Kształcenia oraz zespołach kierunkowych, a przede wszystkim w Radzie Jakości Kształcenia na Studiach Doktoranckich. Samorząd aktywnie uczestniczył w przygotowywaniu nowego programu studiów, jak również kryteriów przy przyznawaniu zwiększeń stypendiów doktoranckich z dotacji projakościowej.

Przedstawiciele doktorantów (w Radzie Wydziału oraz samorządzie Wydziału) mają regularny kontakt z Kierownik Studiów Doktoranckich (spotkanie z Samorządem Doktorantów, w dn. 21.01.2013). Kierownik wysoko ocenia zaangażowanie przedstawicieli doktorantów.

Uczelniana Rada Samorządu Doktorantów dysponuje środkami finansowymi na działalność organizacyjną oraz na wspieranie projektów kół naukowych (od 2010 r.; 1 konkurs na semestr). Koła naukowe doktorantów Wydziału (Koło Naukowe Doktorantów WF UŚ, Koło Naukowe Doktorantów Kulturoznawstwa, Koło Naukowe Doktorantów Językoznawstwa WF, Koło Krytyki Psychoanalitycznej) aktywnie korzystają z tych środków. Samorząd Uczelniany wypracował podział środków w ramach Funduszu Pomocy Materialnej na poziomie wyższym niż wynosi proporcja liczby doktorantów do liczby studentów. Dzięki współpracy z właściwym prorektorem Samorząd może wnioskować o wykorzystanie środków w ramach FPM pomiędzy świadczenia *stricto* socjalne, a dla najlepszych doktorantów, a także ustalać z prorektorem ilość uprawnionych osób, a kwotę stypendium dla najlepszych.

Uczelnia oraz Wydział dobrze wspierają samorządność doktorancką.

Ocena końcowa 7 kryterium ogólnego znacząco

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryteriów szczegółowych

1) System opieki materialnej na wszystkich poziomach studiów działa prawidłowo, akty wewnętrzne regulujące ten obszar zgodne są z przepisami prawa powszechnie obowiązującego. Poziom wsparcia dydaktyczno naukowego świadczonego przez Wydział ocenić należy na podstawie relacji studentów jako wymagający działań naprawczych - w wielu przypadkach dochodzi bowiem do pewnych nieprawidłowości, jak choćby problemy z organizacją procesu studiów. Dobry jest natomiast dostęp doktorantów do opiekunów naukowych i promotorów.

2) Wydział nie dopracował się jeszcze w pełni efektywnych procedur mających na celu łagodzenie sytuacji konfliktowych i zapobieganie powstawania takowych w przyszłości. Funkcjonujące procedury mają charakter tradycyjnych, funkcjonujących nieformalnie. Uwagi studentów świadczą o tym, że nie zawsze rozwiązania te się sprawdzają. W Studium Doktoranckim konflikty są rzadkie, a uświęcone tradycją akademicką sposoby ich rozwiązywania wystarczające.

3) Działalność Samorządu Studentów oraz Doktorantów podejmowana na Wydziale ocenić należy bardzo dobrze. Podobnie, bardzo dobrze ocenić należy współpracę Władz Wydziału z Samorządem. Na pozytywną ocenę zasługuje dobra współpraca samorządu wydziałowego z Kierownik Studiów Doktoranckich. Uczelnia wspiera działalność samorządu i kół naukowych studentów i doktorantów także poprzez środki finansowe. Wydział wspiera samorząd i koła organizacyjnie. Zastrzeżenia budzi brak odpowiedniej komunikacji Samorządu Studenckiego ze społecznością studencką Wydziału. W przypadku Samorządu Doktorantów komunikacja ze społecznością Uczestników studiów 3. stopnia nie budzi zastrzeżeń.

8. Spójność systemu wewnętrznych przepisów prawnych normujących proces zapewnienia jakości kształcenia, oraz jego zgodność z przepisami powszechnie obowiązującymi

Ocena kompletności i spójności wewnętrznych przepisów prawnych normujących proces zapewnienia jakości kształcenia zawartych w dokumentach (decyzje, zarządzenia, uchwały)

dotyczących prowadzonej polityki jakości, celów jakościowych, strategii realizacji tych celów oraz wprowadzenia i doskonalenia systemu zapewnienia jakości i zarządzania tym systemem.

Uniwersytet Śląski w Katowicach w celu stałego podnoszenia jakości kształcenia, jako czynnika warunkującego dalszy rozwój wprowadził wewnętrzny system zapewnienia jakości kształcenia Uchwałą Senatu nr 74 z dn. 13.11.2007 r. z późn. zm. W 2010 roku na poziomie Wydziału określone zostały zasady funkcjonowania Wewnętrznego Systemu Zapewnienia Jakości Kształcenia, w tym procedury zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia, które zatwierdzono na posiedzeniu Rady Wydziału w dn. 12.01.2010 r. Stosownie do uchwały wprowadzającej system określono obszary jego działania oraz cel funkcjonowania wraz z przypisaniem osób odpowiedzialnych za realizację zadań na poziomie Wydziału: powołano Pełnomocnika Dziekana ds. systemu zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia oraz Wydziałowy Zespół ds. systemu zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia, natomiast na poziomie Uczelni powołano Pełnomocnika Rektora ds. Systemu Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia oraz Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia, któremu przewodniczy w/w Pełnomocnik Rektora ds. SZiDJK.

Formalne objęcie procedurami wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia na studiach doktoranckich nastąpiło Zarządzeniem Dziekana nr 3 z dn. 01.10.2012 r. w sprawie zapewnienia jakości kształcenia na studiach doktoranckich, natomiast na studiach podyplomowych Zarządzeniem Dziekana nr 4 z dn. 01.10.2012 r.

W ramach struktury organizacyjnej wewnętrznego systemu zapewniania jakości kształcenia Zarządzeniem Dziekana nr 1 z dn. 01.10.2012 r. powołano Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia na kadencję 2012-2016 wraz z przedstawicielem studentów i doktorantów, nastąpiło także włączenie w jego skład Kierownika Studiów Doktoranckich wraz z przedstawicielem Kierunkowych Zespołów Zapewniania Jakości Kształcenia oraz przedstawicieli prowadzonych na Wydziale studiów podyplomowych. Prace Zespołu prowadzone są zgodnie z harmonogramem zatwierdzanym przez Pełnomocnika Dziekana ds. Jakości Kształcenia, obecnie przygotowanego na rok ak. 2012/2013. Spotkania są protokołowane, prowadzona jest również kompletna dokumentacja.

Zarządzeniem Dziekana nr 2 z dn. 01.10.2012 r. powołane zostały Kierunkowe Zespoły Zapewniania Jakości Kształcenia, w których zasiadają osoby stanowiące minimum kadrowe poszczególnych kierunków studiów, a także przedstawiciel studentów i doktorantów. Do wglądu przedstawiono dokumentację potwierdzającą działanie w/w Zespołów (protokoły z posiedzeń wraz z listami obecności, a także dokumenty dotyczące opinii programów kształcenia, analiz prac dyplomowych dokonywanych przez Komisje działające w ramach Kierunkowych Zespołów).

Aktualnie trwają prace nad zmodyfikowaniem zasad funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia na Wydziale. Podjęta Uchwała Senatu nr 126 z dn. 24.04.2012 r. dotyczy doprecyzowania procedury wewnętrznego systemu i objęcia nim wszystkich poziomów i form prowadzonych studiów wraz ze studiami doktoranckimi i podyplomowymi, których uczestnikom i słuchaczom stwarza się możliwość wyrażenia opinii o prowadzonych zajęciach i obsłudze procesu kształcenia, zwraca uwagę na konieczność wykorzystywania wniosków z monitorowania losów zawodowych absolwentów, w związku z powyższym poszerzono zakres kompetencji Uczelnianego oraz Wydziałowego Zespołu ds. Jakości Kształcenia, wskazano także procedurę powoływania Kierunkowych Zespołów Zapewniania Jakości Kształcenia wraz z określeniem składów osobowych oraz zadań.

Stwierdza się, iż struktura podejmowanych decyzji w zarządzaniu jakością (stosownie do przydzielonych kompetencji) zarówno na poziomie centralnym, jak i wydziałowym jest przejrzysta. W w/w strukturze ujęto studentów, doktorantów oraz słuchaczy studiów podyplomowych, natomiast nie przewiduje włączenia do gremiów Wydziału interesariuszy

zewnątrznych tj. przedstawicieli otoczenia społeczno- gospodarczego, w tym rynku pracy. W ramach powyższej struktury nie ogranicza się jednak wpływu interesariuszy na podejmowanie decyzji dotyczących jakości kształcenia. Dokonując oceny działania powyższych Zespołów można stwierdzić, iż dotychczas wywiązują się z obowiązków wynikających z przydzielonych zadań. Ponadto efektem prac nad formalizacją procesu zapewnienia jakości kształcenia jest regulacja kwestii dotyczących jakości kształcenia, a zatem:

- w ramach skonkretyzowanych obszarów działania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, dąży się do doskonalenia aspektów obejmujących organizację oraz obsługę procesu kształcenia poprzez:

- *ocenę i weryfikację programów kształcenia* tj. okresowe przeglądy dokonywane przez Kierunkowe Zespoły Zapewniania Jakości Kształcenia poszczególnych kierunków studiów prowadzonych na Wydziale, opracowanie oraz analizowanie planów i programów kształcenia zgodnie z Krajowymi Ramami Kwalifikacji (Uchwała Senatu nr 107 z dn. 06.12.2011 r. w sprawie ustalenia wytycznych dla rad podstawowych jednostek organizacyjnych w zakresie planów studiów i programów kształcenia, nr 128 z dn. 24.04.2012 r. dla programów studiów doktoranckich, nr 112 z dn. 28.02.2012 r. dla studiów podyplomowych, nr 133 z dn. 29.05.2012 r. w sprawie wprowadzenia od roku akademickiego 2012/2013 efektów kształcenia dla kierunków studiów prowadzonych w Uniwersytecie Śląskim; Uchwałą Rady Wydziału nr 10 z dn. 24.04.2012 r. zatwierdzono efekty kształcenia na prowadzonych przez Wydział kierunkach, Uchwałą Rady Wydziału nr 11/2012 z dn. 19.03.2012 r. zatwierdzono programy kształcenia; podobne procedury dotyczące przyjęcia planów i programów studiów oraz efektów kształcenia na studiach doktoranckich oraz podyplomowych zostały zachowane. Opiniowanie efektów kształcenia dla poszczególnych kierunków studiów wraz z inicjowaniem zmian w programach kształcenia odbywa się przez Komisję ds. Kształcenia powołaną Zarządzeniem Dziekana nr 6 z dn. 29.10.2012 r.
- *ocenę i weryfikację efektów kształcenia* poprzez badanie jakości prac dyplomowych i analizy prowadzone przez Komisje do oceny prac dyplomowych działające w ramach Kierunkowych Zespołów Zapewniania Jakości Kształcenia, analizę egzaminów dyplomowych pod kątem przygotowywania się do nich zgodnie z zaleceniami określonymi w Regulaminie Studiów, Regulaminie Dyplomowania na Wydziale Filologicznym zatwierdzonym na posiedzeniu Rady Wydziału w dn. 11.12.2012 r. oraz procedurą dyplomowania określoną Zarządzeniem Dziekana nr 1 z dn. 20.10.2010 r.
- *warunki prowadzenia zajęć dydaktycznych* poprzez hospitację zajęć dydaktycznych. Procedura przeprowadzania hospitacji określona została przez Radę Wydziału i opisana w dokumencie zawierającym zasady funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia na Wydziale. Na podstawie protokołów z hospitacji zatwierdzonych przez kierownika jednostki wraz ze szczegółowymi wskazaniem merytorycznymi, co do sposobu, formy i treści prowadzonych zajęć można stwierdzić stosowanie w/w procedury, wraz z przepływem informacji zwrotnej do osoby podlegającej ocenie.
- *warunki socjalno-bytowe studentów* poprzez wprowadzenie Regulaminu przyznawania pomocy materialnej studentom Uniwersytetu (Zarządzenie Rektora nr 8 z dn. 15.02.2012 r. z późn. zm.), oraz doktorantom (Zarządzenie Rektora nr 9 z dn. 16.02.2012 r. z późn. zm.),
- *jakość obsługi administracyjnej studentów* poprzez stworzenie warunków do uczestniczenia w procesie kształcenia osobom niepełnosprawnym, w tym powołanie Biura oraz Pełnomocnika ds. Osób Niepełnosprawnych, wprowadzenie

Uniwersyteckiego Systemu Obsługi Studiów „USOS” wraz z modułem raportowania danych zawartych w systemie.

- wskazano odpowiednie narzędzia służące realizacji zakładanych celów w postaci ocen oraz badań prowadzonych w formie ankiet ogólnouniwersyteckich i wydziałowych wśród studentów i absolwentów, nauczycieli akademickich, pracowników obsługujących proces kształcenia w ramach których można wyróżnić:
- *badania wśród studentów* przeprowadzane są w formie ankiet dotyczących oceny zajęć, których celem jest podnoszenie jakości zajęć dydaktycznych prowadzonych przez nauczycieli akademickich oraz realizowanie polityki kadrowej Uniwersytetu. Procedura przeprowadzania badania określona została przez Rektora w Zarządzeniu nr 44/2009 z dn. 04.06.2009 r. wraz ze wzorem arkusza oceny zajęć dydaktycznych stanowiącym Zał. nr 1., wskazano także osobę odpowiedzialną za przeprowadzenie badania. Wyniki z ocen są opracowywane w postaci sprawozdania, do wglądu przedstawiono „*sprawozdanie z ankietyzacji za rok 2010/2011*”. Z analizy dokumentu wynika, iż podejmowane są działania naprawcze w drodze rozmowy. Z otrzymanych informacji podczas spotkania Zespołu Wizytującego PKA z członkami Wydziałowego Zespołu ds. jakości kształcenia wynika, iż dotychczas uczestnicy studiów III stopnia nie byli obejmowani ankietyzacją w ramach której miałaby możliwość dokonania oceny zajęć lub osób je prowadzących, natomiast na obecnym etapie ankietyzacja została uruchomiona.
- *badania wśród absolwentów*, dotyczące kariery zawodowej przeprowadzane jest od 2009 roku techniką sondażową z wykorzystaniem internetowego kwestionariusza ankiety za pomocą uruchomionej w systemie USOS platformy (aplikacja umożliwia gromadzenie bazy e-mailowej adresów studentów/absolwentów). Badanie przewiduje trzy pomiary dla każdego rocznika absolwentów: po roku, 3 i 5 latach od ukończenia studiów. Do wglądu przedstawiono wyniki za rok ak. 2009/2010.
- *ocena pracowników naukowo-dydaktycznych* odbywa się przez Komisje Oceniające nauczycieli akademickich zgodnie z zapisami Statutu Uczelni oraz Zarządzeniem Rektora nr 17/2009 z dn. 18.03.2009 r., którego Zał. 1 stanowi wzór karty oceny nauczyciela akademickiego. Podstawą oceny jest dorobek naukowo-badawczy, dydaktyczny i organizacyjny, przy czym elementem oceny dotyczącej wypełniania przez nauczyciela akademickiego obowiązków dydaktycznych jest opinia studentów wyrażona w anonimowych ankietach. Wnioskuje się, iż występuje przepływ informacji zwrotnej do osób biorących udział w badaniu, wykorzystuje się je w procesie decyzyjnym o jakości kształcenia, a także w realizacji polityki kadrowej.
- *ocena pracowników niebędących nauczycielami akademickimi*- z otrzymanych informacji wynika, iż pozostali pracownicy niebędący nauczycielami nie podlegają ocenie, z wyjątkiem dziekanatu, który oceniony został w trosce o poprawę jakości obsługi administracyjnej studentów w formie ankiety dotyczącej oceny pracy dziekanatu w zakresie obsługi studentów. Badanie przeprowadzone zostało na szczeblu centralnym, za którego przeprowadzenie odpowiadał Uczelniany Zespół Zapewniania i Doskonalenia Jakości Kształcenia we współpracy z Działem Informatycznej Obsługi Toku Studiów. Do wglądu przedstawiono wyniki za rok akademicki 2010/2011, w tym potwierdzenie przekazania informacji Dziekanowi Wydziału przez Pełnomocnika Rektora ds. SZiDJK. Ponadto pracownikom Dziekanatu Wydziału Filologicznego w dn. 27.05.2010 r. przyznano złotą odznakę „Zasłużony dla Uniwersytetu Śląskiego” jako szczególnie zasłużonym w kreowaniu dobrego wizerunku, poprzez nieustanne podnoszenie jakości świadczonych usług.

Podstawowym narzędziem umożliwiającym integrację informacji zgodnie z Uchwałą Senatu z dn. 13.11.2007 r. z późn. zm. stanowi *Karta nauczyciela akademickiego* (dokument elektroniczny, zawierający aktualne informacje dotyczące nauczyciela akademickiego) wraz z *Kartą kierunku/specjalności* (dokument elektroniczny zawierający aktualne informacje dotyczące kierunku/specjalności). Informacje zawarte w Kartach służą do oceny dorobku naukowego i dydaktycznego oraz kompetencji nauczyciela akademickiego, który jest zobowiązany dokonywać aktualizacji wpisów co najmniej raz w roku (do 30 września), w tym także podstawę do oceny planów i programów kształcenia. Opis dokumentów wraz z procedurą ich wypełniania po opracowaniu przez Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia załączony został do Uchwały Senatu nr 101 z dn. 27.05.2008 r.

Cele jakościowe Wydziału Filologicznego zostały skonkretyzowane w strategii rozwoju realizowanej przez jednostkę, którą określono do 2020 roku (Uchwała Rady Wydziału nr 5 z dn. 15.01.2013 r.), wcielającej się w strategię rozwoju Uniwersytetu na lata 2012-2020, przyjętą przez Senat na posiedzeniu w dn. 24.01.2012 r.

W wyniku przeprowadzonej analizy stwierdza się, iż wewnętrzne akty prawne regulują kwestie zapewniania jakości kształcenia w obszarach działania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia, w tym określają wykorzystywanie stosownych narzędzi do przeprowadzania badań, wspomagają Uczelnię oraz Wydział w realizacji celów jakościowych, ułatwiają współpracę oraz realizowanie polityki jakościowej. Ponadto są spójne i zgodne z przepisami powszechnie obowiązującymi. Pozytywnie ocenia się zwrócenie uwagi na objęcie procedurami wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia studiów III stopnia oraz studiów podyplomowych w większym zakresie niż dotychczas (ankietyzacja, wpływ na proces kształcenia), gdyż stosownie do założeń wewnętrzny system powinien działać w ujęciu kompleksowym, natomiast podejmowane działania doskonalące powinny świadczyć o prawidłowości i skuteczności działania mechanizmów wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia.

Ocena zakresu, sposobu prowadzenia i kompletności dokumentacji dotyczącej dokonywanych analiz i podejmowanych działań odnoszących się do poszczególnych czynników mających wpływ na jakość kształcenia na prowadzonych kierunkach studiów, studiach doktoranckich i podyplomowych, oraz doskonalenia tego systemu.

Dokumentacja dotycząca wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia jest prowadzona i udostępniana przez Rektorat, Dziekanat oraz Uczelniany i Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia, jest ona kompletna i spójna. Zwraca się jednak szczególną uwagę, iż przyjęta praktyka nowelizacji aktów prawnych utrudnia identyfikację wprowadzanych zmian.

Uczelnia, w tym także Wydział stosują się do procedur sprawdzających efektywność działania systemu i korygujących politykę zapewniania jakości kształcenia poprzez przygotowywanie sprawozdania z jakości kształcenia tj. z efektów funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia na Wydziale dla Dziekana i Rady Wydziału przez Wydziałowy Zespół ds. Jakości Kształcenia oraz dla Rektora i Senatu przez Uczelniany Zespół ds. Jakości Kształcenia z działalności systemu z uwzględnieniem wdrażanych działań podnoszących jakość kształcenia. Do wglądu przedstawiono „*sprawozdanie z oceny własnej na rzecz działania w zakresie zapewniania i doskonalenia jakości kształcenia na Wydziale Filologicznym w roku ak. 2010/2011*” zatwierdzone na posiedzeniu Rady Wydziału w dn. 20.03.2012 r., z którego wynika, iż prowadzi się także monitorowanie i przegląd stanu bazy dydaktycznej oraz zasobów i środków wsparcia dla studentów oraz deklaruje systematyczne dokonywanie oceny kompetencji prowadzących zajęcia dydaktyczne.

Pozytywnie ocenia się fakt utworzenia w Uniwersytecie Śląskim Biura ds. Jakości Kształcenia, którego zasadniczym celem jest wspomaganie podejmowanych przez Uczelnię Zespół ds. Jakości Kształcenia we współpracy z Wydziałowymi Zespołami działań i przedsięwzięć zmierzających do zapewnienia i podnoszenia jakości kształcenia.

Ocena końcowa 8 kryterium ogólnego² w pełni

Syntetyczna ocena opisowa stopnia spełnienia kryterium szczegółowego

W wyniku przeprowadzonej weryfikacji dokumentów stwierdza się, iż wewnętrzne akty prawne normujące proces zapewnienia jakości kształcenia zawarte w decyzjach, zarządzeniach, uchwałach dotyczące prowadzonej polityki jakości, celów jakościowych, strategii realizacji tych celów oraz wprowadzenia, doskonalenia systemu zapewnienia jakości i zarządzania tym systemem są kompletne i spójne.

Ponadto dokumentacja dotycząca dokonywanych analiz i podejmowanych działań odnoszących się do poszczególnych czynników mających wpływ na jakość kształcenia, oraz doskonalenia systemu jest kompletna, spójna i zgodna z przepisami powszechnie obowiązującymi, w tym jej zakres jest kompleksowy tj. dotyczy wszystkich prowadzonych na Wydziale kierunków studiów, studiów III stopnia oraz studiów podyplomowych.

9. Podsumowanie

Tabela nr 2 Ocena spełnienia kryteriów oceny instytucjonalnej

L.p.	Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
		wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
1	strategia rozwoju		x			
2	wewnętrzny system zapewnienia jakości		x			
3	cele i efekty kształcenia na studiach doktoranckich i podyplomowych oraz system ich weryfikacji ²		x			

² Jeżeli w jednostce prowadzone są tylko studia doktoranckie wpisujemy i oceniamy „cele i efekty kształcenia na studiach doktoranckich”. Jeżeli prowadzone są tylko studia podyplomowe wpisujemy i oceniamy „cele i efekty kształcenia na studiach podyplomowych”. Jeżeli nie są prowadzone żadne z tych studiów w rubryce oceny wpisujemy „nie dotyczy”.

4	zasoby kadrowe, materialne i finansowe		X			
5	prowadzenie badań naukowych	X				
6	współpraca krajowa i międzynarodowa	X				
7	system wsparcia studentów i doktorantów ³			X		
8	przepisy wewnętrzne normujące proces zapewnienia jakości kształcenia		X			

Odniesienie się do dokonanej przez jednostkę analizy SWOT w kontekście wyników przeprowadzonej oceny wewnętrznego systemu zapewnienia jakości kształcenia oraz oceny zasobów kadrowych, materialnych, działalności naukowej i międzynarodowej, współpracy z beneficjentami procesu kształcenia.

Przedstawiona na s. 54 Raportu samooceny analiza SWOT (i towarzyszące jej omówienie na s. 55) wskazują na wysoki poziom samoświadomości osób przygotowujących materiał. Z analizy samego raportu, z dokumentów i rozmów, z jakimi zapoznał się Zespół oceniający wynika, iż jest to jednocześnie efekt samoświadomości nie tylko władz jednostki, ale i zdecydowanej większości pracowników i (w relatywnie mniejszym stopniu) studentów czy doktorantów (choć nie zawsze były to opinie wypowiedziane wprost).

Wypada się zgodzić z oceną czynników wewnętrznych i ich wpływem na mocne i słabe strony jednostki. Zastrzeżenia można mieć od strony czysto formalnej – przypisania niektórych negatywnych elementów czy zagrożeń do grupy czynników zewnętrznych i wewnętrznych. Przez „wewnętrzne” rozumie się tutaj często „wewnątrzresortowe” – np. „Niski poziom dofinansowania projektów badawczych”. Przez zewnętrzne – te, które są skutkiem czynników zewnętrznych, pozaresortowych czy pozauczelnianych – np. „Pogarszająca się jakość przygotowywanych prac doktorskich: konieczność zapewnienia odpowiedniego poziomu badań poprzez większą kontrolę jakości prac na poziomie studiów doktoranckich - albo - Narastająca frustracja „młodszej” kadry naukowej związana z nowymi zasadami uzyskiwania awansu naukowego”.

Dobrze – i realistycznie - ocenione są szanse rozwoju jednostki. Wynika to zapewne z faktu, iż od dawna mieszczą się one w strategii rozwoju jednostki i uczelni a także – wynika z dobrego rozeznania władz obu szczebli w bieżącej sytuacji resortu i środowiska.

Warto zauważyć, iż wiele z wymienionych zjawisk (wewnętrznych, zewnętrznych) odnaleźć możemy na innych uczelniach, że charakteryzują one obecną sytuację całego szkolnictwa wyższego, badań naukowych, dydaktyki, współpracy z interesariuszami zewnętrznymi,

³ Kryterium 3 i 7 należy skorelować.

zatrudnieniem absolwentów etc. Trzeba przyznać, że na tym tle Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego wypada korzystnie już choćby z racji lepszej niż gdzie indziej umiejętności postrzegania problemów i radzenia sobie z nimi. Tak jest bez wątpienia w sferze badań naukowych i współpracy naukowej z zagranicą.

Obszerna odpowiedź na raport powizytacyjny zawierająca także oświadczenie podpisane przez wielu studentów pozwala na podniesienie oceny pierwotnej w ramach kryterium siódmego system wsparcia studentów i doktorantów. Władze Wydziału Filologicznego wskazują na bogatą aktywność naukową studentów (Zespół Oceniający brał ją pod uwagę przede wszystkim w punkcie dotyczącym prowadzonych na Wydziale badań naukowych), jest to rzeczywiście przesłanka do podniesienia oceny przy jednoczesnym zrelatywizowaniu pewnych zarzutów dotyczących opieki dydaktycznej nad studentami w szczególności w części „sosnowieckiej”. Uwzględniając postulat Dziekan Wydziału Filologicznego odnoszący się do podniesienia oceny w tym zakresie należy jednak stwierdzić, że Wydział oceniany był jako jednolita jednostka, trudno oceniać jego dwie „części”. Dodatkową przesłanką do podniesienia oceny jest oświadczenie władz Wydziału dotyczącej trudnej kwestii podnoszonej przez studentów kłopotów z właściwym prowadzeniem toku studiów dla studentów studiujących specjalizację z językiem chińskim. Dziekan oświadcza, że problemy z nieregularnym traktowaniem studentów przez lektorów chińskich zostały już rozwiązane.

Tabela nr 3

Kryterium	Stopień spełnienia kryterium				
	wyróżniająco	w pełni	znacząco	częściowo	niedostatecznie
system wsparcia studentów i doktorantów		X			